

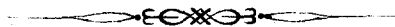
SUOMENMAAN WIRALLINEN TILASTO.

II.

TOINEN JAKSO.

Katsaus Suomen taloudelliseen tilaan vuosina 1866—1870.

(Exposé de la situation du pays 1866—1870).

HELSINGISSÄ,

Keisarillisen Senatin kirjapainossa, 1875.

Sisältö.

Tilastollisen Toimiston Esimiehen alamainen esitys Suomen taloudellisesta tilasta vuosina 1866—1870.

1. Väkiluku ja sen vaiheet	siv. 1.
2. Elinkeinot	„ 4.
3. Verot, rahanliike ja lainalaitokset	„ 25.
4. Opetustoimi, terveyden, vaivaisten ja vankien hoito	„ 32.
5. Unsia kulkulaitoksia ja yleisiä rakennuksia	„ 43.
<i>Tauluja</i>	„ 47.
A. Yhteenveto väkiluvuntauluista vuonna 1870	„ 48.
B. Ilmoitettu vuotisen elonsaaliin määrä vv. 1866—1870	„ 50.
C. Vertaileva taulu jyvän sisäänluonnista ja ulosvientistä Suomessa.	„ 52.
D. Talven yli ruokittujen eläinten lukumäärä v. 1870	„ 54.
E. Petojen tappamia eläimiä 1866—1870	„ 55.
F. Taulu, joka osottaa kruununmetsien jaon ja pinnanalan	„ 56.
F*. Taulu, joka osottaa kuinka paljo erinäisiä metsäntuotteita on Suomesta viety ulos 1866—1870	„ 57.
G. Tapettuja peto-eläimiä 1866—1870	„ 58.
G*. Erinäisten metsästyksen ja kalastuksen tuotteiden ulosvienti	„ 59.
H. Raudanvalmistus Suomessa 1866—1870	„ 60.
I. Käymässä olevien vapriikien ja käsitehdaslaitosten lukumäärä	„ 62.
J. Vapriikit ja käsitehtaat kussakin kaupungissa vuonna 1870	„ 63.
K. Eris-luettelo vapriikeista ja käsitehdaslaitoksista 1866—1870	„ 64.
L. Hantvärkkärien ja niiden apulaisten lukumäärä 1866—1870	„ 72.
M. Eri hantvärkkilajien lukumäärä 1866—1870	„ 73.
N. Työntekijäin lukumäärä vapriikeissa 1866—1870	„ 76.
O. Yleis-silmäys kaupunkien väkilukuun ja kauppaliikkeen v. 1870	„ 78.
P. Yleis-silmäys Suomen ulkomaiseen kauppaan ja merenkulkuun 1866—1870	„ 80.

Table des matières.

Exposé sommaire de la situation de la Finlande pendant la période quinquennale de 1866 à 1870, par le chef du bureau de statistique.

1. État et mouvement de la population	pag. 1.
2. État agricole, industriel et commerciale	„ 4.
3. Revenus perçus dans les trésoreries de l'état et les institutions de crédit	„ 25.
4. Enseignement public, Hygiène, Soins des pauvres, prisons	„ 32.
5. Voies de communication et Nouvelles constructions	„ 43.
<i>Tableaux statistiques</i>	„ 47.
A. Population de la Finlande en 1870	„ 48.
B. Rendement des récoltes 1866—1870	„ 50.
C. Table comparative de l'importation et de l'exportation du blé en 1866—1870	„ 52.
D. Nombre des bestiaux en Finlande en 1870	„ 54.
E. Animaux domestiques tués par des bêtes féroces	„ 55.
F. Tableau indiquant l'étendue des bois de l'état	„ 56.
F*. Exportation des produits des forêts en 1866—1870	„ 57.
G. Bêtes féroces tués	„ 58.
G*. Exportation des produits de la chasse et de la pêche	„ 59.
H. Fabrication de fer en Finlande 1866—1870	„ 60.
I. Fabriques et manufactures en activité	„ 62.
J. Fabriques et manufactures dans chaque ville 1870	„ 63.
K. Spécification des fabriques et manufactures	„ 64.
L. Nombre d'artisans en Finlande	„ 72.
M. Spécification des métiers des artisans	„ 73.
N. Nombre des ouvriers des fabriques	„ 76.
O. Aperçu de la population et du commerce des villes	„ 78.
P. Aperçu du commerce et de la navigation de la Finlande 1866—1870	„ 80.

Q. Taulu, joka osoittaa joka vuosi velottujen kruunun- ulostekojen sekä maksamatonten rästien summat vv. 1866—1870	siv. 82.	Q. Table indiquant le montant des contributions directes au profit de l'état et les restes 1866—1870	pag. 82.
R. Veroja maasta ja tiloista maalla	„ 84.	R. Montant de l'impôt foncier	„ 84.
R ^a . Yleis-silmäys Suomen tullituloihin 1866—1870	„ 85.	R ^a . Revenus de la douane 1866—1870	„ 85.
S. Taulu, joka osoittaa suostuntaveron määrän Suomessa vv. 1866—1870	„ 86.	S. Montant de la subvention ou de l'impôt des revenus 1866—1870	„ 86.
T. Taulu, joka osoittaa Suomen Hypoteekki-yhdistyksestä ulkona-olevien lainain lukumäärän sekä näiden yhteen- lasketun pää-oman vv. 1866—1870	„ 88.	T. Table indiquant le montant des prêts de la Société Hypothécaire, données aux agriculteurs en 1866—1870	„ 88.
U. Suomen yleisissä sairaanhoitolaitoksissa hoidettujen sai- rasten lukumäärä 1866—1870	„ 90.	U. Nombre des malades traités dans les hôpitaux publics en 1866—1870	„ 90.
V. Liike Suomen Waltionrautateilla	„ 91.	V. Les chemins de fer de l'état. Le mouvement	„ 91.
W. Waltionrautateiden tulot joka kuukaudelta vv. 1866 —1870	„ 92.	W. Les chemins de fer de l'état. Recettes par mois	„ 92.

1. Väkiluvunsuhteet.

Sen viiden vuoden aikakauden päättyessä, jonka tämä alamainen kertomus käsittää, teki Suomen läänien pinnan-ala ja väkiluku niillä muutetuilla rajoilla, jotka Teidän Keisarillisen Majesteettinne Armollinen Kuulutus 2 p:ltä Marraskuuta 1868 ja Armollinen Käsky 12 p:ltä Huhtikuuta 1869 ovat määränneet, niinkuin seuraa:

Lääni.	Maantieteellistä neliöpeninkulmaa.	Väkiluku.	Väentiheys neliöpeninkulman suhteen.
Uudenmaan lääni	214,07	168,081	786
Turun ja Porin lääni	446,05	293,694	658
Hämeenlinnan lääni	400,94	185,900	464
Wiipurin lääni	650,95	272,919	419
Mikkelin lääni	415,54	155,143	373
Kuopion lääni	812,56	217,900	268
Waasan lääni	755,77	297,076	393
Oulun lääni	3,027,60	179,161	59
Summa	6,723,48	1,769,874	264

Koska tietoja kreikalais-venäläisten uskontunnustajain lukumäärästä muutamista maaseurakunnista Wiipurin läänissä ei vielä ole sisääntullut, on näiden seurakuntain väkiluku, semmoisena kuin se oli edellisen viiden vuoden aikakauden lopussa, muuttamatta otettu edelläseisoviin summiin. Viisivuotistaulujen mukaan vuodelta 1870 löytyi Uudenmaan läänissä 532, Turun ja Porin läänissä 90, Mikkelin läänissä 49, Kuopion läänissä 7,322 ja Waasan läänissä 17 kreikalais-venäläistä uskontunnustajaa. Wiipurin läänissä niiden lukumäärä teki 28,413 mainitun laskunperustuksen mukaan eli niin että muutamien seurakuntain väkiluku on ilmoitettu vuodelta 1870, toisten vuodelta 1865. Samoin on ruomalais-katholisten uskontunnustajain lukumäärä viimeksimainitussa läänissä, myöhempien tietojen puuttuessa, otettu väkiluvunsummiin vuoden 1865 oloja myöten, jolloin tähän seurakuntaan kuului 830 jäsentä.

Edellisessä alamaisessa kertomuksessa Suomen tilasta viiden vuoden aikana 1861—1865 on jo muistutettu, että jommoinkin eroitus löytyy maamme kirkonkirjoissa olevan väestön sekä maamme laillisen väestön välillä. Jäl-

kimäinen, joka perustuu henkikirjoittajain vuotisiin manttaaliluetteloihin, on aina ollut muutamia prosenttia vähempi edellistä. Vuonna 1870 se nousi 1,685,376 henkeen ja oli siis 84,498 henkeä alempi tuota ylhäällä viisivuotistaulujen mukaan ilmoitettua väestönsummaa. Tämä suuri eroitus kirkonkirjoissa ja henkikirjoissa olevan väestön välillä saanee yhä vielä selityksensä osittain siitä eri vuodenajasta, jolla viisivuotistauluja ja henkikirjoja tehdään, osittain ja pää-asiallisesti siitä, että viimeksimainittuihin ei ole otettu useita henkilöitä, jotka pitemmän aikaa ovat olleet poissa kotiseudultaan tahi joilta on puuttunut vakinaista ammattia ja kiinteää kotoa sekä joiden oikeasta henkikirjapaikasta riitoja seurakuntain kesken on saattanut nousta. Kirkonkirjoissa ja henkikirjoissa olevan väestön keskinäinen väli oli muuten vuonna 1870 eri lääneissä sängen erilainen, kuten seuraava kokoonpano likemmin osoittaa.

Lääni.	Kirkonkirjoissa oleva väestö.	Henkikirjoissa oleva väestö.	Luku kirkonkirjoissa olevia, joita ei ole otettu henkikirjoihin.	Kunakin 100 kirkonkirjoissa olevan hengen suhteen tulee henkikirjoista poissa olevia.
Uudenmaan lääni	168,081	161,514	6,567	3,91
Turun ja Porin lääni	293,694	293,118	576	0,20
Hämeenlinnan lääni	185,900	176,941	8,959	4,82
Wiipurin lääni	272,919	264,048	8,871	3,25
Mikkelin lääni	155,143	144,112	11,031	7,11
Kuopion lääni	217,900	204,903	12,997	5,96
Waasan lääni	297,076	279,193	17,883	6,01
Oulun lääni	179,161	161,547	17,614	9,83
Summa	1,769,874	1,685,376	84,498	4,77

Mitä tulee tuohon muiden läänien rinnalla tavattoman suureen lukumäärään henkikirjoista poissa olevia Oulun läänissä, ilmoittaa sen läänin kuvernööri kertomuksessansa että henkikirjat vuodelta 1870, joihin yllämainitut tiedot perustuvat, ovat tehdyt syksyllä 1869 sekä että, henkipanon määrä-ajan muuttamisen johdosta, ensinmainittuna vuonna ei mitään henkipanoa ole pidetty.

Väkiluvunsuhteet viiden vuoden aikakautena 1866—1870 osoittavat muuten sitä surullista, vaikka Suomen silloisten kovien koettelemusten tähden ei suinkaan odottamatonta asianlaitaa, että väestön lukumäärä aikakauden lopussa huomattiin 73,371 henkeä vähemmäksi kuin sen alussa. Vähennyksen matkaansaattivat ne kovat hävitykset, joita lavantauti ja muut nälkähädän ylläpitämät kulkutaudit tekivät maassamme aikakauden kolmena ensimmäisenä tässä suhteessa surullisesti muistettavana vuonna. Kahtena seuraavana vuonna 1869 ja 1870 tuli väenvähennys tosin joksikin osaksi taas korvatuksi, vaikk'ei siinä mitassa että väkiluku viimeksimainitun vuoden lopussa vielä olisi päässyt entiseen määräänsä. Kun luku synnyin- ja kuolintapauksia ei ainoastansa selvimmin tee mitä nyt olemme maininneet silminnähtäväksi, vaan samalla haavaa myös jotenkin tarkasti osoittaa maan ja kansan alenevaa ja taas nousevaa varallisuutta aikakauden kuluessa, ansainnevat seuraavat tiedot muun muassa tulla tähän otetuiksi:

a) luku synnyin- ja kuolemantapauksia evankelis-luteerilaisissa seurakunnissa:

Vuonna.	Syntyneitä.	Kuolleita.	Enemmän	
			syntyneitä.	kuolleita.
1866	58,853	61,894	—	3,041
1867	59,170	69,774	—	10,604
1868	43,757	137,720	—	93,963
1869	57,444	42,474	14,970	—
1870	62,343	31,071	31,272	—
Summa koko aikakautena	281,567	342,933	—	61,366

b) kreikalais-venäläisissä seurakunnissa:

Vuonna.	Syntyneitä.	Kuolleita.	Enemmän	
			syntyneitä.	kuolleita.
1866	1,439	1,633	—	194
1867	1,365	1,127	238	—
1868	886	2,040	—	1,154
1869	865	1,008	—	143
1870	1,346	756	590	—
Summa koko aikakautena	5,901	6,564	—	663

Mainittuina viitenä vuonna oli siis Suomessa kuolleiden lukumäärä 62,029 henkeä enempi kuin syntyneiden. Väkiluku aikakauden alussa verrattuna väkilukuun aikakauden lopussa näyttää, kuten ylempänä sanottiin, että todellinen väenvähennys sen kuluessa oli 73,371. Eroitus näiden molempain lukujen välillä lienee luettava osittain sen seikan syyksi, että useat kuolintapaukset, jotka sattuivat ulkopuolella oman seurakunnan rajoja, eivät tulleet kirjoihin pannuiksi, osittain myös sen hätävuosina aivan luonnollisen asianlaidan vaikutukseksi, että isompi määrä henkilöitä muutti maasta pois kuin siihen muutti sisään.

Vastamainittu 73,371 hengen väenvähennys jakautuu eri läänien suhteen näin:

	Vähennys 1866— 1870.	Väenvähennys pro- senttina 1865 vuo- den väkiluvusta.
Uudenmaan lääni	4,091	2,36
Turun ja Porin lääni	10,738	3,52
Hämeenlinnan lääni	12,937	6,50
Wiipurin lääni	6,574	2,35
Mikkelin lääni	4,454	2,79
Kuopion lääni	9,260	4,07
Waasan lääni	15,761	5,04
Oulun lääni	9,556	5,06
Summa	73,371	3,98

Väkiluvunsuhteet läänien nykyisten rajojen sisällä ovat otetut ylläseisovan laskun perusteeksi. Johtopäätöksenä siitä näkyy muuten että väenvähennys verrattain on ollut suurin Hämeenlinnan läänissä sekä sitä likin kolmessa pohjoisessa Oulun, Waasan ja Kuopion läänissä. Mitä viimeksimainittuihin kolmeen lääniin tulee, ei tätä asianlaitaa voine pitää odottamatonna, koska ne pohjaisen asemansa vuoksi olivat suuremmassa määrässä kuin muut katojen vaikutusten alaisina ja samalla haavaa etäisyyden ja vaikeampain kulkuneuvojen takia vähemmin tilaisuudessa ulkoa hankkimaan jyviä. Tosin lienee myös viimeksimainittu seikka eli vaikeat kulkuneuvot jossain määrässä tuottanut verrattain suuremman hädän ja siitä seuraavan suuremman kuolevaisuuden Hämeenlinnan läänissä. Hädän suuruus viimeksimainituksessa läänissä, jota väenvähennyksen suuruus osoittaa, lienee kuitenkin etupäässä haettava siitä, että yhteinen kansa täällä ei monen sivu-elinkeinon kautta, niinkuin muualla, voinut osaksi palkita mitättömäksi mennyttä satoa. Missä likeisessä yhteydessä väenlisääntymys muuten on maan elatuskeinojen tuottamiseen, näkyy muun muassa siitakin, että Ahvenanmaalla ja Turun läänin lounaisen rannikon osalla, joita ei koko viiden vuoden aikakautena mikään kato kohdannut, ei sen kuluessa olekaan ollut mitään väenvähennystä, vaan päin vastoin jommoinkin väenlisääntymys.

2. Elinkeinot.

Maanviljelys. Se vaikea tila, jossa maanviljelijät ylipäänsä jo aikakauden alussa olivat useiden edellisinä vuosina tyhjäksi menneiden satojen tähden, pahentui suurimmassa määrässä tuon vuonna 1867 sattuneen kovimman kadon kautta, josta Suomi enemmän kuin puolentoista vuosisadan kuluessa on ollut koskettu. Luonnollinen seuraus tuosta melkein yleisestä pääoman puutteesta ja varattomuudesta oli että maanviljelys, ei ulkonaisessa eikä sisällisessä katsannossa, voinut missään näkyvämmässä määrässä edistyä. Ne kokeet, joita moni herrassäätyinen tilanomistaja varsinkin eteläisissä lääneissä teki, toimeen pannessaan järjellisempää maanviljelystä tiluksillansa, eivät ylipäänsä myöskään olleet minään kehoittavana esikuvana. Kun monet näistä kokeista tehtiin lainatuilla pää-omilla, liian äkkiä ja tarpeellista lukua maan ilman-alasta ja muista luonnon oloista pitämättä, sekä sen ohessa varsin huonoina vuosina, tuottivat ne toimeenpanijoillensa melkoisia tappioita, jotka vaan tietysti peloittivat muita tilanomistajia, etenkin yhteisessä kansassa, seuraamasta heidän esimerkkiänsä.

Ehkä maanviljelys siis tämän aikakauden kuluessa ei ole osoittanut mitään erittäin silmiin astuvaa edistymistä, on tässäkin suhteessa sentään huomattu jonkunlaista, vaikkapa hitaisestikin eteenpäin kulkevaa, parannusta. Kaksi- ja kolmijakoinen viljelys on vielä maassamme yleisimmin tavattava. Itäisissä osissa maattamme se vähitellen pannaan toimeen, sitä myöten kuin todellinen maanviljelys poistaa tuon alkuperäisen kaskenpolton; eteläisissä ja lounaisissa osissa sen sijaan on sanottu viljelytapa vanha, joka vähitellen astuu syrjään järjellisemmän vuoroviljelyksen tieltä. Kummaltakin kannalta katsoen, eli sen suhteen että sekä kaskenpoltto vähentyy että järjellisempi viljelystapa leviää leviämistään, huomataan edistymistä; joskin tää edistyminen vastamainittuiden syiden takia ei ole saattanut tapahtua niin pikaisesti kuin muina häiritsemättömän aineellisen kehkiämisen aikoina. Se epäluulo, jolla Suomen yhteinen kansa aikaisemmin on vastaanottanut opetusta uudemmissa ja parannetuissa työmetodeissa ja josta usein on syyllä valitettu, on aikakauden kuluessa yhä enemmän vähentynyt. Katovuodet ovat monessa paikassa kumonheet luottamuksen vanhoihin metodeihin ja opettaneet yhteistä kansaa käsittämään sen avun hyötyä, jota maanviljelyn- ja kynnön-neuvojat saattavat antaa. Vuosi vuodelta enenevällä mielihalulla on paitsi sitä ruvettu käymään kunkin läänin maanviljelysseurain vuosikokouksissa ja silloin pidetyissä näyttelöissä. Erittäin saanee tässä esillä pitää sitä valpasta osanottoa, jota omistettiin kuudennelle yhteiselle maanviljelyskokoukselle, joka Teidän Keisarillisen Majesteettinne Armollisella luvalla pidettiin Helsingissä 5—7 p. Syyskuuta 1870 ja jossa oli noin 600 à 700 sisäänkirjoitettua jäsentä.

Kuten jo mainittiin, ei ole soiden ja nevain viljelystöitä, maanviljelijäin kovan taloudellisen tilan vuoksi, voitu tämän aikakauden kuluessa harjoittaa niin laivalta kuin ennen. Uudenmaan ja Hämeenlinnan lääneissä on semmoisia toimitettu vaan vähässä määrässä yksityisten tiluksilla ja ilman mitään apua valtiovaroista. Muissa lääneissä on kuitenkin tehty näitä töitä vähän isommassa määrässä. Niin on Turun ja Porin läänissä valtion kustannuksella ruvettu ojittamaan erinäisiä soita Parkanon, Kankaanpään ja Kiikoisten seurakunnissa, jonka ohessa vuonna 1868 aljettiin Niskan, Pahakosken ja Kiettaron koskien perkaamisella Kokemäen joessa, kuin myös isommilla ojien rakennuksilla, kuivata noita laveita, osittain kruunun omia, alankoisia ja vesiperäisiä maita mainitun joen ympärillä Huittisten ja Kokemäen pitäjän rajalla. Avuilla, joita parhaasta päästä lainoina valtiovaraston suonviljelysten edistämiseksi vuosittain määräämistä rahoista 9,600 m. kullekin Wiipurin, Mikkelin, Kuopion, Waasan ja Oulun lääneistä on annettu maanviljelijöille, on myös uudisviljelyksiä kaikissa näissä lääneissä toimitettu. Näin viljeltyjen soiden ja nevain laiveutta arvataan Mikkelin läänissä noin 120 tynnyrin-alaksi vuodelta eli 600 tynnyrin-alaksi koko viiden vuoden aikakaudelta. Kuopion läänissä on saman ajan kuluessa samalla tavoin 7,052 suure-opillista tynnyrin-alaa soita ja nevoja ojitettu sekä joku osa niitä jo viljelty, jota paitsi se työkomppania rangaistusvankeja, joka on asetettu Luostan takamaalle Rautavaaran kappeliin tässä läänissä, siellä on kaivanut ojia erinäisiin, laajoihin, kruunun käytettävänä oleviin soihiin yhteensä 13,000 sylvien eli noin 22 virstan pituudelta. Suurin aikakauden kuluessa kruunun kustannuksella toimitettu suon-ojitus lienee kuitenkin Pelson Oulun läänissä. Muhoksen, Limingan, Säräniemen y. m. pitäjän välillä olevat Pelson suot, jotka käsittävät 60,000 tynnyrin-alaa eli likimmiten 260 neliövirstaa, ovat näiden töiden kautta saaneet kanavia läpitsensä, joiden pituus yhteenlaskettuna tekee noin 120 virstaa, ja tulleet niin kuiva-etuiksi että ne jo ainakin osaksi sopivat uudisviljelyksille. Wiimeksimainitussa läänissä on paitsi sitä, apuhankkeina eli sen vuoksi että katovuosina hädän-alainen väestö saisi työn-ansiota, ruvettu ojittamaan seuraavia soita: Niitinsoso Muhoksessa, Pitkä- ja Wenetheitto Pidisjärvellä, Sammalneva Kärsämäellä, Mätetneva Pyhäjärvellä, Peltoneva Piippolassa sekä Rahkosuo Muhoksessa. Tarkempia tietoja ei ole annettu sen valmistamattoman maan pinnan-alasta, jota tänä aikakautena kussakin läänissä on otettu viljeltäväksi.

Enimmäksi osaksi likimääräisiin laskuihin perustuvat tiedot tärkeinten jyvänlajien sadonmäärästä kussakin läänissä ovat otetut alaimisimmasti liitettyyn tauluun Lit. B. Niiden mukaan viljantuotanto Suomessa kunakin allamainittuna vuonna nousi seuraaviin määriin:

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
	T y n n y r i ä.				
Wehnää	12,263	8,849	13,499	15,173	18,500
Rukiita	1,890,188	1,112,062	1,911,718	2,333,958	2,516,402
Ohria	1,150,006	611,645	1,131,163	1,306,566	1,448,726
Kauroja	1,111,342	663,512	844,049	1,223,075	1,165,603
Herneitä	47,035	30,462	51,145	75,320	75,283
Summa	4,210,834	2,426,530	3,951,574	4,954,092	5,324,514

Ylläseisoviin summiin voipi vielä lisätä sekulin, tattarin, papujen y. m., kuin myös potaatien ja muiden juurikasvein tuotanto. Tiedot tästä ovat kuitenkin varsin vaillinaiset ja mitä potaateihin tulee saadut ainoastansa allamainituista lääneistä, niinkuin seuraa:

Potaatinviljely 1866—1870.

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
	T y n n y r i ä.				
Uudenmaan lääni . .	233,821	230,187	179,537	297,895	326,869
Mikkelin lääni . . .	82,710	63,990	77,029	98,130	99,200
Kuopion lääni . . .	285,783	151,726	242,339	255,131	295,772
Waasan lääni	326,915	268,330	446,460	372,280	401,880
Oulun lääni	175,053	121,245	186,258	179,002	194,595
Summa	1,104,282	835,478	1,131,623	1,202,438	1,318,316

Muista kolmesta läänistä ilmoitetaan vaan että potaatinviljely siellä on suuresti enenemään päin sekä että erittäin Turun ja Porin läänissä on paitsi omaa tarvetta saatu melkoisia määriä myytäväksi.

Jos nyt mainittujen numeroin johdolla sekä myös siihen katsoen että maa vuonna 1867 sai melkein yltäyleisen katon, vuonna 1868 osaksi semmoisen eteläisissä lääneissä ja vuonna 1866 ylipäänsä sangen niukan sadon, tahdotaan tutkia mitä Suomen maa tavallisina vuosina, eli kun sato on keskinertainen, tuottaa, voimmeko likimmiten ilmoittaa määrän $4\frac{1}{2}$ miljonaksi tynnyriä edellämainittuja viittä jyvänlajia sekä noin 2 miljonaksi tynnyriä potaateja. Tiedot 1867 vuoden sadosta osoittavat niin muodoin, että sanottuna vuonna saatiin jyviä yli kahden miljonan tynnyrin vähemmän kuin tavallisesti sekä, arviolaskun mukaan, potaateja ainakin 600,000 tynnyriä vähemmän kuin tavallisesti. Nämä määrät tekevät alhaisen laskun mukaan noin 45 miljonan markan pää-oman, jolla summalla siis maanviljelijäin tulot mainittuna vuonna vähentyivät. Kun tämän ohessa muistetaan että sekin vähäinen määrä jyviä, joka 1867 saatiin, oli hallan panemaa ja enimmältään kelpaamatonta sekä siemeneksi että leiväksi, lienee jonkunlainen kuvaus sen vahingon suuruudesta, jonka kato tänä vuonna tuotti maallemme, täten annettu.

Siemenen ja sadon määrää koskevien tietojen vertailemisella taidetaan jotenkin tyyskästi arvostella ei ainoastansa sitä suurempaa tahi vähempää menestystä, jolla maanviljelystä ylipäänsä ja yksityisinä vuosina on harjoitettu, vaan myös Suomenmaan ja sen eri osien suhteellista hedelmällisyyttä. Kun siemenen määrää Turun ja Porin läänissä ei ole ilmoitettu, täytyy kuitenkin allaseisova taulu, joka on johtopäätös edellämainitusta vertailemisesta, supistaa vaan seitsemään läänin:

Lääni.	Satoa yhden tynnyrin kylvöstä.														
	1866.			1867.			1868.			1869.			1870.		
	Rukiita.	Ohria.	Kauroja.	Rukiita.	Ohria.	Kauroja.	Rukiita.	Ohria.	Kauroja.	Rukiita.	Ohria.	Kauroja.	Rukiita.	Ohria.	Kauroja.
Uudenmaan lääni . .	5,85	5,01	5,31	3,06	3,48	3,71	3,53	3,04	2,45	6,65	7,30	6,81	7,01	6,31	5,14
Hämeenlinnan lääni .	3,61	3,69	3,59	2,62	2,51	2,39	3,89	4,08	3,88	6,02	5,59	5,75	6,53	5,89	4,54
Wiipurin lääni . . .	5,83	5,66	4,35	3,62	3,97	2,31	4,26	3,24	3,02	6,63	5,79	4,16	5,55	5,48	3,70
Mikkelin lääni . . .	6,63	5,44	4,52	4,05	2,54	2,19	5,12	4,45	3,78	6,87	4,85	4,28	6,91	5,58	4,33

Lääni.	Satoa yhden tynnyrin kylvöstä.														
	1866.			1867.			1868.			1869.			1870.		
	Rukiita.	Ohria.	Kauroja.	Rukiita.	Ohria.	Kauroja.	Rukiita.	Ohria.	Kauroja.	Rukiita.	Ohria.	Kauroja.	Rukiita.	Ohria.	Kauroja.
Kuopion lääni . . .	7,38	5,71	4,33	2,51	1,38	1,25	8,98	6,05	4,45	8,03	5,27	4,77	7,94	5,82	5,21
Waasan lääni . . .	4,06	4,86	6,50	2,67	2,76	2,93	7,15	6,75	6,35	6,32	6,20	5,95	6,86	6,74	6,86
Oulun lääni	6,02	4,45	4,91	2,75	2,84	2,30	7,66	4,92	5,07	6,41	5,11	6,52	7,41	5,61	6,54
Snmma mainituissa seitsemässä läänissä	5,43	5,01	4,69	3,05	2,57	2,54	5,63	5,24	3,45	6,67	5,57	5,11	6,83	5,97	4,70

Jos olot koko vuosikymmenenä 1861—1870 lasketaan perustukseksi sadon suhteellisen määrän vertaamiselle eri lääneissä. niin huomataan että tulo yhden ruistynnyrin kylvöstä on ollut

	keskimäärin vuosina 1861—1870.	minä vuonna sato on ollut runsain.	minä vuonna sato on ollut niukin.
Uudenmaan läänissä	5,40	7,01	3,06
Hämeenlinnan läänissä	4,75	6,53	2,62
Kuopion läänissä	6,29	8,98	2,51
Waasan läänissä	4,96	7,15	2,44
Oulun läänissä	4,95	7,66	2,07
Samoin on tulo yhden ohratynnyrin kylvöstä ollut:			
Uudenmaan läänissä	5,10	7,30	3,04
Hämeenlinnan läänissä	4,69	5,89	2,51
Kuopion läänissä	4,50	6,05	1,38
Waasan läänissä	5,07	6,75	2,76
Oulun läänissä	4,05	5,61	2,13

Ylläseisovat numeroluvut osoittavat nekin puolestaan, kuinka suurien vaiheiden alaisena maamme viljantuo-
tanta on. Yleiseksi ohjeeksi huomattanee niistä sen lisäksi, että nämä vaiheet, varsinkin mitä ruissatoon tulee, ylipäänsä ovat suuremmat pohjoisissa kuin eteläisissä lääneissä. Hyvinä vuosina ovat nimittäin sadot runsaampia, kato-
vuosina taas vähempiä edellisissä kuin jälkimäisissä. Tätä asianlaitaa voitane selittää toiselta puolen sillä, että maan-
viljelys pohjoisissa lääneissä verrattain on uudempi ja maa siellä niin muodoin vähemmin syötyä ja enemmän hedel-
mällistä, kun ei ilman-alan esteitä väliin tule, sekä toiselta puolen sillä, että viimeksimainittuiden esteiden eli ilman-
alan vaiheiden siellä välttämättömästi täytyy olla kovempia ja useammin ilmaantuvia sekä sen vuoksi myös turmiol-
lisempia kuin eteläisissä lääneissä.

Jos se kylvön ja sadon keskinäinen suhta, joka nyt kysymyksessä olevan viisivuotisaikakauden kunakin vuonna on vallinnut seitsemässä yllämainituissa läänissä, sovitetaan koko Suomeen, ja nuo tämän johdolla saadut kylvönmää-
rät vedetään pois vastaavista sadonmääristä sekä loput jaetaan tasan maan asukasten suhteen, niin nähdään että itse-
kutakin henkeä päälle tuli:

	Tynnyriä Rukiita.	Tynnyriä Ohria.	Tynnyriä Kauroja.	Summa.
vuonna 1866:	0,84	0,50	0,47	1,81
„ 1867:	0,41	0,20	0,27	0,88
„ 1868:	0,91	0,53	0,34	1,78
„ 1869:	1,13	0,61	0,56	2,30
„ 1870:	1,21	0,68	0,51	2,40

Sitä suhdetta, jossa Suomen viljantuotanto on asujanten vuotiseen jyvatarpeeseen, ei kuitenkaan nyt mainitut numerot täydellisesti valaise. Jos saapi otaksua että kukin henkilö vuosittain tarvitsee keskimäärin 2 tynnyriä jyviä, niin tosin edellämainitut numerot osoittaisivat, että tämä tarve tuli enemmän kuin riittäväisesti täytetyksi viisivuotisaikakauden kahtena viimeisenä vuonna. Tässä lienee kuitenkin muistutettava, että isoja määriä jyviä joka vuosi meni eläinten ruokkimiseen, kuin myös viinan ja oluen valmistukseen, jonka vuoksi se määrä, mikä jäi leiväksi, itse teossa oli vähempi kuin tässä ylhäällä on ilmoitettu.

Ylläseisovaan laskuun ei ole otettu vehnän, tattarin, sekulin, herneiden, papujen ja muun pehkuviljan satoa maassamme. Näitä jyvänlajeja viljellään kuitenkin verrattain vähemmässä määrässä, Waasan ja Oulun lääneissä tuskin mainittavaksikaan, eikä ne siis voikaan tehdä mitään varsinaista vaikutusta laskuun. Wehnän ja hernetten sato määrä on jo ylhäällä ilmoitettu. Mitä muiden jyvänlajien satoon tulee, niin se ilmoitetaan olleen seuraavissa lääneissä:

	Sekulia.			Tattaria.		Papuja.	
	Uudenmaan läänissä.	Mikkelin läänissä.	Kuopion läänissä.	Uudenmaan läänissä.	Mikkelin läänissä.	Uudenmaan läänissä.	Mikkelin läänissä.
	T y n n y r i ä.						
Vuonna 1866	8,874	24,544	14,966	—	1,498	552	947
„ 1867	5,959	7,957	4,345	10	770	260	492
„ 1868	4,448	24,134	14,010	10	3,785	274	846
„ 1869	10,827	29,484	18,624	6	4,099	611	1,023
„ 1870	8,396	27,674	14,945	15	4,320	604	1,197

Parhaimpana johdatuksena sen tuntemiseen, missä määrässä kotimainen viljantuotanto on vastannut maan tarpeita, ovat tulliluetteloiden ilmoitukset niiden jyvämäärien suuruudesta, joita vuosittain on tuotu maahan ja viety maasta pois. Summittainen yhteenveto näistä tiedoista on otettu tauluun Lit. C. Siinä olevista luvuista näkyy että Suomi vuosina 1866—1870 on tuonut ulkomaalta noin 30 miljoonaa leiviskää jyviä enemmän kuin se samalla aikaa on vienyt ulos. Tämä suuri tuonti tapahtui parhaasta päästä, niinkuin luonnollista onkin, viisivuotisaikakauden kolmena ensimmäisenä hätävuonna. Vuosina 1869 ja 1870 oli jyvätuonin enemmyys ulosviennin suhteen vähempi ja lienee erittäin viimeksimainittuna vuonna tuskin noussut yli sen määrän, joka maahan rajoitetun venäläisen sotaväen tarpeeksi tänne tuotiin Keisarikunnasta. Jos muuten verrataan tämän viisivuotisaikakauden oloja lähinnä edellisen aikakauden oloihin, niin näkyy että allamainittujen jyvänlajien tuonti on tehnyt:

	vuosina 1866—1870.	vuosina 1861—1865.	Enennystä (+) tahi vähennystä (—).
Rukiita, tynnyriä	209,185	704,598	— 495,413
Ohria „	120,114	186,645	— 66,531
Kauroja „	94,429	128,068	— 33,639
Vehnää „	503	449	+ 54
Herneitä „	19,475	17,855	+ 1,620
Muita jyvänlajeja	602	455	+ 147
Jauhoja, leiviskää	30,851,643	28,761,679	+ 2,089,964

Vaikka nuo kovat kadot kohtasivat maatumme nyt kysymyksessä-olevan viisivuotisaikakauden kolmena ensimmäisenä vuonna, on kuitenkin jyvien tuonti verrattuna edellisen aikakauden tuontiin vähentynyt. Asian laittaa selvittänee sentään joksikin osaksi se seikka, että väestön sorrettu tila noina kovina koetusvuosina 1866—1868 pakotti sitä paljoa suurempiin kaipauksiin kuin ennen. Tarpeet vuosina 1866—1870 eivät kenties olleet vähemmät kuin ennen, vaan pikemmin olivat varat tarpeiden täyttämiseksi vähemmät. Muutoin oli vähennys jyvien tuonnissa yksin-omaisesti koskenut jauhamattomaan viljaan; jauhojen tuonti sitä vastoin oli hiukan enennyt. Mitä Suomen saman-aikaiseen jyvien ulosvientiin tulee, niin se teki:

	vuosina 1866—1870.	vuosina 1861—1865.	Enennystä (+) tahi vähennystä (—).
Rukiita, tynnyriä	91,808	120,611	— 28,803
Ohria „	4,564	21,310	— 16,746
Kauroja „	373,459	189,059	+ 184,400
Vehnää „	62	439	— 377
Herneitä „	208	1,006	— 798
Muita jyvänlajeja	37	6	+ 31
Jauhoja, leiviskää	424,167	177,139	+ 247,028

Enimmin on ulosviety kauroja, ja nämä saanevatkin, päättääksemme niistä verrattain isoista määristä, joita niitä on ulosviety varsinkin vuonna 1870, yhä suuremman arvon sekä maamme maanviljelyksen että kaupan suhteen. Tätä tavaraa on parhaasta päästä ulosviety Englantiin. Keisarikunnassa ja Ruotsissa on Suomen rukiita jo kauvan ostettu siemeneksi; vaan siitä yli ne eivät voine saada mitään suurempaa menekkiä. Niiden ulosvienti näkyy siis aina jossakin määrässä tulevan olemaan rajoitettu. Mitä muihin jyvänlajeihin koskee, on niiden ulosvienti ollut vähäpätöinen ja luultavasti osaksi vaan lävitsekulkevia lähetyksiä Wenäjältä.

Pellavan ja hampun viljeleminen on tämän aikakauden kuluessa suuressa määrässä enentynyt, varsinkin Hämeenlinnan läänissä, jossa moni seurakunta jo vanhastaan on edullisesti tunnettu tässä katsannossa ja nyt sen voittoa antavan menekin kautta, jota Tampereen tehtaot ovat tarjonneet etenkin pellavalle, kehoitettu enentämään tämän tuotantoa. Muuten pellavanviljelys enimmäksi osaksi vielä on rajoitettu oman tarpeen täyttämiseen. Oulun läänissä, jossa tämä kasvi vaan harvassa on tavattu eteläisissä kihlakunnissa, tehtiin vuonna 1867 koe sen yleisempään vilje-

lemiseen. Syksyllä mainittuna vuonna hankittiin nimittäin valtion kustannuksella $16 \frac{2}{3}$ tynnyriä parhainta pellavan-siementä Riian kaupungista; mutta tavattoman aikaisin tullut talvi matkaansaatti seisahdusta merenkulkuun ja vaikutti että nämä siemenet vasta myöhään joutuivat perille. Melkeät kuljetuskustannukset olivat myös koroittaneet niiden hintaa ja vaikeuttivat täten menekkiä. Suurin osa jäi makaamaan seuraavaan vuoteen ja kadotti sillä aikaa itäväisyytensä. Mikä kylvettiin antoi kuitenkin hyvän sadon ja näytti toteen kokeen hyötyä.

Karjanhoito. Edellisessä alamaisessa kertomuksessa viisivuotis-aikakaudelta 1861—1865 esillä pidettiin sitä ilahuttavaa asian laitaa, että yhteisen kansan halu ja mieli oli alkanut kääntyä tarkoituksen-mukaisempaan karjanhoitoon sekä sen ohessa niittyjen huolellisempaan ja parempaan ruokkoon. Tämä mielihalu on nytkin kysymyksessä olevan aikakauden kuluessa enentynyt enentymistään. Uudenmaan, Turun ja Porin sekä Hämeenlinnan lääneissä on taiteellinen niitynviljely jo tullut jokseenkin tavalliseksi yhteisessä kansassakin; Waasan ja Oulun lääneissä sitä tavataan väkiriikkaammissa rantapaikoissa ja siellä se leviää leviämistään; mutta muissa kolmessa läänissä se vielä on toimeen pantu ainoastansa siellä täällä jonkun herrassäätyläisen maalla.

Yhteydessä yleisemmän rehukasvien viljelemisen kanssa ja seurauksena siitä on karjan vuosi vuodelta parantunut ruokko ja hoito. Entinen nälkäkuri tulee yhä enemmän hyljätäksi, ja melkein kaikkialla on käsitetty, mikä etu siitä on että pidetään vähempi määrä hyvinhoidettuja eläimiä kuin suurempi määrä riittämättömällä ruoalla.

Syyt niihin suuriin edistys-askelisiin, joita karjanhoidossa huomataan, ovat monenlaiset. Monet mitättömäksi menneet sadot ja varsinkin katovuosi 1867 pakoittivat väestöä tähän elinkeinoon, usein sen ainoaan tulonlähteesen. Jo tämän kautta karjanhoito sai suuremman merkityksen kansan taloudessa kuin tavallisina vuosina, ja sille omistettiin sentähden suurempaa huolta. Tähän tuli lisäksi että viimeksimainittuna surullisen muistettavana vuonna myös oli tavattoman suuri rehunpuute sekä turmiollisia eläintauteja, jotka yhteisesti isossa määrässä vähensivät eläinten lukumäärää. Tuosta isosti vähentyneestä karjasta pakoitettiin maamies nyt koettamaan hankkia itsellensä tuloa, semmoista jota hän edellisinä parempina vuosina tuskin oli katsonut mahdolliseksi. Hätä opetti häntä paremman hoidon, puhtauden ja säästäväisyyden käyttämisellä saavuttamaan mainittua tarkoitusta, eikä tätä opetusta sittemmin ole unhotettu, vaan se yhä kantaa hyviä hedelmiä. Toisena syynä näihin onnellisiin oloihin on ollut ne korkeat hinnat ja se hyvä menekki, jota Suomen karjantuotteet olivat saaneet ulkomaisilla markkinoilla. Aikakauden kuluessa rakennettu rautatie Pietariin on erinomaisella tavalla keventänyt voimaa ja elävien eläinten sinne vientiä; jota paitsi myös Hampuri, Lyypekki y. m. kaupungit ovat tulleet uusiksi voittoa antaviksi myymäpaikoiksi ensinmainitulle tavaralle.

Antamaan yhteiselle kansalle opetusta paremmassa ja järjellisemmässä maitotaloudessa ja voimavalmistuksessa asetettiin Kuopion lääniin vuonna 1865 kaksi valtion palkkaamaa kiertelevää karjapiikaa eli karjakkoo. Kun näiden toimi näytti tuottavan erinomaista hyötyä, laitettiin vuosina 1867 ja 1868 kaksi yhtäläistä virkaa kuhunkin muuhun lääniin. Läänin karjakkojen opetuksen vaikutuksista näkyvät muutoin mielipiteet eri maakunnissa olevan keskenänsä riitaiset, ja lienee selitys tähän haettava siitä suuremmasta tahi vähemmästä luottamuksesta, jota nämä lääninkarjakot ovat jaksaneet hankkia itselleen yhteiseltä kansalta. Liperin pitäjään Kuopion lääniin perustettiin vuonna 1869 Teidän Keisarillisen Majesteettinne Armollisella luvalla yksi karjakkokoulu 3,000 markan vuotisella rahanmääräyksellä, ja kun tämä koulu sen suuren oppilasmäärän takia, joka ilmoitti itsensä siihen, kohta alusta havaittiin riittämättömäksi, katsoi Teidän Keisarillinen Majesteettinne Armassa hyväksi alamaisen esityksen johdosta vuonna 1870 suostua vielä toisen samanlaisen koulun perustamiseen yhtäläisellä valtiorahalla Pielisen pitäjään samaan lääniin. Niin ikään on hallitus rahanmääräyksillä ja lainan-annoilla kehoittanut meijeriainkin rakentamista. Kun alamaisessa kertomuksessa edelliseltä viiden vuoden aikakaudelta mainitut kaksi suurta meijeriaa Oulun läänissä huomattiin vähemmän soveliaiksi, laitettiin niiden sijaan vuosina 1868—1870 eri paikkoihin sanottuun lääniin kahdeksan vähem-

pää meijeriaa, joista kuusi valtiovaraston ja kaksi läänin talousseuran kustannuksella. Eteläisissä lääneissä on yksityinen toimeliasuus saanut aikaan isoja meijerioita, joista monen jo on onnistunut hankkia tuotteilensa hyvän nimmen sekä omassa maassa että osaksi ulkopuolellakin oman maan rajoja.

Joka läänistä saadut ja likimääräisiin laskuihin perustetut tiedot eläinten lukumäärästä Suomessa vuoden 1870 lopussa ovat nähtävät taulusta Lit. D. Jos näitä tietoja verrataan vuoden 1865 tietoihin, niin huomataan että eläinten lukumäärä aikakauden kuluessa ylipäänsä vaan vähän on lisääntynyt sekä yksin muutamissa lääneissä suuresti vähentyntkin. Seuraavat numerot osoittavat muutokset koko maan suhteen:

	Vuonna 1870.	Vuonna 1865.	Vähennystä.	Lisäystä.
Hevosia	254,820	262,246	7,426	—
Härkiä ja lehmiä	761,056	735,857	—	25,199
Hiehoja	236,904	218,464	—	18,440
Lampaita	921,745	909,678	—	12,067
Sikoja	190,326	226,910	36,584	—
Vuohia	30,639	24,946	—	5,693
Poroja	59,622	40,274	—	19,348

Niinkuin edellä jo on mainittu, koti-eläimet monessa paikassa vähentyivät osittain hätävuosien ja rehunpuutteen tähden, jotka pakottivat yhteistä kansaa elatusaineiden hankkimiseksi teurastamaan eli myymään karjaansa, osittain kulku- ja ruttotautien tähden, jotka useissa paikoin kauhealla tavalla tekivät tuhojaan. Niin esim. kaatui ainoastansa Haapaveden, Pidisjärven, Kärämäen ja Pyhäjärven seurakunnissa Oulun läänissä tuon tavattoman myöhään tulleen kevään kuluessa 1867 niin paljon kuin 305 hevosta, 597 raavasta ja 6,850 lammasta, rehunpuutteen tähden ja sen vuoksi että yhteinen kansa, ajattelemattomasti kyllä, ei tullut aikansa niitä teurastaneeksi. Seuraavana vuonna 1868 oli kova pernatauti, joka suuressa määrässä tappoi karjaa varsinkin Wiipurin, Uusmaan ja Hämeenlinnan lääneissä. Molemmissa ensinmainituissa lääneissä tämä kulkutauti raivosi melkein yksin-omaisesti niiden keskinäisellä rajalla eli molemmin puolin Kyminjokea olevissa paikkakunnissa. Pernajan kihlakunnassa Uudenmaan läänin puolella jokea kuoli 965 hevosta, 1,537 raavasta, 93 lammasta ja 46 sikaa; itäpuolella samaa jokea Kymin kihlakunnassa Wiipurin läänissä kuoli sen sijaan 711 hevosta, 843 raavasta, 92 lammasta ja 56 sikaa. Mitä muuten tulee koko siihen eläinten lukumäärään, joka maassamme tämän aikakauden kuluessa on kuollut kulkutauteihin, ei tästä ole tietoja muualta kuin Uusmaan, Turun ja Porin, Kuopion sekä Oulun lääneistä, joissa neljässä läänissä yhteensä hävisi 1,864 hevosta, 2,960 raavasta, 728 lammasta ja 112 sikaa.

Se vahinko, jonka peto-eläimet vuosittain tekevät Suomen karjan suhteen, on sängen suuri. Kuten taulu Lit. E. kustakin läänistä tarkemmin osoittaa, on nyt puheena-olevan viiden vuoden aikakauden kuluessa 1,802 hevosta, 5,584 raavasta, 14,061 lammasta ja vuohia, 1,400 sikaa sekä 2,714 poroa peto-eläinten kautta saanut surmansa.

Seuraava taulu osoittaa koti-eläinten lukumäärän kussakin läänissä väestön suhteen, sillä tavoin että 1,000 henkeä päälle tuli vuonna 1870 keskimäärin allaseisova luku:

	Hevosia.	Sarviraavaita.	Lampaita.	Sikoja.
Uudenmaan lääni	148	516	439	96
Turun ja Porin lääni	127	484	565	64
Hämeenlinnan lääni	209	782	726	148
Wiipurin lääni	132	438	355	127
Mikkelin lääni	169	696	465	255
Kuopion lääni	113	585	397	110
Waasan lääni	157	568	635	85
Oulun lääni	107	543	564	19
Koko maa	143	563	519	106

Tarkemmin valaistaksemme Suomen ja lähisten maiden koti-eläinten lukumäärän keskinäistä suhtaa, saanemme tähän lisätä seuraavat numerot. 1,000 asukasta päälle allamainituissa maissa tulee virallisten tietojen mukaan seuraava määrä:

	Suomessa.	Arkangelin, Aunuksen ja Wologdan kuvernemen- teissa.	Wironmaalla.	Liivinmaalla.	Kuurin- maalla.	Koko Venä- jällä.	Ruotsissa.
Hevosia	143	189	217	160	271	254	107
Sarviraavaita	563	361	583	412	789	344	472
Lampaita	519	292	786	369	906	709	388

Hevosten kasvatukselle on yhä suurempaa huomiota omistettu niin hallituksen kuin yleisönki puolelta. Pitkiä aikoja sitten oli jo syystä valitettu että tuo pikkunen, mutta kestäväinen Suomen hevoslaji vuosi vuodelta huonontui, sekä huonon hoidon ja liiallisen työn takia että myös sen vuoksi että parhaimmat sijintö-eläimet liian aikaisin vietiin Wenäjälle. Tämän parantamiseksi on valtion kustannuksella hyviä sijintö-oriita asetettu eri osiin maamme, jota paitsi on määrätty palkintoja parhaimmille juoksijoille ja vetäjille. Vuosittain on Hämeenlinnan ja Kuopion sekä ajoittain myös muissa kaupungeissa pidetty kilpa-ajoja hallituksen katsannon alla, jolloin palkinnoita on jaettu parhaille ravareille ja kuormahevosille. Turun ja Porin sekä Hämeenlinnan lääneissä ovat nyt mainitut toimenpidot jo ennättäneet kantaa hyviä hedelmiä. Muissa lääneissä ne eivät vielä, koska niihin ryhdyttiin vasta vuosina 1869 ja 1870, ole ehtineet vaikuttaa mitään; mutta toivo tämän kautta parantuvasta hevoslajista lienee kuitenkin edellämainituissa lääneissä voitetun kokemuksen johdosta varma. Ne hevosystävään-liitot, joita yksityiset, kokemuksen asiaa harrastavat henkilöt Wiipurin ja Mikkelin lääneissä ovat panneet toimeen, maassa pysyttääksensä ja kasvattaaksensa kelpollisia sijintö-eläimiä, tulevat nekin epäilemättä vaikuttamaan hyvää maamme hevoslajin suhteen.

Kotimaisen sarvikarjan parantamista varten hankittiin valtion kustannuksella vuonna 1870 Ayrshire-lajin sonneja, jotka asetettiin eri lääneihin. Niin ikään oli lampaidenki parantamiseksi samaan aikaan hankittu Southdown-lajin oinaita ja eri paikkoihin sijoitettu. Parantunut ruokko ja hoito on kuitenkin huomattu tehokkaimmaksi keinoksi karjan parantamiseen. Tätä osoittaa paraiten tuo tavattomasti enentynyt voinvalmistus, joka monessa paikassa on niin edistynyt että seutuja löytyy, esimerkiksi Evijärvi Oulun läänissä, jossa yksityiset talot tätä nykyä

puolestaan myyvät yhtä paljon voita kuin koko pitäjä kymmenen vuotta takaperin. Seuraava ote tulliluetteloista Suomen ulosviemistä tavaroista tehnee selvimmäksi karjanhoidon edistymisen:

1. *Elävien eläinten ulosvienti.*

Vuonna.	L u k u m ä ä r ä			
	Härkiä ja lehmia.	Vasikoita.	Lampaita.	Sikoja.
1866	3	—	21	515
1867	8,084	12,176	2,078	2,667
1868	16,729	21,089	2,967	6,661
1869	12,425	18,255	3,192	5,481
1870	6,022	19,094	2,358	8,252
Yhteensä	43,263	70,614	10,616	23,576

2. *Karjantuotteen ulosvienti.*

Vuonna.	L e i v i s k ä ä .				Tuhatta kannua.
	Voita.	Läskiä.	Muuta lihaa.	Juustoa.	Maitoa.
1866	239,102	4,417	29,961	1,016	—
1867	367,091	12,345	50,398	2,026	200
1868	607,265	7,836	36,946	2,669	165
1869	582,154	20,206	36,272	1,999	192
1870	569,827	6,416	60,501	1,706	200

Ulosvietyjen karjantuotteen arvo on suomalaisessa haminassa käyvän hinnan mukaan laskettu:

vuonna 1866	3,142,240	markaksi.
„ 1867	8,290,501	„
„ 1868	11,258,137	„
„ 1869	10,358,633	„
„ 1870	10,048,006	„

Se vähennys, joka huomataan vuoden 1870 ulosviennissä, lienee vaan ulkonäköinen ja pää-asiallisesti seuraus siitä että mainittuna vuonna valmistuneen Pietarin-rautatien tavaraliikettä ei ole voitu ottaa ylläseisoviin summiin. Tavarat rautatiellä panttiin nimittäin kirjoihin toisella tavalla, ja niiltä puuttuu sen ohessa arvonmääräyksiä. Tällä tiellä ulosvietyksi ilmoitetaan muuten 40,325 leiviskää karjantuotteita, ilman tarkempaa erittelemistä, kuin myös 304 hevosta, 64 härkää ja lehmää sekä 216 vasikkaa ja sikaa.

Metsänhoito. Järjellinen metsänhoito on toimeen pantu ainoastansa muutamilla harvoilla yksityisten herrasmiesten tiloilla etelä-osissa maataamme, kuin myös moniailla metsänhoitajien katsannon alla olevilla sotatiluksilla. Muuten ei voi puhua mistään muusta metsänhoidosta kuin siitä, että niissä paikoin, joissa metsänpuutetta on ilmaantunut, hätä on pakottanut väestöä suurempaan säästäväisyyteen kuin ennen.

Metsät ovat pitkinä aikoina antaneet Suomelle sen tärkeimmät ulosvientitavarat. Niiden merkitystä eivät kuitenkaan maan-omistajat ole likimainkaan täydellisesti arvanneet. Huono ja tuhmaava talous metsien suhteen on sentähden monessa paikassa jo tehnytkin niistä niin lopun, että koko maan-äärissä, esimerkiksi suuremmassa osassa Mikkelin lääniä, vaan harvassa tavataan kelvollista havumetsää. Tosin ovat metsäntuotteen viime vuosina melkoisesti kaupassa kohonnut hinta ja maamme parantuneet kulkuneuvot antaneet metsälle entistä suuremman arvon; mutta nämä suotuisat olot ovat myös toiselta puolen houkutelleet paljoa isompaan metsänkulutukseen kuin ennen. Nyt puheena-olevan viiden vuoden aikakauden kuluessa tämä metsänkulutus on enentynyt määrässä, jota tähän saakka ei vielä ole nähty. Paljo uusia sahoja on rakennettu varsinkin eteläisiin lääneihin ja kauppatuumat metsien suhteen ovat kaksinkertaisesti kasvaneet. Sahan-omistajat, kuin myös ulkomaisten kauppahuonetten asian-ajajat ovat kilvan ostaneet metsän-osia, jotka sitten kohta ovat hakatut paljaaksi. Tämä nykyinen metsänhaaskaus lienee kuitenkin välttämättömästi itsestensä rajoittuva, ei ainoastaan ilmaantuvan metsänpuutteen kautta, vaan jo sitä ennen metsän vuosi vuodelta nousevan hinnan takia, joka tulee tekemään tuommoiset kauppatuumat vähemmin voittoa antaviksi ja sen vuoksi ei niin yleisesti harjoitetuiksi kuin alkuaan.

Se osa Suomen maata, joka kasvaa metsää, on arvattu noin 46 miljonaksi tynnyrin-alaa eli likimmiten 64 %:ksi koko maan pinnan-alaa. Tästä kruununmetsät (taulu Lit. F.) yksinensä käsittävät 28,450,782 tynnyrialaa eli likipitään 122,935 neliövirtaa. Koska enemmän kuin 90 % näitä kruununmetsiä sijaitsee Oulun läänissä, jossa ne ovat tuon harvan väestön tarpeita paljon runsaammat, niin saatettanee hyvällä luottamuksella edistää ja enentää puutavarain ulosvientiä täältä ainoana keinona, millä tämä luonnollinen rikkaus voidaan hyväksi käyttää pian ilmaantuvaa metsänpuutetta pelkäämättä, jota pelkoa metsänhoitajan katsannon alla tapahtuva järjellinen kulutus paitsi sitä jo on poistanut. Edellä lausuttua ajatusta puutavarakaupan vaikutuksesta metsien vähenemiseen ei siis taideta sovitaa Oulun läänin. Täällä astuu sahattujen puutavarain ulosvienti päin vastoin esiin suojelevana keinona metsäin liian suurta haaskausta vastaan. Tähän saakka on nimittäin tämän läänin metsiä parhaasta päästä käytetty tervanpolttoon, joka samalla haavaa on enimmin hävittävä ja vähimmin voittoa antava metsänviljelys. Nyt alkaa tämä elatuskeino, sekä parantuneiden vesikulkuneuvojen johdosta että myös sen kautta, että kruununmetsät eivät enää tarjoa tilaisuutta metsänhaaskaajille rankaisematta harjoittamaan heidän tuhotyötään, vähitellen vähentyä ja antaa vilkkaammalle puutavarakaupalle sijaa. Tämän viimeksimainitun enentymistä osoittaa muun muassa myös nuo ko-roittuneet tarjoukset mainitun läänin kruununmetsien avisionissa. Vuosina 1867 ja 1868 maksettiin kasvavista rakennuspuista 1½ ja korkeintaan 3 penniä kuutiojalalta; vuonna 1870 sen sijaan hinnat vaihtelivat 3:sta 8¼ penniin.

Metsänhoidon järjestämisen kautta ovat tosin laittomat vahingonteot kruununmetsissä suuresti vähentyneet. Kuitenkin noita vahingontekoja, vaikka kuinkakin valvottaisiin, on vaikea estää varsinkin etäisissä paikoissa, joissa yhden ainoan metsänhoitajan katsottava ala toisinaan nousee yhteen miljonaan tynnyrin-alaan ja paljo sen ylikin. Etenkin valitetaan metsän vahingoittamisesta Ruotsin valtakunnan rajalla, ja Oulun läänin kuvernööri arvelee että tätä ei käy täydellisesti ehkäiseminen muulla tavoin kuin siten, että ruotsalaisten virkakuntain kanssa tehdään suostumus tämmöisten rikosten molemminpuolisesta tutkimisesta ja rankaisemisesta. Mitä taas tulee siihen vahinkoon, jota aikakauden kuluessa kulovalkiat ovat tehneet sekä kruunun että yksityisten metsille, ei se ole ollut vähäinen. Vuoden 1868 tavattoman kuivana kesänä ilmaantui kulovalkioita useimmissa lääneissä ja ne saatiin vaan suurimmalla vaikeudella sammutetuiksi. Summittaisia tietoja sen vahingon suuruudesta, jonka nämä kulovalkiat saattivat matkaan, tosin ei löydy; mutta muutamien yksityisistä paikoista lähetettyjen ilmoitusten johdolla saadaan tästä sentään jonkunlainen käsitys. Niin ovat kulovalkiat mainittuna vuonna Maskun kihlakunnassa hävittäneet metsää 5,450 markan arvosta, Korsholman kihlakunnassa 65,000 markan, Saloisten kihlakunnassa 45,000 markan ja yksistään Sot-

kamon pitäjässä 50,000 markan arvosta. Muista kihlakunnista ilmoitetaan vaan palaneen metsämaan pinnan-ala, joka Kuortaneen kihlakunnassa arvattiin 100, Kemissä 24,069 ja Lapinmaalla 17,176 tynnyrin-alaksi.

Tulliluetteloin mukaan on vuosina 1866—1870 metsäntuotteita ulosviety Suomesta seuraava määrä:

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	Summa koko aikakautena.
Potaskaa leiviskää	36,930	43,588	44,293	32,203	27,891	184,905
Pajunkuoria „	260,666	326,028	428,979	361,092	423,474	1,800,239
Pikiä tynnyriä	7,766	8,285	7,165	3,644	4,100	30,960
Tervaa „	197,246	173,476	145,070	145,325	137,377	798,454
Hartsia leiviskää	18,238	8,225	4,976	7,216	5,617	44,272
Tärpättiä „	2,933	1,077	512	2,105	530	7,157
Battensia kuutiojalkaa	98,024	1,616,365	1,584,294	1,660,001	1,692,696	6,651,380
Lankkuja ja lautoja kuutiojalkaa	16,987,235	14,180,598	17,132,742	17,755,665	15,012,432	81,068,672
Palkkeja, kappalta	14,177	11,097	39,881	33,451	22,948	121,554
Mastoja ja mastopuita kappalta	1,275	—	1	—	—	1,276
Sleepersiä „	1,065	—	3,136	10,650	94,007	108,858
Parruja „	94,933	88,294	174,917	133,214	86,651	578,009
Orsia „	837	701	19,176	15,541	3,752	40,007
Hirsiä „	14,236	9,293	49,014	94,702	81,377	248,622
Halkoja syltä	104,274	106,142	114,672	98,848	79,649	503,585

Vuosittain ulosvietyjen metsäntuotteen koko arvo on suomalaisessa haminassa käyvän hinnan mukaan laskettu nousevan noin 14 à 19 miljonaa markkaan. Edelliseen määrään laskeutui ulosvienti vuonna 1867; jälkimäinen eli korkein arvo sillä oli vuonna 1866.

Metsästäys ja kalastus. Teidän Keisarillisen Majesteettinne Armollinen Asetus metsästyksestä ja otuksen pyynnöstä 10 piltä Helmikuuta 1868 on rauhoittanut hyödylliset otukset osan kevään ja kesän ajaksi, jonka johdosta se hävittävä metsästyks, jota ennen monessa paikassa on harjoitettu esim. metsälintuja vastaan niiden kiima- eli soidin-aikana, tätä nykyä onkin vähentynyt. Yleensä on tarkkaa vaaria pidetty metsästykslakien tyyskämästä noudattamisesta, ja kruununpalvelijat ja kaupunkien poliisi ovat tässä suhteessa saaneet voimallista apua metsästäjä-yhtiöiltä, jotka samaa tarkoitusta varten ovat perustetut. Seurauksena uudesta metsästykslaista nähdään jo useissa paikoin että otukset ovat melkoisessa määrässä enentyneet. Nyt puheena-olevan viiden vuoden aikakauden kuluessa on Suomesta ulosviety varsinkin Wenäjälle ja Ruotsiin enemmän kuin 1 miljonaa metsälintuja, paitsi mitä vuoden 1870 loppupuolella kuljetettiin rautatietä myöten ja josta ei ole tietoja tulliluetteloissa.

Peto-eläinten ajoa kehoitetaan edelleen palkinnoilla, joita seurakunnat maan-omistajain kesken tehdyn suostumuksen mukaan maksavat kustakin tapetusta karhusta, sudesta j. n. e. Alamaismasti liitettyssä taulussa Lit. G. ilmoitetaan näin kussakin läänissä tänä aikakautena tapettujen peto-eläinten lukumäärä.

Suomen laajat saarilla ja lahdilla täytetyt merenrannat ynnä lukemattomat järvet sisämaassa ovat väestölle osoittaneet kalastuksen yhdeksi sen tärkeimmistä elinkeinoista. Saaliin suuruuden puolesta, kuin myös sen vuoksi

että se on yleisimmin tavattavia elatusaineita, on silakka epäilemättä Suomen hyödyllisin ja tarpeellisin kala. Sitä pyydetään kaikkialla merenrannoilla ja varsinkin ulkosaaristossa ja se on suureksi osaksi rantamaiden asukasten pää-asiallinen, usein ainoa ansionlähde. Lähinnä silakanpyynnön jälkeen seuraa suuruudessa muikunpyynti, jota harjoitetaan järvistä ja joka sisämaan väestön taloudessa useimmiten on saman-arvoinen kuin ensinmainittu saaristolaisen. Mitä suomuskalojen pyyntiin tulee, niin sitä harjoitetaan sangen yleisesti sekä meressä että järvissä ja joissa; mutta tavallisesti enemmän sivutoimena kuin varsinaisena elinkeinona. Samaa on sanottava myös lohen- ja siianpyynnistä, paitsi mitä muutamiin isompien jokien kalastoihin tulee, joissa tätä ammattia koko kesän lakkaamatta harjoittavat erittäin tätä tarkoitusta varten palkatut henget.

Jo kauvan on valitettu että kalat järvissä ja joissa ovat melkoisesti vähentyneet. Muutamissa paikoin lienee tähän asian laitaan se seikka syynä, että kalojen kutupaikat ovat tulleet hävitetyiksi toimitettuin järvenlaskujen kautta; mutta ylimalkaan on kuitenkin pääsyynä ollut sopimaton ja hävittävä kalastaminen. Tämän estämiseksi on hallituksen toimesta perustettu kalastus-yhtiöitä useihin kuntiin, jonka ohessa sakkoja on määrätty laittomasta kalastuksesta; mutta nämä hankkeet eivät vielä monessa paikassa näy olleen tarpeeksi tehokkaat. Parempaa vaikutusta sopinee odottaa niistä suostumuksista syyskalastuksen rajoittamisesta ja lohensukuisten kalojen rauhoittamisesta, joita v. t. kalastusten-kaitsijan ehdotuksesta on tehty kalastukseen oikeutettuin kesken Oulun ja muutamissa muissa pohjoisissa joissa.

Taiteellista kalankasvatusta on tänä aikakautena vaan vähemmässä määrässä harjoitettu. Koetuksia tässä suhteessa on tehty Abborforsin ja Stockforsin aatelistöillä Kyminjoen molempien läntisten suuhaarain varrella, kruunun kalastoissa Kymin pitäjässä sekä Alaurpalan tilalla Wirolahden pitäjässä. Näissä enimmäkseen lohenkasvatusta varten perustetuissa laitoksissa lienee kuitenkin ylipäänsä se vika tehty että niitä on rakennettu liian likelle merta, niin että lohenmairan, jolla ei ole ollut voimaa nousta ryöpeitä koskia ylös, kohta on täytynyt pyrkiä ulos mereen ja siellä hukkaa tuohon sille sen ensimmäisellä kehkiämistä asteella vahingolliseen suolaiseen veteen. Noiden huonojen seurausten johdosta onkin kaksi ensinmainittua laitosta lakkauttanut toimensa.

Tarkkoja tilastollisia tietoja kalastuksesta on saatu vaan Oulun läänistä. Vuonna 1870 oli tämän läänin rantamailla 353 perheen yksin-omaisena tahi etevimpänä työnä kalastaminen meressä. Luku veneitä, joita tähän tarkoitukseen käytettiin, oli 737, ja joka verkko- tahi merivenheessä oli väkeä keskimäärin 2 à 3 miestä. Silakanpyyntiin käytettiin 4,691 käsiverkkoa ja 94 nuottaa sekä lohenpyyntiin 2,083 kulletta. Kaloja ilmoitettiin saaduksi 10 tynnyriä kilohailia, 2,415 tynnyriä silakoita, 384³/₄ tynnyriä lohta ja taimenta, 160 tynnyriä siikoja, 258 tynnyriä kuoreita sekä 12,594 leiviskää muita kaloja eli kaikkiaan vähän yli 61,000 leiviskää. Läänin jokiloissa, joissa kalastus viime aikana on vähentynyt vähentymistään, saatiin vastamainittuna vuonna 1,140³/₄ tynnyriä lohta, 117³/₈ tynnyriä taimenta ja 257¹/₈ tynnyriä siikoja, paitsi muita suomuskaloja. Mitä taas maavesissä kalastamiseen tulee, ei siitä ole tarkempia tietoja kuin että se ylipäänsä on ollut vähemmän edullista sekä vaan isompain maavesien ääressä paikoissa riittänyt kotitarpeeseen ja siellä täällä myös liennyt ulosvietäväksi. Näin on ollut siianpyynnin laita Kuusamossa, jonka saaliin vuotista keskimäärää lasketaan noin 2,000 leiviskäksi.

Vaikka semmoisia tietoja, kuin vastamainitut, ei löydy muista lääneistä, antavat kuitenkin seuraavat numeroluvut jonkinlaisen käsityksen kalastuksen suuremmasta tahi vähemmästä arvosta myöskin niissä.

Uusmaan läänissä ilmoitetaan se määrä kaloja, joita viiden vuoden aikakautena on saatu yli oman tarpeen ja tarjottu kaupaksi, olleen 10,269 tynnyriä silakoita, 715 tynnyriä kilohailia, 180 tynnyriä kuoreita, 305 tynnyriä särkiä, 13,852 leiviskää haukia, 13,657 leiviskää ahvenia, 130 leiviskää lohta, 349 leiviskää siikoja, 113 leiviskää ankeriaita, 4,449 leiviskää lahnoja, 2,083 leiviskää säynäitä, 709 leiviskää mateita ja 483 leiviskää maariankaloja. Vuosittain myytyjen kalojen keskimäärää voidaan niin muodoin arvata noin 42,000 leiviskäksi. Turun ja Porin lää-

nistä ilmoitetaan että yhteinen kansa Ahvenanmaan saaristossa vuosittain on myynyt muihin paikkoihin noin 5 à 6,000 tynnyriä silakoita sekä 5 à 6,000 leiviskää eläviä kaloja. Mynämäen kihlakunnassa kalansaalis on noussut noin 2,500 tynnyriin silakoita ja 1,500 leiviskään suomuskaloja vuoteensa, ja muissa merenrannan ääreisissä kihlakunnissa se on laskettu vuosittain antavan paitsi omaa tarvetta 1 à 2,000 tynnyriä myytäväksi. Lohen- ja siianpyynnin suuruutta Kokemäen joessa huomataan joksikin osaksi siitä, että kruunun kalastoista siellä vuosittain on maksettu 9,716 markan keskimääräinen arenti. Wiipurin läänissä, josta kaloja on myyty pääasiallisesti Pietarin kaupunkiin, on tämän myynnin arvo arvattu nousevan 300,000 à 400,000 markkaan vuodelta. Suurin osa tätä summaa on tullut Rannan ja Äyräpään kihlakunnille, kuin myös Laatokan rantamaille. Waasan läänissä silakanpyynti ylipäänsä ei ole aikakauden kuluessa ollut hyötyisä, ja mainitaan esimerkiksi että silakansaalis Kaskisten kaupungissa, joka ennen toisinaan on noussut 2,500 à 2,750 tynnyriin vuodessa, nyt oli alentunut 1,500 tynnyriin. Gottlannissa tavallista tapaa, jolla silakoita pyydetään ulkona aavalla merellä, on koetettu käyttää ja arveltu edulliseksi. Läänin itä-osassa on kalastus maavesissä tuottanut vähän yli oman tarpeen, niin että on laskettu Laukaan kihlakunnasta vuosittain myydyksi muihin paikkoihin noin 4,000 leiviskää muikkuja ja 300 leiviskää mui-kunmätia. Hämeenlinnan, Mikkelin ja Kuopion lääneissä harjoitetaan tosin kalastusta yleisenä sivu-elatuskeinona; mutta ylipäänsä vaan omaksi tarpeeksi, jonka tähden ei liene kaloja ulosviety näistä lääneistä.

Mitä hylkeenpyyntiin tulee, löytyy tästäkin tietoja vaan muutamista paikoin. Uusmaan läänissä ilmoitetaan että vuosittain on saatu noin 120 hylettä, jotka ovat antaneet hiukan yli 500 leiviskää rasvaa. Ahvenanmaalla hylkeenpyynti vuosittain on tuottanut 140 à 150 tynnyriä ihraa sekä Ilmajoen ja Korsholman kihlakunnissa Waasan läänissä niin ikään vuosittain noin 60 aamia ihraa sekä 100 aamia ja 700 leiviskää rasvaa. Oulun läänissä, jossa tarkempia tietoja on koottu vuodelta 1870, pyydettiin sanottuna vuonna 523 hylettä, jotka antoivat vähän yli 2,043 leiviskää rasvaa.

Vuorityö. Tässä elinkeinossa on varsinkin nyt puheena-olevan aikakauden viimeisinä vuosina virkeampi toimi kuin tähän saakka vallinnut. Uusia keksinnöitä sekä selvennettyjä ja parannettuja työmetodeja on ilmaantunut ja ne ennustavat, kukin taholtansa, Suomen vuoritoimelle arvokasta tulevaisuutta. Erittäin lienee mainittava, että eräs valtion kustantama lähetyskunta vuonna 1868 löysi viljelyksen ansaitsevia, kultaa tuottavia, lietyännäisiä maakerroksia Ivalojoen varrella Lapinmaalla, kuin myös se keksintö, jonka avulla Suomen järvimalmin raudasta saatetaan suurissa määrin ja voitolla valmistaa kelmollista terästä. Tarkan geologillisen tiedon saavuttamiseksi maastamme ja sen kivennäisva-roista pantiin vuonna 1865 geologillisia tutkintoja valtion kustannuksella alkuun. Nämät kestivät muutamia vuosia ja pidettiin sillä aikaa länsi-osassa Uusmaan lääniä, vähässä osassa Turun ja Porin lääniä sekä Kuopion seuduilla. Täydellisiä geologillisia karttoja 50,000-osassa luonnollisesta suuruudesta on toimitettu seuraavista pitäjistä, nimittäin: Uusmaan läänissä Tenhola, Pohja, Karja, Karjalohja, Lohja Nummen ja Pusulan kappeliien kanssa, Siuntio, Inko sekä Pyhäjärven kappeli Wihdin pitäjää; Turun ja Porin läänissä: Kemiö ja Perniö; sekä Kuopion läänissä: Kuopio Tuus-niemen, Maaningan ja Karttulan kappeliien kanssa.

Vuorihallitus on laskenut Suomen vuoritoimen metallinvalmistuksen brutto-arvon

vuonna 1866	6,719,420	markaksi.
„ 1867	5,977,108	„
„ 1868	6,201,148	„
„ 1869	8,788,546	„
„ 1870	7,203,501	„

Noin 95 % näiden arvojen yhteenlasketusta summasta tulee raudanvalmistuksen osaksi. Tämä on, niinkuin jo alamaisessa kertomuksessa edelliseltä viiden vuoden aikakaudelta mainittiin, yhä enemmän alkanut peru tautua kotimaisiin järvi- ja suomalmehin. Suomen vuorimalmien käyttäminen on sitä vastoin vuosi vuodelta vähentynyt. Vuonna 1861 viljeltiin vielä 16 rautakaivosta, vuonna 1865 9 ja vuonna 1870 ainoastansa 2, nimittäin Kulonsuomäen kaivos Pyhäjärven kappelissa Wihdin pitäjää ja Lupikon kaivos Impilahdella. Syynä kotimaisten rautamalmien vähentyneeseen käyttämiseen on ollut sekin seikka, että Ruotsin paljo edullisempia vuorimalmeja on voitu, kun kulkuneuvot Ruotsissa sisämaan ja rantamaiden välillä ovat parantuneet, täällä myydä helpompaan hintaan kuin ennen. Tarkempia tietoja raudanvalmistuksesta Suomessa vuosina 1866—1870, otetut Vuorihallituksen kertomuksista, löytyy taulussa Lit. H. Tähän saanemme vaan, osoittaaksemme teräksen valmistuksen edistymistä, lisätä seuraavat tiedot siitä:

vuonna 1866 valmistettiin Suomessa 2,392,5 kippunnaa terästä.

”	1867	”	”	329	”	”
”	1868	”	”	7,756	”	”
”	1869	”	”	12,269	”	”
”	1870	”	”	18,430	”	”

Mitä kankiraudan valmistukseen tulee, ilmoitetaan Vuorihallituksen kertomuksissa että sitä vuonna 1870 harjoitettiin 15 Franche Comtén-ahjossa, 8 Saksan-ahjossa, 14 lietsolaitoksessa sekä 9 pudlinki- ja valssilaitoksessa.

Vasken ja tinan valmistus on yhä vähentynyt vähentymistään. Maamme molemmista vaskikaivoksista ei ole viiden vuoden aikakauden suuren osan kuluessa viljelty Pitkärannan vaskikaivosta. Sama on ollut sen läheisen, Suomen ainoan tinakaivoksenki laita. Vuosina 1868—1870 avattiin vaskimalmin kaivos Paanajärven luona Kuusamon pitäjäässä, vaan näiden koetustöiden johdosta ei sentään pantu sulatus-uunia toimeen. Vasken- ja tinanvalmistus, joista edellinen siis parhaasta päästä on toimitettu malmeilla Orijärven kaivoksesta Kiskon pitäjässä, on kunakin allainittuna vuonna tehnyt:

Vuonna.	Vaskea.		Tinaa.	
	Kippunnaa.	Vastaava arvo markoissa.	Kippunnaa.	Vastaava arvo markoissa.
1866	238,7	95,484	7,6	3,775
1867	215,8	86,330	—	—
1868	251	100,424	—	—
1869	233,8	93,540	123,3	69,076
1870	197,5	78,985	99,3	55,594
Yhteensä	1,136,8	454,763	230,2	128,445
Vuosina 1861—1865	3,684,8	1,479,876	1,109,6	563,289

Tarkemmin valaistaksemme kuinka vasken ja tinan valmistus on vähentynyt, olemme tähän ylhäälle panneet sen määrän edelliseltä viiden vuoden aikakaudelta vertausta varten. Vertaamisesta näkyy että vaskenvalmistus, joka vuosina 1861—1865 keskimäärin joka vuosi nousi 737 kippunaan, vuosina 1866—1870 samoin vaan teki 227 kippunnaa, s. t. s. oli alentunut noin kolmanteen osaan edellisestä määrästään, sekä että tinanvalmistus niin ikään oli vähentynyt 222 kippunan vuotisesta keskimäärästä 46 kippunaan.

Kullan huuhtominen Ivalojoella, jota muutamat yksityiset aloittivat kesällä vuonna 1869 asianomaisella luvalla ja joka sittemmin seuraavana vuonna Armollisen Julistuksen kautta 8 p:ltä Huhtikuuta tehtiin lailliseksi ja asetettiin vuorihallituksen katsannon alle, tuotti ensinmainittuna vuonna noin 6,000 markkaa sekä vuonna 1870 18,706,5 grammaa 22½ karaatin hienoista kultaa, joka arvossa vastaa 60,155 markkaa. Viimeksimainittuna vuonna tehtiin muutamia kokeita vetää ulos hopea siitä lyijykiillosta, jota löytyy Orijärven kaivoksen tähdeläjissä. Näin saatu määrä teki 16 naulaa 19 luotia.

Suomen monista *kivi- ja kalkki-lohkimoista* ansainnevat graniitilohkimot Wirolahden pitäjäässä tulla erittäin mainituksi. Niissä on käytetty 20,000 à 30,000 ruplan vuotinen pää-oma. Laatokan pohjoispuolisissa seuduissa, jotka ovat mineraaleista rikkaita, on aikakauden kuluessa löydetty sinkki- ja lyijykiillon malmeja, kuin myös punakiven malmia, mutta löydöt eivät ole matkaansaattaneet mitään pysyvää eli kestäväistä valmistusta.

Koti- ja käsityöt. Niiden opetusten joukossa, joita katojen tuottama hätä syvästi ja voimakkaasti pystytti mieleen, oli myös käsitys siitä suuresta merkityksestä, jonka sekä luonnolliset että yhteiskunnalliset olot ovat määränneet kotitöille Suomen kansan taloudessa. Ylipäänsä kotityöt useimmissa paikoin ovat rajoittuneet niiden vaatetten sekä yksinkertaisempain huonekalujen, ajokalujen ja maanviljelys-aseiden valmistamiseen, joita oma tarve vaatii. Paitsi tätä melkein kaikkialla ilmaantuvaa moniteollisuutta, jonka tuotannon arvoa tuskin käynee tarkemmin määrääminen, harjoitetaan kotitöitä kaupaksi verrattain vähäisessä määrässä. Ne maaseudut, jotka kotiteollisuuden taidon suhteen seisovat korkeimmalla kannalla, ovat suurempi osa Waasan lääniä, kuin myös Turun ja Porvoon ympäristöt, joista kotiteollisuuden tuotteita, niinkuin kehroksia ja kankaita, kudottuja ja neulottuja teoksia, puu-astioita, kattopäreitä y. m., mainittavammassa määrässä myydään osittain omassa maassa, osittain myös Wenäjälle tahi ulkomaille. Sitä vastoin yhteisen kansan kotiteollisuuden taito Wiipurin läänissä, ja etenkin sen kaakkoisessa osassa, on niin alhaisella kannalla ettei edes vaatteita eikä yksinkertaisimpia puu-astioitakaan siellä valmisteta omaksi tarpeeksi, vaan osaksi täytyy ostaa ulkoa.

Noina kovina hätävuosina 1866, 1867 ja 1868 yksityiset henkilöt perustivat muutamissa kaupungeissa kotiteollisuuden-yhtiöitä, edistääksensä jo löytyviä tahi synnyttääksensä uusia käsitöitä väestössä sekä näiden käsitöiden tuotteille hankkiaksensa voittoa myymäpaikkoja varsinkin ulkona omasta maasta. Näitä hankkeita, joita hallitus monin tavoin kehoitti ja myös joksikin osaksi lainoilla autti, eivät ylipäänsä menestyneet, vaan tuottivat osakkailleen suurempia tahi vähempiä tappioita. Syynä tähän huonoon asian laitaan olivat monet seikat. Joksikuksi osaksi tosin lienee synnä ollut valmistettujen tuotteiden huonompi laatu ja sen tähden vaikeutettu menekki; mutta enimmäkseen ja pää-asiallisesti kuitenkin yhtiöiden oma rakennus, niiden synty ja tarkoitus. Kauppatuuma se ei ollut, vaan pakkoittava välttämättömyys hankkia työtä ja rahan-ansiota lukuisalle hädän-alaiselle väestölle, joka synnytti kotiteollisuuden yhtiöt elämään; myymäpaikkoja ei vanhastaan tunnettu, vaan oli nyt hakeminen; ja, mikä kenties tässä oli tärkeintä, koko asiassa täytyi pitää enemmän lukua valmistajain kuin käyttäjain tarpeesta. Kaikesta tästä huolimatta, kotiteollisuuden-yhtiöiden vaikutus, niinkuin myös hallituksen samansuuntaiset toimenpidot hätävuosien kuluessa eivät kuitenkaan ole olleet hyödyttömiä; vaan ne ovat epäilemättä suuressa määrässä nekin puolestaan herättäneet sitä virkeätä mieltä kotitöiden edistämiseksi, joka nyt useimmissa paikoin vallitsee ja joka muun muassa myös osoittihe niissä monilukuisissa ja osittain sangen hyvissä kotiteollisuuden tuotteissa, joita oli asetettu nähtäviksi sekä yleisessä että eri läänien maanviljelyskokouksissa. Kuopion läänin määrättiin, Teidän Keisarillisen Majesteettinne Armollisen kirjeen mukaan 17 p:ltä Heinäkuuta 1867, kaksi kiertävää käsityön-opettajaa, jotka seuraavan Tammi-kuun 1 p:stä joka vuosi seitsemänä kuukautena ovat eri paikoissa läänissä opettaneet sekä vanhempia että varsinkin nuorempia henkilöitä tavallisinten yhteisen kansan taloudessa ilmaantuvien maanviljelys-aseiden ja ajokalujen,

huone- ja muiden tarvekalujen valmistamiseen. Näiden käsityön-opettajain vaikutus on jo alkanut kantaa hyviä hedelmiä, kun yhteinen kansa ylipäänsä on mielellään vastaanottanut sitä opetusta, jota ne ovat tarjonneet.

Vapriikit, käsityötehtaat ja hantvärkit. Tehtaaston-Johtokunnan kokoamien tietojen mukaan, jotka eivät kuitenkaan ole täydellisiä, oli työntekijäin lukumäärä sekä teosten arvo kaikissa niissä vapriikeissa ja teollisissa laitoksissa, jotka kuuluvat kaupunkien Maistraatien alle, kunakin allamainittuna vuonna seuraava:

	Luku vapriikeja.	Työntekijöitä.	Teosten arvo.
			Markkaa.
Vuonna 1866.	325	7,098	22,172,518
„ 1867.	304	7,303	20,478,347
„ 1868.	300	7,399	20,921,034
„ 1869.	339	7,781	21,935,750
„ 1870.	356	8,538	25,837,361

Teosten arvon suhteen on ensimmäinen sija Suomen vapriikiteollisuudessa annettava pumpulikehuustoille ja pumpulikangastehtaille. Pumpulitehtaiden lukumäärä oli vuonna 1870 viisi, ja niiden yhteenlaskettu teosten arvo 8,198,491 markkaa, eli noin 31 prosenttia siitä summasta, johon maamme kaikkien vapriikien teokset mainittuna vuonna on arvattu. Nämä vapriikit olivat:

Finlayson ja kumppanin Tampereella, 2,326 työntekijää ja 3,500,000 markan valmistus-arvo;

Forssan tehdas Tammelassa, jonka työntekijäin lukumäärä ei ole ilmoitettu, vaan valmistus-arvo on laskettu 3,300,000 markaksi;

Waasan pumpulikäsätehdas-osakeyhtiön vapriiki Brändöössä Nikolainkaupungin luona, työntekijöitä: 334, teosten arvo 1,108,994 markkaa;

John Barker ja kumppanin Turussa, työntekijöitä: 82, teosten arvo 274,000 markkaa, sekä

Hammarin ja kumppanin Hämeenkyrössä, työntekijöitä: 32, teosten arvo 23,500 markkaa.

Tuotannon suuruuden puolesta maamme ainoa pellavakehuusto ja pellavakangastehdas Tampereella vetää vertoja kahdelle ensinmainitulle laitokselle. Sen teosten arvo teki nimittäin vuonna 1870: 3,100,000 markkaa, ja työntekijäin lukumäärä oli 735.

Tarkempia tietoja sekä näistä että muista liikkeellä olevista laitoksista, kuin myös hantvärkkärien lukumäärästä kaupungeissa ja maalla löytyy tauluissa Litt. I, K, L, M ja N, jotka ovat tehdyt Tehtaaston-Johtokunnan 23 p. Joulukuuta 1871 antaman alamaisen kertomuksen johdolla. Mitä puheena-olevain tietojen luotettavuuteen tulee, muistuttaa Tehtaaston-Johtokunta mainitussa kertomuksessa, että ne sekä työntekijäin lukumäärän että teosten arvonki suhteen monessa tapauksessa poikkevat todellisista oloista. Johtokunta arvelee että syynä tähän on osittain tuo yleinen kylmäkiskoisuus tilastollisten ilmoitusten suhteen ja tietämättömyys niiden hyödyistä, osittain se haluttomuus, jolla moni teollisuuden harjoittaja ja hantvärkkäri julkaisee tulojansa, siinä luulossa että alempi ilmoitus valmistusmäärästä myöskin vaikuttaa vähempiä veroja kunnalle ja valtiolle, tahi päin vastoin että liiallinen ilmoitus tuo myötänsä enemmän krediitiä. Ylipäänsä lienee kuitenkin isompain vapriikein ilmoituksille myönnettävä suurempi luotettavuus, ja numerotiedot antanevat siis kokonaisuudessaan jotenkin tarkan johdon maamme tärkeinten teollisuutten arvostelemiseen.

Liikkeellä olevain sahin lukumäärä teki vuoden 1870 lopussa:

Läänit.	Höyrysafoja.	Vesisafoja.	Summa.
Uusmaan läänissä	4	23	27
Hämeenlinnan läänissä	1	22	23
Wiipurin läänissä	—	9	9
Mikkelin läänissä	1	21	22
Kuopion läänissä	1	15	16
Waasan läänissä	2	12	14
Oulun läänissä	3	17	20

Turun ja Porin läänistä ilmoitetaan vaan että siellä kaksi uutta höyrysafoa nyt puheena-olevan viiden vuoden aikakauden kuluessa on perustettu. Vielä epätädellisempiä ovat tiedot verollisten tulli-jauhomyllyjen lukumäärästä. Semmoisia löytyi vuonna 1870 Mikkelin, Kuopion, Waasan ja Oulun lääneissä yhteensä 368. Tulli- ja kotitarpeen-myllyjen summa teki samana vuonna Wiipurin läänissä 368, Mikkelin läänissä 380, Kuopion läänissä 485 ja Waasan läänissä 1860.

Paloviinanvalmistus. Teidän Keisarillisen Majesteettinne Armollisen Asetuksen johdosta 2 p:ltä Maaliskuuta 1865 lakkasi kotitarvepolton-oikeus mainitun vuoden kuluttua sekä muutettiin kruunun omaksi. Luvalista viinanpolttota on tästä syystä puheena-olevan viiden vuoden aikakauden kuluessa harjoitettu vaan rajoitetuin määrin ja vahvistettua veroa vastaan muutamissa isommissa asianomaisella luvalla perustetuissa polttimoissa. Polttimoin luku kuin myös valmistuksen määrä on kunakin vuonna ollut:

Läänit.	1866.		1867.		1868.		1869.		1870.	
	Luku polttimoita.	Valmistuksen määrä.	Luku polttimoita.	Valmistuksen määrä.	Luku polttimoita.	Valmistuksen määrä.	Luku polttimoita.	Valmistuksen määrä.	Luku polttimoita.	Valmistuksen määrä.
		Kannua.		Kannua.		Kannua.		Kannua.		
Uusmaan lääni	2	87,298	2	122,337	6	192,906	8	386,063	9	491,927
Turun ja Porin lääni	3	133,727	4	180,296	6	245,841	12	448,886	12	533,065
Hämeenlinnan lääni	—	—	—	—	—	—	3	61,204	4	257,594
Wiipurin lääni	—	—	1	60,963	3	89,082	5	144,215	6	205,959
Mikkelin lääni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kuopion lääni	—	—	—	—	1	4,087	2	30,043	2	46,367
Waasan lääni	2	91,022	1	18,998	3	38,472	6	112,863	7	282,834
Oulun lääni	—	—	—	—	—	—	1	30,768	2	41,184
Koko maa	7	312,047	8	382,594	19	570,388	37	1,214,042	42	1,858,930

Viinanpoltttoon on käytetty seuraava määrä raaka-aineita:

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	
Maltaita, kuivattuja, rukiista, leiviskää.	2,671	7,424	6,473	17,982	27,215	
” ” ohrista, ”	35,933	32,694	50,636	115,797	201,692	
” ” vehnästä, ”	—	—	28	—	—	
” ” kauroista, ”	—	—	—	1,831	—	
” kuivaamattomia, ohrista, ”	—	—	793	10,446	12,779	
” ” kauroista, ”	—	—	—	441	8,335	
Vehnää, leiviskää	—	—	117	2,025	4,141	
Rukiita, ”	113,027	144,750	175,494	363,304	543,451	
Ohria, ”	7,314	3,969	5,148	28,346	24,547	
Kauroja, ”	41,102	37,973	47,894	101,655	3,100	213,100
Sekulia, ”	—	—	—	5,552	6,556	
Tattaria, ”	—	—	—	299	—	
Herneitä, ”	—	—	—	303	216	
Juurikasveja, tynnyriä	725	—	4,016	3,357	5,455	
Olutta ja sahtia, kannua	—	—	4,100	1,904	10,400	
Siirappia, leiviskää	—	552	39,622	27,583	11,398	
Katajanmarjoja, tynnyriä	—	—	91	5	19	
Pihlajanmarjoja, ”	—	—	—	—	3	
Peuranjäkäliä, leiviskää	—	—	11,700	87,236	43,530	
Kangasjäkäliä ”	—	—	—	200	—	

Viinanpoltoon kului siis vuonna 1866: 200,041 leiviskää jyviä, vuonna 1867: 287,810 leiviskää, vuonna 1868: 286,183 leiviskää, vuonna 1869: 647,981 leiviskää ja vuonna 1870: 1,042,031 leiviskää, paitsi vähempiä määriä potaateja y. m.

Joka taholta todistetaan että kotitarvepolton lakkauttaminen on suuressa määrässä vähentänyt juoppoutta maaseuduilla. Tosin voitonpyyntö ynnä tuo vanha tapa valmistaa paloviinaa kotona on matkaan saattanut monta rikosta 1865 vuoden asetusta vastaan; mutta nämä rikokset ovat kuitenkin vähitellen vähentyneet pää-asiallisesti sen uutteruuden johdosta, jolla kruununpalvelijat ovat koettaneet niitä ehkäistä ja rangaistukseen saattaa. Muutamiin paikkoihin, joissa salapolttua isommassa määrässä on harjoitettu, on erinäisiä virkamiehiä asetettu mainitussa suhteessa valvomaan voimassa-olevan asetuksen tarkkaa noudattamista. Paitsi näitä hankkeita on myös se asianlaita, että etu-oikeutetut polttimot, viinaveron vähennyksen johdosta, ovat saattaneet alentaa tavaransa hintaa, joihin määrin vaikuttanut salapolton vähentymistä.

Katovuosina paloviinanvalmistus oli vähimmällään. Tätä nykyä, kun taas hyviä vuosia on tullut, valmistus on suuresti enentynyt. Useista kaupungeista valitetaankin sen vuoksi että juoppous jälleen on ruvennut pääsemään vallalle. Varsinkin mainitaan että tuo suuri määrä paloviinan ja liköörien myymäpaikkoja on vaikuttanut turmiollisesti työtä tekevään säätyyn sekä lähimmäisen maaseudun väestöön. Näitä oloja muuten valaisee allaseisovat tiedot Uusmaan läänistä:

Vuosina 1865—1870 tuomittiin seuraava määrä henkilöitä edesvastaukseen

	Luvattomasta viinanpoltosta.	Viinan salakul- jetuksesta.	Viinan vähissä määrin myy- misestä.	Juoppoudesta.	Juovuksissa teh- dystä rikok- sesta.
Helsingin kaupungissa	—	4	216	739	36
Loviisan ”	6	—	46	40	—
Porvoon ”	—	2	8	43	28
Tammisaaren ”	—	—	—	5	—
Läänin maaseurakunnissa	426	1	147	133	4
Yhteensä	432	7	417	960	68
eli keskimäärin kuna- kin vuonna	72	1	70	160	11

Kauppa. Jos kaupunkien suuruutta ja suurenemista sopii pitää kaupan merkityksen ja edistymisen mitana kussakin maassa, ei käyne epäileminen että tämä elinkeino Suomessa vielä on sangen vähän edistynyt. Mitä erittäin nyt puheena-olevaan viiden vuoden aikakauteen tulee, niin on sen kuluessa ainoastansa viisi kaupunkia, nimittäin Helsinki, Turku, Wiipuri, Tampere ja Kuopio väkiluvun suhteen huomattavammassa määrässä lisääntynyt. Neljätoista kaupunkia eli Heinola, Hämeenlinna, Kajaani, Kaskinen, Kokkola, Kristiinankaupunki, Käkisalmi, Loviisa, Naantali, Pori, Rauma, Savonlinna, Sortavala ja Uuskaarlepyy ovat samassa suhteessa menneet alaspäin, ja muissa kaupungeissa väkiluku on varsin vähän enentynyt. Syynä näihin epäsuotuisiin oloihin lienee tosin etupäässä tuo jo usein mainittu taloudellisen ahdingon ja turmiollisten kulkutautien aika vuosien 1866 ja 1868 välillä; mutta, mitä vähempiin kaupunkeihin tulee, on myös toisena syynä ollut se kova kilvoitus, jota nämät ovat saaneet kestää vuosi vuodelta enenevää maakauppiasten lukumäärää vastaan. Samoin ilmoitetaan erinäisistä lääneistä että niiden rajojen hävittäminen, joita vanhat ammattikunnan asetukset ennen panivat itse-elatusoikeuden tielle, on matkaan saattanut melkoista vähennystä porvariutta nauttivien hantvärkkärien lukumäärään. Se vähäinen kauppa ja teollisuus, josta useimmat pikkukaupungit tähän saakka ovat saaneet elatuksensa, näkyy siis suureksi osaksi olleen sitä laatua että se ei ole jaksanut kestää vapaamman kilvoituksen vaikutuksia. Tätä nykyä, kun sitä pulaa, jonka uudet ja vapaa-mielisemmät kauppa- ja elinkeino-asetukset toivat myötänsä, melkein saattaa arvella ohitse menneeksi, on syytä toivoa, että kaupungit ennen pitkää ovat jälleen, sekä isommassa määrässä kuin ennen, virkistyvät, siten että ne enemmin tahi vähemmin konstillisista muuttuvat asioiden luonnollisiksi keskipaikoiksi.

Yksityisten kaupunkien suuruutta ja kaupallista merkitystä valaisevien tietojen kokoonpano on nähtävä taulusta Lit. O; jonka ohessa annetaan seuraavassa taulussa Lit. P summittainen katsaus Suomen merenkulkuun ja kauppaan kunakin nyt puheena-olevan aikakauden vuotena.

Suomen merenkulun-yhteyttä muiden maiden kanssa ylläpitää edelleen noin kahdeksi kolmanneksi osaksi sen omat laivat. Kauppalaivasto oli vuoden 1870 päättyessä:

658 kaupunginlaivaa yhteensä 88,173 lästin kantavuudesta

ja 1,171 maalaislaivaa ” 55,116 ” ” ”

eli kaikkiaan 1,829 yhteensä 143,289 lästin tahi 270,816 Englannin ton'in suuruista laivaa. Tähän ei ole luettu vähempiä aluksia ja kannettomia laivoja, eikä myöskään niitä höyry- ja purjelaivoja, jotka ylläpitävät liikettä sem-

moisilla vesillä sisämaassa, jotka eivät ole purjein kuljettavassa yhteydessä meren kanssa. Kun kauppalaivasto edellisen viiden vuoden aikakauden lopussa teki 1,727 laivaa 119,432 lästin kantavuudesta, on se siis noina viitenä vuotena 1866—1870 enentynyt 102 laivalla ja saanut kantavuudessa 23,857 lästin lisäyksen. Yllämainituista 1,829 laivasta oli 1,744 purje- ja 85 höyrylaivaa.

Suomen väkiluvun ja aineellisen edistymisen suhteen ylipäänsä on sen kauppalaivasto sangen iso. Tätä huomaamme muun muassa siitäkin kun vertaamme Suomen kauppalaivastoa Venäjän kauppalaivastoon, joka viimeksi mainittu Pietarin Tilastollisen pääkomitean ilmoituksia myöten teki vuoden 1869 lopussa

Valkeassa meressä	497 laivaa	13,174	Venäjän lästin kantavuudesta
Itämeressä	312 „	27,196	„ „ „
Mustassa meressä ja Asovan meressä	1,779 „	81,439	„ „ „
Kaspian meressä	609 „	21,176	„ „ „
eli yhteensä	3,197 „	142,985	Venäjän

lästiä, jotka vastaavat 124,335 Suomen lästiä. Näihin numeroihin on myös otettu 10 lästiä vähemmät laivat, joita ei lueta Suomen kauppalaivastoon. Tämä viimeksimainittu on siis kantavuuden puolesta paljoka isompi kuin Venäjän.

Sisääntulleiden tietojen mukaan oli vuosina 1866—1870 uusia laivoja rakennettu 98, nimittäin 86 purjesekä 12 höyrylaivaa. Saman ajan kuluessa oli 70 yhteensä 10,383 lästin suuruisia laivaa joutunut haaksirikkoon.

Liike sisävesillä on enentynyt enentymistään. Säännöllinen höyrylaivankulku on kesä-aikoina ylläpidetty sekä Kuopion, Joensuun ja Pietarin että molempain ensinmainittuun kaupunkien ja Lyypekin välillä. Kuopion ja Iisalmen väliä on kaksi vähempää höyry-alusta joka päivä kulkenut, ja yksi höyry-alus on tehnyt säännöllisiä matkoja Pielisen järvellä. Saimaalla ja sen kanssa yhteydessä olevilla vesillä löytyi vuonna 1870 25 höyrylaivaa ja höyry-alusta. Päijänteen järveä kulki samana vuonna 3 vähempää höyrylaivaa sekä Länsi-Hämeen vesiä Hämeenlinnan ja Tampereen kaupunkien ympärillä ja välillä 9. Vastamainittuna vuonna panttiin myös ensimmäinen säännöllinen höyrylaivankulku toimeen Oulun järvellä Kajaanin kaupungin ja Waalan, Oulunjoen alkukohdalla olevan lastauspaikan, välillä. Laatokan järvellä sitä vastoin laivankulku ei ole vielä päässyt suurempaan vireyteen, vaan on tätä yhteydelle Venäjän kanssa aivan tärkeätä vesimatkaa, niinkuin ennenkin kuljettu hankaloilla ja huonosti rakennetuilla niinkutsutuilla soimilla ilman anturaa eli kyöliä. Kaksi höyrylaivaa, toinen Sortavalan, toinen Käkisalmen kaupungin oma, on Suomen puolelta tehnyt säännöllisiä matkoja Pietarin kaupunkiin.

Kauppamiesten lukumäärä kaupungeissa ja maaseuduilla oli vuoden 1870 lopussa.

Läänit.	Kauppiaita kaupungeissa.	Maakauppiaita.
Uusmaan läänissä	259	?
Turun ja Porin läänissä	399	?
Hämeenlinnan „	77	?
Wiipurin „	438	153
Mikkelin „	46	?
Kuopion „	76	97
Waasan „	205	112
Oulun „	152	?
Yhteensä	1,652	?

Jos nämä tiedot verrataan edellisen viiden vuoden aikakauden tietoihin, niin huomataan kaupunkien kauppiasten lukumäärä suuresti lisääntyneeksi. Tämä lisääntymys tulee kuitenkin parhaasta päästä Wiipurin läänin osalle ja saapi selityksensä siitä, että Haminan ja Sortavalan kaupunkien kirjoissa olevia, vaan suurimmaksi osaksi Venäjällä asuvia kauppamiehiä vuonna 1865 ei otettu lukuun silloin ilmoitettuihin summiin. Vaikka semmoisten ulkona maasta asuvien kauppiaiden lukumäärä, Keisarikunnassa muuttuneiden olojen johdosta, viimeisinä vuosina melkoisesti on vähentynyt, lienee se kumminkin vuonna 1870 tehnyt 150 à 200.

Tänä viiden vuoden aikakautena on Suomen kauppamiesten joukossa seuraava määrä konkurssseja tapahtunut: Uusmaan läänissä 53, Hämeenlinnan läänissä 41, Wiipurin läänissä 28, Waasan läänissä 58 ja Oulun läänissä 54. Kuopion ja Mikkelin lääneistä ilmoitetaan että vaan muutamia vähempiä konkurssseja, jotka eivät missään tuntuvamassa määrässä ole vaikuttaneet kauppaan, siellä on tapahtunut. Mitä Turun ja Porin lääniin tulee, puuttuu sieltä tästä asiasta tarkempia tietoja, vaan ilmoitetaan ainoasti yleensä että kauppa näinä viitenä vuonna on karttunut ja rahatila parantunut. Uusmaan läänissä sattuneista 53 konkurssista tapahtui 45 Helsingissä, ja teki näiden viimeksimainittuiden yhteenlaskettu velkamäärä 3,988,661 markkaa eli keskimäärin 88,637 markkaa kutakin konkurssia päälle. Oulun läänissä ilmoitettiin 47 konkurssissa varat yhteensä 4,073,076 markaksi ja velat yhteensä 3,541,811 markaksi, joka jälkimäinen summa tasan jaettuna kunkin pesän suhteen antaa keskimäärin 75,357 markan velan.

3. Verot, rahanliike ja lainalaitokset.

Kruunun tulot. Keisarillisen Senatin Kamari-Toimiston joka vuodelta tekemä päälasku Suomen Suuriruhtinanmaan yleisistä valtiovaroista osoittaa että vuotiset valtiotulot puheena-olevan aikakauden kuluessa ovat tehneet:

	1866.		1867.		1868.		1869.		1870.	
	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.
Veroja maasta ja tiloista maalla .	4,985,295	92	4,987,887	72	4,962,235	73	5,051,099	49	5,040,159	64
Valmistuslaitosten veroja	109,320	4	124,188	26	121,249	13	110,561	87	64,100	41
Henkiveroja	1,393,357	66	1,379,181	87	1,335,795	3	1,275,015	42	1,298,841	43
Epäkohtaisia veroja ja ulostekoja .	7,397,468	28	6,542,862	87	6,817,531	85	8,093,559	9	7,429,569	57
Satunnaisia veroja	3,027,035	30	3,073,669	24	3,618,991	95	3,444,843	41	4,648,830	37
Yhteensä	16,912,477	20	16,107,789	96	16,855,803	69	17,975,079	28	18,481,501	42

Valtiotuloihin vuosilta 1869 ja 1870 ei ole luettu Venäjän valtiovaraston apurahaa Pietarin—Riihimäen rautatienrakennukseen, joka apuraha edellisenä vuonna teki 8,200,000 ja jälkimäisenä 1,800,000 markkaa.

Yleisiin valtiotuloihin ei ole luettu sitä suostuntaveroa, jonka Suomen säädyt valtiopäivillä 1863 ja 1867 ottivat suorittaaksensa ja jonka määrä teki

vuonna 1866	606,584	markkaa	5	penniä.
„ 1867	545,860	„	35	„
„ 1868	497,950	„	44	„
„ 1869	524,601	„	—	„
„ 1870	544,835	„	91	„

Tarkempia tietoja valtiotuloista kustakin läänistä löytyy tauluissa Litt. Q, R ja S. Tullirahoja, postirahoja, tuloja rautateistä ja kanavista y. m. ei ole otettu tilikirjoihin eri läänien konto'n alle, jonka vuoksi summat taulussa Q vaan tietävät lääninhallitusten kautta tapahtuneen kruunun-ylöskannon määrää. Tässä ylöskannossa on vero maasta ja tiloista maalla etevin osa. Sen suuruutta kussakin läänissä osoittaa taulu Lit. R.

Se tavattoman korkea määrä, johon rästit nyt puheena-olevan aikakauden edellisenä puoliskona olivat nousseet — vuonna 1867, jolloin ne pääsivät korkeimmillensa, ne tekivät 38¹/₂ prosenttia koko lääninkonttorien ylösdebiteeraamasta valtiotulosta — on myöskin puolestansa todistus siihen taloudelliseen ahdinkoon, johon kansa silloin oli joutunut; niinkuin toiselta puolen sanottujen rästien pikainen vähentyminen kohta sen jälkeen kuin parempia vuosia tuli — vuonna 1870 rästit tekivät vaan 6,3 prosenttia ylöskantosummasta — näyttää että tämä ahdinko oli aikakauden lopulla melkein täydellisesti ohitse mennyt. Ylimalkaan kruununrästien kokoaminen, vaikka ilmaantuvista syistä niiden maksajille annettiin aikaa, oli yarsinkin pohjoisissa lääneissä sangen vaikeata. Rahanpuute oli nimittäin niin suuri että rästien suorittamiseksi takavarikkoon otettu irtain omaisuus ei voinut saada ostajia kuultetuissa avisionissa, ja sama oli laita monen takavarikkoon otetun talonki. Sangen isohko määrä maatiloja sai kuitenkin tämän ajan kuluessa uusia omistajia. Niiden talojen lukumäärä, jotka aikakauden kuluessa joutuivat autioiksi, oli 201, nimittäin Uusmaan läänissä 2, Turun ja Porin läänissä 11, Mikkelin läänissä 2, Kuopion läänissä 14, Waasan läänissä 5 ja Oulun läänissä 167, joista viimeksimainituista kuitenkin 10 jälleen tuli viljelyksen alle. Paitsi sitä joutui Wiipurin läänissä 45 kruununtilaa asukkaattomaksi, ja 36 perintötilaa otettiin puuttuvien kruununverojen tähden takavarikkoon sekä huudettiin avisionissa kruunun omaksi. Turun ja Porin läänissä muuttui yksi talo perintötilasta kruununtilaksi, ja Uusmaan läänissä poiskirjoitettiin yhdeltä 4 vuoden kruununrästiltä.

Perinnöksi-ostoja, Talonjakoja ja Uudispaikkain rakennuksia. Tällä viiden vuoden aikakaudella on seuraava määrä kruununtiloja ostettu perinnöksi, kuin myös seuraava määrä taloja jaettu ja uudispaikkoja perustettu:

	Lukumäärä perinnöksi ostettuja tiloja.	Lukumäärä talonjakoja.	Lukumäärä uudispaikkoja.
Uusmaan läänissä	51	6	1
Turun ja Porin läänissä	57	32	—
Hämeenlinnan „	215	2	—
Wiipurin „	1,284	830	—
Mikkelin „	469	249	—
Kuopion „	275	147	32
Waasan „	140	180	4
Oulun „	147	84	145
Yhteensä	2,638	1,530	182

Viiden vuoden aikakautena 1861—1865 teki perinnöksi ostettujen tilojen summa 6,117, ja lähinnä edellisenä aikakautena 1856—1860: 3,364. Että nyt puheena-olevan aikakauden kuluessa niin iso vähennys, verrattuna siihen mikä ennen on ollut laita, on tapahtunut perinnöksi-ostojen lukumäärässä, saapi kuitenkin epäilemättä selityksensä samoista epäsuotuisista aineellisista oloista, jotka muutenki ovat ehkäisseet maamme edistymistä.

Wiipurin läänissä on Teidän Keisarillisen Majesteettinne Armollisella luvalla Suomen kruunu lunastanut Niinisyrjän, 19 tilan suuruisen, lahjoitusmaan Ruskialan pitäjässä, sekä antanut sen alle kuuluvat tilukset asukkaille perintötalollisen oikeudella, sitä velvollisuutta vastaan että nämä kahdenkymmenen kahdeksan vuoden kuluessa maksavat takaisin suoritetun lunastussumman.

Isojakoja. Eri lääneistä tulleiden tietojen mukaan on allaseisova määrä isojakoja tällä aikakaudella toimitettu ja päätökseen saatu:

Uusmaan läänissä	58.
Turun ja Porin läänissä	14.
Wiipurin läänissä	39.
Mikkelin läänissä	7.
Oulun läänissä	84.

Hämeenlinnan ja Waasan lääneistä ilmoitetaan ettei mitään isojakoja aikakauden kuluessa siellä ole tapahtunut, sentähden että jo vanhempina aikoina semmoisia siellä kaikkialla on toimitettu; vaan on ainoastaan muutamia vanhoja isojakoja oikaistu. Kuopion läänissä ovat isojaon-työt suuremmaksi osaksi loppuun saatu; mutta kruunun liika maa ei sentään vielä ole veroitettu, vaan metsänhoito-virkamiesten tointon alainen.

Muista tähdellisemmistä maanmittaus-töistä ansainnee tulla mainituksi Lapinmaan kihlakunnan par'aikaa tapahtuva mittaaminen, joka kihlakunta on aikakauden kuluessa suuremmaksi osaksi geografiallisesti kartalle pantu semmoisella mitalla, jossa yksi kymmenystuuma sisältää 10,000 jalkaa.

Bahaliike ja lainalaitokset. Se kova rahanpuute, joka rasitti maataamme jo edellisellä viiden vuoden aikakaudella ja siitä annetussa alamaaisessa kertomuksessa on mainittukin, pääsi vuosina 1866, 1867 ja 1868 korkeimmillensa. Katovuosien tähden äärettömästi enentyneen jyvientuonin suorittamiseen meni yhä edelleen melkoisia summia, joita ei likimainkaan saman-aikuinen ulosvienti korvannut eli vastannut. Yleisessä liikkeessä kulkeva raha meni vastamainittuina vuosina vähimmillensä, niinkuin muun muassa näkyy seuraavista tiedoista Suomen pankin ulkona juoksevista setelimäärästä 31 p. Joulukuuta allamainittuina vuosina:

vuonna 1866	21,856,852	markkaa
„ 1867	23,705,419	„
„ 1868	28,369,791	„
„ 1869	32,900,275	„
„ 1870	36,618,034	„

Ennen rahanmuutosta vuonna 1865 pankin ulkona juokseva setelimäärä tosin ei ollut paljoa suurempi kuin vuoden 1866 lopussa; mutta tässä saanee kuitenkin muistuttaa että ensinmainittuna vuonna ja aikaisemmin melkoinen joukko Venäjän valtiokrediitipilettejä löytyi yleisessä liikkeessä. Maassamme kulkevaa kovaa rahaa ja paperirahaa ei tästä syystä juuri saattane arvella tavallisina vuosina 40 miljonaa markkaa vähemmäksi. Yläseisovista numeroista, jotka, paitsi noin kuusi tahi kahdeksan miljonaa kovaa rahaa, likimmiten näyttävät koko yleisessä liikkeessä olevan rahamäärän, huomataan siis että rahaliike vasta aikakauden kahtena viimeisenä vuonna jälleen on päässyt säännölliselle kannalle. Sitä samaa osoittaa myös se seikka, että lainojen uloshakemukset, kuin myös kon-

kurssit ja ryöstö-avisionit mainitusta vuodesta alkaen suuresti ovat vähentyneet. Valaiseva tässä suhteessa on seuraava Waasan läänin kuvernöörin antama ilmoitus mainitun läänin maankansliaan tulleiden uusien supliiki-asiain lukumäärästä. Ne tekivät

vuonna 1866	10,056
„ 1867	10,060
„ 1868	7,087
„ 1869	3,982
„ 1870	3,392

Suomen Pankin suhteen tapahtui viiden vuoden aikakauden kuluessa se tärkeä muutos että maan Säädyt, Teidän Keisarillisen Majesteettinne Armollisen Asetuksen mukaan 9 p:ltä Joulukuuta 1867, seuraavan vuoden alusta alkaen ottivat hoidettavakseen ja vastattavaksensa tässä laitoksessa löytyvät alkuperäis- ja hypoteekirahastot, jotka kaksi rahastoa tämän jälkeen yhteisesti ja yksinomaisesti ovat nimeltään Suomen pankki. Peräänkatsantoa pankin hoitamisesta pitää edellämainitun Armollisen Asetuksen mukaan neljä Pankki-edusmiestä, valitut, yksi kustakin säädystä, viiden vuoden ajaksi. Mitä taas Pankinjohtokunnan hoidettaviksi myös jätettyihin valtio- ja sotilaisrahastoihin tulee, ovat nämä yhä edelleen Keisarillisen Senatin peräänkatsannossa.

Seuraava taulu osoittaa Suomen pankin tilan viimeisenä päivänä kunakin allamainittuna vuonna:

Varoja.

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
Kultaa	35,515	45,801	77,025	87,928	1,725,613
Hopeaa	8,855,189	7,476,014	9,230,602	9,806,983	10,872,634
Kuparia *)	68,702	285,851	291,704	218,958	376,173
Metalliksi käyviä varoja	6,648,756	9,012,413	15,129,370	20,008,556	23,459,847
Ulkona olevia lainoja	24,454,070	24,890,321	21,691,435	19,054,859	16,875,988
Muita varoja	136,235	113,606	581,789	416,062	102,322
Yhteensä Markkaa	40,198,467	41,824,006	47,001,925	49,593,346	53,412,577

Vastattavia:

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
Liikkeessä oleva setelimäärä	21,856,852	23,705,419	28,369,791	32,900,275	36,618,034
Talletuksia	288,607	364,324	786,070	627,190	551,413
Lunastamattomia postilähetysvekseleitä	85,467	8,626	180,075	171,018	140,949
Lainaa Suomen Valtiovarastolta . . .	5,959,588	5,485,935	5,040,000	4,920,000	4,800,000
Pankkiin pantuja Suomen Hypoteekkiyhdistyksen varoja	1,175,542	590,000	283,000	—	—
Pankin kantarahasto	4,063,057	4,134,329	4,150,000	4,150,000	4,150,000
Pankin vararahasto	6,769,354	7,535,373	8,192,989	6,824,863	7,152,181
Yhteensä Markkaa	40,198,467	41,824,006	47,001,925	49,593,346	53,412,577

*) Pankin saaminen Rahalaitoksen luona tähän myös luettu.

Vaikka pankin tila koko aikakauden kuluessa on ollut täydellisen luotettava, näyttää kuitenkin ylläseisovain summain toisiinsa vertaaminen että olot aikakauden alussa ja lopussa olivat varsin erilaiset sekä viimeksimainittuna aikana paljoo paremmat.

Kovassa rahassa oli Suomen pankilla vuonna 1866: 8,959,306 markkaa ja vuonna 1870: 12,974,420 markkaa.

Metalliksi käyvissä varoissa „ „ 6,648,756 „ „ „ „ 23,459,847 „
elikkä varojen summan suhteen edellisenä vuonna 38,8 % metalleissa ja metalliksi käyvissä varoissa, mutta jälkimäisenä vuonna 68,2 %.

Pankin asiamiehen kertomukset uloshakemuksen ja konkurssiliviikin alaisista lainoista osoittavat että viimeisenä päivänä Joulukuuta oli ulkona

vuonna 1866	5,988,874	markkaa	71	penniä.
„ 1867	6,099,268	„	79	„
„ 1868	6,728,275	„	35	„
„ 1869	6,790,010	„	99	„
„ 1870	7,143,886	„	29	„

Ylläseisovista summista kahdelta viimeiseltä vuodelta saamme kuitenkin poisvetää epävarmat saamiset, jotka Suomen Säätyjen Pankki-edusmiesten päätöstä myöten ovat tilikirjoista eroitettut ja jotka tekivät vuonna 1869: 2,244,682 markkaa 68 penniä ja vuonna 1870: 2,921,732 markkaa 11 penniä.

Ei mihinkään yleiseen lainalaitokseen liene yleinen hätä koskenut kovemmin kuin *Suomen Hypoteekki-yhdistykseen*. Mainitun yhdistyksen perustamisen aikana olivat maatilat, runsaampien rahavarojen ja sitä ennen monena vuonna saatujen hyvien satojen johdosta, korkeassa hinnassa, jota satunnaiset syyt vielä olivat nostaneet semmoiseen määrään, joka ei ollut verrattavassa suhdassa puhtaasen tuloon. Kertomuksessansa vuodelta 1868 Hypoteekki-yhdistyksen johtokunta mainitsee, kuinka tämä hairaus maatilain oikean arvon suhteen myös oli vaikuttanut niihin arvioihin, joita edellisinä vuosina pidettiin lainojen saamiseksi hypoteekki-yhdistykseltä, ja matkaansaattanut että sangen monet tilat saivat suurempia lainoja kuin mitä parhaimmillakin oloilla olisivat jaksaneet kantaa. Kun tähän tulee että osa niitä saatuja lainojakin, jotka enemmällä tahi vähemmällä ajatuksella käytettiin maanviljelyksen parantamiseen tai laajentamiseen, eivät monen toinen toistansa seuranneen kadon tähden voineet kantaa odotettuja hedelmiä, oli seivää että niiden maan-omistajien, joiden, paitsi muita veroja ja ulostekoja, vielä oli suorittaminen melkeitä korkorahoja, täytyi joutua vakuuttomaan tilaan. Maksettavaksi langenneiden suorittamattomien korkojen summa nousi sen vuoksi vuosi vuodelta, niin kuin myös Hypoteekki-yhdistyksen oikeuteen-vetojen lukumäärä. Nämä viimeksimainitut tekivät Hypoteekki-yhdistyksen perustamisesta 1 p. Helmikuuta 1862 vuoden 1867 alkuun yhteensä 530; viimeksimainittuna vuonna yksinänsä ne tekivät 516 ja vuonna 1868: 317. Maksettavaksi langenneiden suorittamattomien korkojen määrä oli

31 p. Joulukuuta 1864:	43,878	markkaa	—	penniä.
„ „ „ 1865:	92,067	„	—	„
„ „ „ 1866:	249,348	„	—	„
„ „ „ 1867:	483,594	„	88	„
„ „ „ 1868:	633,976	„	33	„
„ „ „ 1869:	721,808	„	68	„
„ „ „ 1870:	898,522	„	74	„

Että maksamattomat korot yhä edelleenkin ja vaikka parempia aikoja jälleen on tullut ovat nousseet, siihen on syytä se asia että Hypoteekki-yhdistyksen on, saamista säilyttämiseksi, täytynyt kuulutetuissa ryöstö-avisio-

neissa huutaa omaksensa iso joukko tiloja, joiden vuotiset velanvähennykset ja korot on tilikirjoissa ylösdebiteerattu. Niin oli 31 p. Joulukuuta 1870 maksettavista koroista ulkona 664,275 markkaa 91 penniä yhdistyksen omissa tiloissa ja ainoastaan 234,246 markkaa 83 penniä lainan-ottajien luona. Hypoteekki-yhdistyksen avisionneissa huutamien ja sittemmin myymien tilojen lukumäärä teki

Vuonna.	Luku huudettuja tiloja.	Luku myytyjä tiloja.
1866	18	8
1867	111	36
1868	278	57
1869	197	101
1870	74	52

Niiden tilojen lukumäärä, jotka viimeksimainitun vuoden lopussa olivat Hypoteekki-yhdistyksen omat, teki 464. Niille oli lainattu yhteensä 2,658,928 markkaa 74 penniä ja ne vastasivat korkojen, hallinto- ja muiden kustannusten kanssa 3,777,182 markkaa 66 penniä. Hypoteekki-yhdistyksen lainaliikkeen määrästä antaa muuten taulu Lit. T summittaisia tietoja.

Se luottamus, joka kohta alussa tuli *Suomen Yhdyspankin* osaksi, on yhä enennyt enenemistään. Sen toimi onkin hädän-alaisina aikoina ollut erinomaisen hyödyllinen ja estänyt monta peljättyä asioiden seisahusta. Seuraavat numerot antanevat parhaimman kuvan tämän laitoksen merkityksestä ja karttuvasta luottamuksesta:

Vuonna.	Luku alikonttoreja ja asiapaikkoja.	Sisällä-olevia talteenpanoja 31 p. Joulukuuta.			Kunkin talteenpanon keskimäärä.		Sisällä-olevia rahoja juoksevalla tilillä 31 p. Joulukuuta.	
		Luku.	Markkaa.	p:ää.	Markkaa.	p:ää.	Markkaa.	p:ää.
1866	17	6,277	13,535,494	—	2,156	36	1,715,682	8
1867	17	7,453	15,501,946	—	2,079	96	1,796,258	41
1868	17	8,687	17,995,762	—	2,071	57	2,318,746	12
1869	17	8,846	17,552,967	—	1,984	29	2,034,228	58
1870	17	9,986	18,556,215	—	1,858	22	2,302,935	42

Koko rahaliike kaikissa konttoreissa ja asiapaikoissa teki kreditissä samoina vuosina:

vuonna 1866	177,526,240	markkaa 93 penniä.
„ 1867	192,466,133	„ 8 „
„ 1868	200,924,581	„ 2 „
„ 1869	216,662,152	„ 86 „
„ 1870	239,250,421	„ 43 „

Noin 35 à 40 prosenttia koko liikesummasta tulee Helsingin pääkonttorin osalle. Sitä likin suurin liike oli Turun, Porin, Wiipurin, Nikolainkaupungin, Oulun ja Kuopion alikonttoreilla.

Teidän Keisarillisen Majesteettinne Armollisen Asetuksen mukaan 15 pltä Tammikuuta 1866 „yksityispankeista setelinanto-oikeudella sekä ehdoista yksityispankkien asettamiselle yleisesti“, sai Yhdyspankki Suomessa siitä tehdyn alamaisen hakemuksen johdosta 1 p. Elokuuta samana vuonna luvan ulosantaa viidentoista, viidenkolmatta ja sadan markan krediitseteleitä, sillä ehdolla että setelinanto-oikeus ei saanut nousta päälle 1,500,000 markan sekä että vakuus seteleistä talletettiin Suomen Pankkiin. Tämän johdosta setelinanto alkoi seuraavana vuonna. Joulukuun 31 p. 1870 oli Yhdyspankin seteleitä ulkona yleisessä liikkeessä 951,130 markan arvoon.

Muutamia uusia *Säästöpankkeja* on aikakauden kuluessa lisäksi tullut. Vuoden 1870 lopussa teki niiden lukumäärä:

	Kaupungeissa.	Maaseurakun- nissa.	Yhteensä.
Uusmaan läänissä	4	3	7
Turun ja Porin läänissä	3	3	6
Hämeenlinnan ”	2	6	8
Wiipurin ”	2	—	2
Mikkelin ”	2	2	4
Kuopion ”	1	1	2
Waasan ”	4	—	4
Oulun ”	3	1	4

eli kaikkiaan 21 säästöpankkia kaupungeissa ja 16 maaseuduilla. Tähän tulee vielä moniaita vähempiä ei nimen eikä lukumäärän suhteen ilmoitettuja säästöpankkeja Turun ja Porin läänissä. Kun tietoja useimmista säästöpankeista puuttuu, ei saateta ilmaista niiden liike-pääoman koko summaa eikä myöskään tehtyjen talletusten lukua ja määrää. Seuraavat numerot vastattavan summan eli liike-pääoman suuruudesta äskenmainitulla ajalla muutamissa isoimmista näistä laitoksista lienevät, laveampien tietojen puuttuessa, tähän pantavat.

Liike-pääoma, jalkarahasto ja talletukset yhteensä, teki vuoden 1870 lopussa:

Turun Säästöpankissa . . .	2,005,827	markkaa	1	penniä.
Helsingin ” . . .	1,201,858	”	20	”
Wiipurin ” . . .	1,026,660	”	—	”
Porvoon ” . . .	958,486	”	43	”
Lovisan ” . . .	381,152	”	71	”
Haminan ” . . .	170,103	”	—	”
Oulun ” . . .	163,008	”	80	”
Nikolainkaupungin . . .	154,376	”	—	”
Porin ” . . .	97,982	”	53	”
Kristiinan ” . . .	62,686	”	—	”
Mikkelin ” . . .	44,641	”	9	”
Perniön ” . . .	44,115	”	54	”

Jyväskylän Säästöpankissa . . . 40,451 markkaa — penniä.
 Praahen „ . . . 30,525 „ 79 „

Yksi säästöpankki, nimittäin Kuopion, on aikakauden kuluessa la'annut toimestansa sen vailingin tähden, johon sen rahanhoitaja joutui vuonna 1868, kuin myös muuten huonojen olojen vuoksi.

4. Opetustoimi, terveyden, vaivaisten ja vankien hoito.

Opetuslaitokset ja kansansivistys. Teidän Keisarillisen Majesteettinne 24 p. Marraskuuta 1869 antaman Armollisen Julistuksen kautta tuli kouluhallitus eroitetuksi Tuomiokapituleista ja erinäinen koulutoimen Ylihallitus asetetuksi, joka 1 p. Heinäkuuta seuraavana vuonna ryhtyi työhönsä. Tämän ohessa määrättiin myöskin muutoksia sääntöihin koulunopettajiksi aikovain valmistuksesta Aleksanderin-Yliopistossa ja niistä opinkokeista, jotka koulunopettajan virkaan hakijan pitää suorittaman. Muuten ei kuitenkaan mitään perinjuurisempaa koulutoimen uudesta-järjestämistä ennätetty nyt puheena-olevan aikakauden kuluessa toteen panna. Uusia alkeisopistoja ei ole tämän aikakauden ajalla lisäksi tullut. Yksi oppilaitos, eli ylä-alkeiskoulu Helsingin kaupungissa, on sitä vastoin lakkautettu ja yhdistetty Normalikoulun kanssa samassa kaupungissa. Oppilaiden lukumäärä teki:

	L u k u v u o s i n a									
	1865—1866.		1866—1867.		1867—1868.		1868—1869.		1869—1870.	
	Oppilaitosta.	Oppilasta.	Oppilaitosta.	Oppilasta.	Oppilaitosta.	Oppilasta.	Oppilaitosta.	Oppilasta.	Oppilaitosta.	Oppilasta.
Yhdistetyissä oppilaitoksissa 7 à 8 luokalla	5	865	5	968	5	1,029	5	959	5	973
Gymnaaseissa	5	403	5	420	5	451	5	437	5	476
Yli-alkeiskouluissa	13	1,241	12	1,247	12	1,217	12	1,266	12	1,232
Ali-alkeiskouluissa	33	2,284	33	2,320	33	2,190	33	1,824	33	2,438
Naiskouluissa	8	704	8	732	8	705	8	750	8	820
Yhteensä	64	5,497	63	5,687	63	5,592	63	5,236	63	5,939

Vastamainittuihin summiin on myös luettu Helsingin yksityisen lyceumin oppilasmäärä, koska tämä oppilaitos on julkisen tarkastuksen alla, nauttii valtio-apua sekä on oikeutettu laskemaan oppilaita Yliopistoon.

Useimmissa maamme kaupungeissa löytyy paitsi sitä yksi tai useampia yksityisiä oppilaitoksia, joissa oppilaat osittain valmistetaan yleisiä alkeisopistoja varten, osittain myös enemmän tai vähemmän täydellisesti opetetaan samoihin opinmääriin kuin näissä. Oppilasten lukumäärä näissä yksityisissä oppilaitoksissa teki kaupungeissa

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
Uusmaan läänissä .	869	746	928	793	794
Wiipurin „ . .	594	618	661	630	645
Mikkelin „ . .	125	146	169	179	236
Oulun „ . .	283	297	363	325	313

Ylläseisovien neljästä läänistä saatujen tietojen nojalla voimme päättää että oppilasten lukumäärä maamme kaikkien kaupunkien yksityisissä oppilaitoksissa vuosittain on tehnyt 3,000 à 4,000.

Keisarillisessa Aleksanderin-Yliopistossa teki niiden ylioppilaiden lukumäärä, jotka lukukausina olivat läsnä, ulostulleiden luetteloiden mukaan:

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
Kevät-lukukautena .	460	474	510	534	609
Syys-lukukautena . .	471	503	528	587	685

Syys-lukukautena 1870 läsnä-olleista 685 ylioppilaasta kuului 117 jumaluus-opilliseen, 184 lain-opilliseen, 41 lääketieteelliseen ja 343 viisaustieteelliseen tiedekuntaan. Viimeksimainitusta lukumäärästä taas 178 oppi historiallis-kielitieteellisiä ja 165 luonnon- ja suure-opillisiä tieteitä.

Kussakin kolmessa realikoulussa on oppilasten lukumäärä ollut

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
Helsingissä	55	51	57	71	81
Turussa	42	50	48	61	53
Nikolainkaupungissa	44	43	27	34	37
Yhteensä	141	144	132	166	171

Paitsi sitä on Helsingin realikoulussa, jonka lukujärjestelmä ja opetusmäärät, niinkuin jo alamaaisessa kertomuksessa edelliseltä viiden vuoden aikakaudelta mainittiin, ovat olleet samat kuin polyteknillisessä korkeassa koulussa, vuosittain käynyt noin 25 ylimääräistä oppilasta, enimmäksi osaksi ylioppilaita. Opetusta tässä koulussa on antanut 14 opettajaa. Samasta koulusta tutkittiin nyt puheena-olevan aikakauden kuluessa ulos 37 oppilasta, joista 2 arkkitehtina, 22 rautatien y. m. insinöörinä, 8 masina-insinöörinä ja 5 kemistana. Kaikista ulostutkituista sai 23 paikan Suomessa sekä 13 Keisarikunnassa.

Kaupunkien, parhaasta päästä hantvärkkärien oppipoikain sivistystä varten perustetuissa, sunnuntaikouluissa on oppilasten lukumäärä vaihetellut 2,000 ja 3,000 välillä.

Merimiesten sivistämiseksi on näinä viitenä vuotena kaksi uutta koulua tullut lisäksi, Teidän Keisarillisen Majesteettinne Armollisten Kuulutusten kautta 6 p:ltä Marraskuuta 1867 ja 6 p:ltä Elokuuta 1868, nimittäin Maa-rianhaminassa Ahvenanmaalla ja Wiipurin kaupungissa. Oppilaiden lukumäärä on ollut:

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
Helsingin merenkulkukoulussa	12	21	24	31	27
Nikolainkaupungin „	26	27	22	27	36
Oulun „	13	7	16	14	21
Wiipurin „	—	—	6	4	10

Näistä neljästä koulusta ulostutkittiin ylläseisovina vuosina yhteensä 81 kipparia, 101 perämiestä ja 12 Itämeren-kipparia. Mitä Turun ja Maarianhaminan yleisiin merenkulkukouluihin tulee, ilmoitetaan vaan että edellisessä näinä viitenä vuonna on ollut 384 ja jälkimäisessä, vuodesta 1868 vuoden 1870 loppuun, 31 oppilasta. Finströmin pitäjässä Ahvenanmaalla ovat yksityiset henkilöt kustantaneet valmistelevan merenkulkukoulun, jossa tällä aikakaudella on käynyt 150 oppilasta.

Muista ammattikouluista, jotka nyt kysymyksessä-olevalla ajalla ovat olleet toimessa, lienee mainittavat Turun ja Oulun kauppakoulut, Mustialan maanviljelysopisto sekä 9 eri lääneihin asetettua maanviljelyskouluja. Useimmista näistä laitoksista puuttuu kuitenkin tarkempia tietoja oppilaiden lukumäärästä. Mitä Evon metsänhoito-opistoon tulee, on tämä koko viiden vuoden aikakautena, oppilasten puutteesta, ollut suljettuna.

Edellisen aikakauden kuluessa aloitettuja parannustoimia *kansansivistyksen* korottamiseksi on jatkettu ja ne rupeavat jo kantamaan ilahuttavia hedelmiä. Teidän Keisarillisen Majesteettinne Armollisen, kansankoulutoimen lopullista järjestämistä koskevan Julistuksen kautta 11 p:ltä Toukokuuta 1866 on tätä nykyä jokaisen kaupungin velvollisuus asettaa ja ylläpitää niin monta ja niin laveita kansankouluja että kaikki ne lapset, jotka eivät kotonansa tahi muissa kouluissa saa samanvertaista tahi laveampaa opetusta, tulevat opetetuiksi kahdeksannesta ikävuodesta alkaen aina neljänteentoista vuoteensa asti. Maaseurakunnat eivät tosin ole välttämättömästi velvoitetut ylläpitämään korkeampia kansankouluja; mutta niiden on kuitenkin siitä huolta pitäminen, että kaikki ne lapset, jotka syystä tahi toisesta eivät voi saada opetusta kodissaan, lähetetään joko kiintonaisiin tahi kiertäviin kouluihin. Suostuntaverora-
hoista saapi kukin kunta, joka asettaa korkeamman kansankoulun, 600 markan vuotisen apurahan opettajan palkkaamiseksi ja 400 markan vuotisen apurahan opettajattaren palkkaamiseksi. Se kova taloudellinen ahdinko, joka maatumme tänä aikakautena oli kohdannut, kuin myös vaikeus ainoasta kansankoulu-opettajain ja opettajattarien seminarista Jyväskylässä saada tarpeellinen määrä opettajia, ovat kuitenkin tehneet että ainoastansa seuraava määrä korkeampia kansankouluja maaseuduilla on aikakauden kuluessa perustettu

vuonna 1866	7.
„ 1867	17.
„ 1868	23.
„ 1869	36.
„ 1870	61.

eli yhteensä 144 korkeampaa kansankouluja. Aikaisemmin on paitsi sitä löytynyt eri osissa maatumme kouluja, joita osittain yksityiset henget, osittain kunnat ovat perustaneet ja joissa opetusjärjestelmä melkein on ollut yhtäläinen kuin ylläluetelluissa. Kun tiedot eri lääneistä eivät tarkoita samanlaisia kouluja sekä sen ohessa muutamilta tahoin aivan ovat jääneet tulematta, ei kumminkaan voi tarkempaa tietoa kiintonaisten kansankoulujen lukumäärästä kaikissa maaseurakunnissa antaa kuin seuraava:

Uusmaan läänissä opetti vuonna 1870 48 opettajaa pitäjänkouluissa 2,379 lasta;

Hämeenlinnan läänissä löytyi samana vuonna 18 korkeampaa kansankouluja, jotka nauttivat apua suostunta-

verorahoista sekä paitsi sitä 4 Suomen Talousseuran ylläpitämää koulua, joissa viimeksimainituissa oppilaiden lukumäärä teki 251;

Wiipurin läänissä antoi samana vuonna 11 kansankoulun-opettajaa ja 6 opettajatarta opetusta 494 oppilaalle;

Mikkelin läänissä opetettiin 421 lasta 8 korkeammassa suostuntaverorahoilla autetussa kansankoulussa; jonka ohessa talonpoika *A. Mannisen* omalla kustannuksella ylläpitämässä koulussa Hirvensalmessa 291 oppilasta tänä aikakautena on ollut sisäänkirjoitettu;

Kuopion läänissä löytyi samana vuonna 4 korkeampaa kansankoulua sekä 8 ruukin- ja yksityistä kiintonaista koulua, joissa kaikissa 17 opettajaa antoi opetusta 584 lapselle;

Waasan läänissä löytyi samana vuonna 21 kiintonaista kansankoulua, jotka nauttivat apua suostuntaverorahoista;

Oulun läänissä perustettiin vuonna 1870 kolme ensimmäistä korkeampaa kansankoulua suostuntaverorahain avulla.

Ylläseisovat tiedot tarkoittavat vaan maaseurakuntia. Paitsi kiintonaaisia kansankouluja löytyy sen ohessa melkein kaikissa seurakunnissa kiertäviä kouluja, kuin myös siellä täällä sunnuntai- ja lukkarikouluja. Näiden lukumäärästä ja toimesta löytyy Kuopion läänistä allaseisovat numerotiedot vuodelta 1870.

	Kouluja.	Opettajia.	Oppilaita.
Sunnuntaikouluja	861	874	21,046
Kiertäviä kouluja	259	42	7,900
Lukkarinkouluja	24	24	2,200

Laveimmat ja tärkeimmät tiedot kansansivistyksen kannasta on annettu Oulun läänistä. Läänin useimmista maaseurakunnista, joiden väkiluku yhteensä teki 128,282 henkeä, koottujen tietojen mukaan osasi 91,323 hengestä yli kahdentoista vuoden 87,582 eli 95,9 % lukea sekä vaan 5,314 eli 5,8 % kirjoittaa.

Tämän ohessa saanemme tähän panna loppupäätökset niistä tutkimuksista, joita samaan suuntaan pidettiin Maaliskuussa 1870 kun väenlasku tapahtui Helsingin, Turun, Wiipurin ja Oulun kaupungeissa. Ruotsia puhuvasta väestöstä yli kymmenen vuoden osasi:

	Lukea.		Kirjoittaa.		Ei osannut lukea.	
	Määrä.	Prosentti.	Määrä.	Prosentti.	Määrä.	Prosentti.
Helsingissä	15,461	99,5	10,270	66,1	71	0,5
Turussa	7,208	99,6	5,331	73,6	28	0,4
Wiipurissa	1,867	99,6	1,470	78,3	7	0,4
Oulussa	1,086	99,8	990	91	2	0,2

Samoin osasi suomea puhuvasta väestöstä yli 10 vuoden:

	Lukea.		Kirjoittaa.		Ei osannut lukea.	
	Määrä.	Prosentti.	Määrä.	Prosentti.	Määrä.	Prosentti.
Helsingissä	7,117	99,1	2,940	40,9	70	0,9
Turussa	8,055	99,4	2,585	31,9	49	0,6
Wiipurissa	5,731	99,5	1,773	30,8	28	0,5
Oulussa	4,933	99,5	1,845	37,2	23	0,5

Kansansivistyksen kannan toisena mittana on lukuhalu yhteisessä kansassa. Oulun läänin kuvernöörin kertomuksen mukaan löytyi Toukokuussa 1870 mainitun läänin maaseurakunnissa 33 lainakirjastoa, joissa yhteensä 4,353 nidettä. Samaan aikaan oli läänin yhteisen kansan tilaamain suomenkielisten sanomalehtien lukumäärä 371.

Mitä tulee kuuromyökkäin kouluhin, niin on oppilasten lukumäärä maamme neljässä semmoisessa koulussa tehnyt:

	L u k u v u o s i n a				
	1865—1866.	1866—1867.	1867—1868.	1868—1869.	1869—1870.
Turun koulussa	51	47	45	47	47
Pietarsaaren koulussa . . .	22	10	14	21	26
Porvoon ” . . .	23	22	24	24	23
Kuopion ” . . .	13	11	10	19	11
Yhteensä	109	90	93	111	107

Viimeksimainittuna lukuvuotena sisäänkirjoitetuista 107 kuuromyökstä oppilaasta oli 59 poikaa ja 48 tyttöä. Sokeiden tarpeeksi perustettiin valtion kustannuksella vuonna 1866 Helsingin kaupungissa erityinen opetuslaitos, ruotsinkielistä väestöä varten. Oppilaiden lukumäärä siinä oli

	Miehenpuolta.	Vaimonpuolta.	Yhteensä.
Lukuvuotena 1866—1867	—	5	5
” 1867—1868	—	6	6
” 1868—1869	—	9	9
” 1869—1870	3	6	9

Yksityiset henget ovat puheena-olevan aikakauden kuluessa kansansivistyksen edistämiseksi tehneet seuraavia lahjoituksia ja testamentteja: piirilääkäri Cumenius vainajan perilliset 12,000 markkaa jalkarahastoksi kansankoulu-
laitokselle Uudenkirkon pitäjässä Turun läänissä; talonpoika J. Tuorla Piikkiön pitäjässä 4,000 markkaa, jonka korko on käytettävä köyhäin lasten opettamiseksi lukemisessa; nimittämätön Metsämaan kappelissa Loimaan pitäjässä vuosittain 100 markkaa kansankoulun perustamiseksi siellä; lääninkamreeri von Fieandt tarpeellisia tarvekaluja Kristiinan pitäjän kansankouluun; raatimies Torniossa J. M. Porthan vainaja testamentin kautta 16 p:ltä Lokakuuta 1868 suurimman osan hänen 152,801 markkaan 96 penniin nousevaa omaisuuttansa, yleisen köyhäin- ja kansankoulun perustamiseksi varattomia poika- ja tyttölapsia varten Tornion kaupungissa; tullinhoitaja Göteporissa K. W. Berger, lahjoitusten kautta 4 p:ltä Heinäkuuta 1865 ja 15 p:ltä Syyskuuta 1868, 2,000 riksiä, josta korko on vuosittain jaettava ahkeruuden ja kunniallisen käytöksen kautta sitä ansainneille oppilaille Tornion koulussa; sekä kihlakunnantuomari C. A. Carlsson vainaja testamentin kautta suurimman osan omaisuuttansa kansankoulujen perustamiseksi useissa Kajaanin kihlakunnan seurakunnissa.

Paitsi sitä ovat muihin yleisesti hyödyllisiin tarkoituksiin tämän aikakauden kuluessa lahjoittaneet muun muassa: yliopiston-apulaisen leski J. Lindemark Suomen taide-yhdistykselle Helsingissä Liitin yksinäisen, 14,000 markan arvoisen rässi-tilan Taivassalon pitäjässä; talonpoika J. Rautala ja hänen vaimonsa 1,775 markkaa köyhäin-

ja 887 markkaa 50 penniä kirkonkassaan Pyhämaan pitäjässä; torppari J. Lemström 120 markkaa Rymättylän pitäjän köyhäinkassaan; värjäri C. G. Linnell 3,200 markkaa apukassan perustamiseksi köyhiä hantvärkkäreitä varten Uskelan pitäjässä; valtioneuvos O. von Gerdten 1,000 markkaa, josta korko annetaan köyhille Kustaavuksen eli Hartolan pitäjässä; sekä sahanhoitaja Lindh 674 markkaa 51 penniä sunnuntaikoulun perustamiseksi sahan-työmiesten lapsille Sulkavassa sekä koron hänen muusta pää-omastaan käytettäväksi turvatonten lasten kasvatukseen Ruokolahden, Puumalan, Säamingin ja Sulkavan pitäjissä.

Terveydenhoito. Edellisessä esityksessä on jo viitattu niihin oloihin, jotka vaikuttivat yleiseen terveydentilaan Suomessa vuosina 1866—1868 ja jotka matkaan saattivat kovimman ja kuolettavimman lavantaudin, joka vuosisatoihin on kohdannut väestöämme. Kahtena seuraavana vuonna 1869 ja 1870 oli terveydentila ylipäänsä hyvä. Kuitenkin valitetaan useimmista lääneistä että kuppataudit yhä ovat enentyneet enentymistään. Tämä huomataan myöskin taulussa Lit. U luettavista numerotiedoista niiden lukumäärästä, joita on sisäänotettu ja hoidettu maamme yleisissä sairaanhoitolaitoksissa. Kuppataudin-osastoissa hoidettiin vuonna 1861: 3,626, vuonna 1865: 5,068 ja vuonna 1870: 8,629 sairasta. Voimallisiin toimiin tämän taudin ehkäisemiseksi on kuitenkin ryhdytty, ja lienee sen ohessa erityinen alamainen ehdotus tässä asiassa sitä varten valitulta komitealta kohta odotettava.

Rokkotaudin estämiseksi toimittaa rokonpanoa piirilääkärien katsannon alla asianomaisesti tutkitut rokon-istuttajat ja istuttajattaret. Lääkintölaitosten ylihallituksen alamaisten kertomusten mukaan teki niiden henkien lukumäärä, joihin rokkoa oli istutettu Suomessa:

	Määrä.	Prosenttina vuoden kuluessa syntyneistä.
vuonna 1866	48,880	81,1
„ 1867	37,763	62,3
„ 1868	29,814	66,7
„ 1869	31,798	54,5
„ 1870	44,286	69,5

Verrattuina edellisen aikakauden oloihin, osoittavat nämä numerot että rokoitettujen lukumäärä melkeästi on vähentynyt. Syynä tähän sanotaan olevan karttuva huolimattomuus ja kylmäkiskoisuus rokonpanon suhteen, kuin myös se vastenmielisyyys ja tylyys, jolla yhteinen kansa muutamissa paikoin on kohdellut rokon-istuttajattaria. Monet seikat osoittavat kuitenkin että nämä rokonpanon toimittamiselle vähemmin suotuisat asianhaarat vaan ovat olleet ohitse menevää laatua.

Vuoden 1870 lopussa oli oikeutettujen lääkärien lukumäärä Suomessa 121, joka lukumäärä, jaettuna maamme väestön suhteen, näyttää että yksi lääkäri löytyy 14,627 hengelle. Paitsi sitä löytyi 11 eläin-lääkäriä. Apteekien lukumäärä oli samana aikana 78, joista 35 pidettiin yleisillä ja 43 mieskohtaisilla oikeuksilla. Yhdeksäntoista apu-apteekia eli apteekin laatikkoa pidettiin sen ohessa samana vuonna avoinna.

Vaivaishoito. Se aika, joka on nykyisen alamaisen kertomuksen esineenä, on helposti selitettävistä syistä enemmän kuin mikään edellinen vaatinut vaivaishoidon tointa ja kääntänyt yleistä huomiota tämän laitoksen

ja sitä tähän saakka rasittaneiden puutetten puoleen. Että köyhtynäisyys tavallisinakin vuosina, vaivahoidon kaikista ahkeroisista huolimatta, on karttunut, on jo kauvan ollut selvän selvä asia, niinkuin myös että tämä surullinen laita monessa paikassa juuri on seurauksena irtaimen väestöön yhä enemmän ja enemmän juurtuneesta ajatuksesta että valtion tahi kunnan tulee ylläpitää ja elättää jokaista, joka ei voi taikka ei tahdo tehdä työtä. Kun mainitun väestön lukuisuus on likeisimmässä yhteydessä vaivahoidon kanssa sekä sen ohessa on luonnollinen alku-kohta itsekullekin tämän tärkeän yhteiskunnallisen asian ratkaisulle, lienee seuraavat eri lääneistä saadut tiedot tähän otettavat:

Uusmaan läänin maaseurakunnissa löytyi vuonna 1870: 11,176 muonamiestä ja palkollista sekä 5,522 loista. Nämä numerot eivät kuitenkaan nähtävästi käsitä heidän perheitänsä, vaimojansa ja lapsiansa, jonka vuoksi koko tämä säätyluokka läänin maaseurakunnissa, kun muistetaan että useimmat palkolliset luultavasti ovat naimattomia, voitane laskea 30,000 à 35,000 hengeksi.

Oulun läänin maaseurakunnissa, joiden henkikirjoissa oleva väestö samana vuonna teki 139,462 henkeä, 69,155 eli 49,6 % oli talon-omistajia perheineensä, 16,699 eli 12 % oli muita tilallisia, 8048 eli 5,8 % oli palkollisia sekä 45,560 eli 32,6 % kuului muuhun irtaimen väestöön. Noin kolmas osa läänin väestöä kuului siis viimeksimainittuun kansanluokkaan, joka aina lisää elannotonta joukkoa ja katovuosina tavallisesti jok'ainoa joutuu siihen.

Verrattain yhtä, jollei vielä enemmän, lukuisa lienee irtain väestö Kuopion ja Mikkelin lääneissä. Viimeksisanotusta läänistä mainitaan erinomaisena esimerkkinä Heinäveden pitäjän olot, jossa 6,752 hengen suuruisesta väestöstä oli:

	Luku henkilöitä.	Prosentti väestöstä.
Vallassäätyläisiä, maakauppiaita, talonpoikia, lampuoteja ja muita tilallisia perheineen palkollisineen	2,560	37,9
Torppareita ja mökkiläisiä perheineen	1,701	25,2
Vaivaisia ja loisperheitä	2,491	36,9

Nämä numerot ovat sitä merkittävämmät kuin ensimmäiseen eli tilalliseen luokkaan täällä myös on luettu palkolliset, jotka kahdessa edellisessä läänissä luettiin irtaimen väestöön.

Ylläseisovat numerot antanevat likimääräisen kuvauksen irtaimen väestön lukuisuudesta koko maassamme sekä niin muodoin myös sen taakan suuruudesta, joka kadon ja yleisen hädän aikoina joutuu vaivahoidon kannettavaksi. Kuinka välttämättömän tarpeellista on ajassa estää irtainta väestöä suurin määrin enenemästä siten että sen pääsää vakinaiseen työntekoon ja itsenäisempään toimeen autetaan niin paljon kuin mahdollista, lienee myös tämän kautta osoitettu. Paha kyllä on kuitenkin viime aikoina, kenties tottumuksiksi muuttuneena perintönä noista kovista nälkävuosista 1866—1868, halu todelliseen työhön tässä luokassa monella taholla yhä enemmän ja enemmän vähentynyt sekä halu kulkurin ja laiskurin elämään sen sijaan herännyt. Karttuva tapojen turmeltuminen, jonka osoitteena ovat muun muassa olleet haureus, rikokset omistusoikeutta vastaan sekä kerjäläisyys ja yhteisen avun-annon kättäminen, on ollut seurauksena tästä.

Kun tätä nykyä kunnallis lautakunta Teidän Keisarillisen Majesteettinne Armollisen, 6 p. Helmikuuta 1865 annetun Asetuksen 39 §:ssä tehtyjen määräysten mukaan tulee kussakin seurakunnassa toimittamaan vaivahoidon, ja kun on syytä toivoa että uuden kunnallishallituksen asettaminen on matkaan saattava enemmän halua ja enemmän osanottoa kunnallisiin asioihin, voipi tältäkin taholta odottaa voimallista ja tehokasta yllämainitun pahan laidan vastustamista.

Kunnallishallitusten luvalla visseissä kyläkunnissa kuleksivia vanhempia henkilöitä	1,619.
” ” ” ” ” lapsia	1,531.
Satunnaista apua saavia, vanhempia henkilöitä	3,736.
” ” ” lapsia	3,709.
Vaivaishuoneissa elätettyjä, vanhempia henkilöitä	130.
” ” lapsia	69.

Ne menot, joita kunnilla on ollut vaivaistensa elättämisestä, laskettiin vuonna 1870

Uusmaan läänissä	161,956	markaksi	87	penniksi	sekä	675	tynnyriksi	23	kapaksi	rukiita,
Wiipurin	”	110,034	”	—	”					
Kuopion	”	140,000	”	—	”					
Oulun	”	144,115	”	72	”	sekä	2,983	tynnyriksi	8	kapaksi jyviä.

Paitsi sitä tuli viimeksimainitussa läänissä lisäksi 6,480 ruotivaivaisen elatus, joka, 60 markan mukaan hengeltä, tekee 388,800 markkaa. Oulun läänin asujanten menot vaivaishoidon vuoksi vuonna 1870 taidetaan siis rahassa laskea 592,580 markaksi eli paljoo enemmän kuin kruunun tulot maasta ja tiloista läänissä. Mikkelin läänissä löytyi 1,524 ruotia, joiden välille köyhät olivat jaetut, jota paitsi kuntain maksut vaivaishoidosta viiden vuoden aikakautena tekivät puhtaassa rahassa 133,538 markkaa 48 penniä sekä 3,426 $\frac{1}{2}$ tynnyriä jyviä ja 1,000 mattoa jauhoja.

Kruunulta apua saaneiden köyhäin ja orpojen lasten lukumäärä oli vuonna 1870 Uudenmaan läänissä 56, Waasan läänissä 92 ja Oulun läänissä noin 180.

Avuntekotoimia. Sen sanomattoman hädän lievittämiseksi, joka kohtasi maattamme usean edellisen sekä viimeksi 1867 vuoden yltä-yleisen kadon johdosta, tarvittiin monta erinomaista avuntekotointa. Oulun läänissä, missä jo viiden vuoden aikakauden alussa väestön tila oli aivan puutteen-alainen, kokoontui Syyskuussa 1867 hallituskapunkiin Teidän Keisarillisen Majesteettinne Armollisella luvalla asiamiehiä läänin kaikista kaupungeista ja maaseurakunnista, paitsi Lapinmaasta, kuulusteltaviksi ja keskustelemaan parhaimmista keinoista taloudellisen ahdingon vastustamiseksi ja uhkaavan nälkähädän poistamiseksi. Tässä tilaisuudessa laskettiin se jyvien puute, jonka tuo vähää ennen tapahtunut halla oli tuottanut läänille, enemmän kuin 230,000 tynnyriksi. Kumminkin toivottiin että useiden leivän sia-aineiden käyttämisen kautta voitaisiin tulla toimeen merenkulun avaamiseen 75,000 tynnyrin tuonnilla. Ei kuitenkaan voitu sittemmin saada tätäkään määrää kokoon, sillä tavattoman varhainen talvi keskeytti liian aikaisin merenkulun. Sitä ennen oli ehditty maahamme tuoda ainoastansa 18,684 mattoa jauhoja, 2,339 tynnyriä rukiita ja 3,816 tynnyriä ohria yksityisten tarpeeksi, sekä 9,113 mattoa jauhoja kruununmakasiineihin. Lääninkokouksessa pidetyillä keskusteluilla oli muuten se hyvä myötänsä, että yhteinen kansa ajoissa huomautettiin lähestyvän vaaran suuruudesta, että se herätettiin käsittämään välttämättömän tarpeelliseksi noudattaa tarkinta säästäväisyyttä varojensa käyttämisessä, sekä että enemmän hilpeyttä ja vireyttä karttui kunnallislaitosten toimiin. Jo kohta elonleikkuun jälestä aljettiin varakkaammissakin taloloissa viljellä erinäisiä leivän sia-aineita, niinkuin tähkäpäitä, akanoita, olkia ja petäjänkuoria. Sitä vastoin käytettiin vähemmän peuran- ja kangas-jäkälää sekä sieniiä, vaikka valtion kustannuksella läänissä matkusteli neuvoja, jotka opettivat näiden kokoamista ja valmistamista. Muisakin lääneissä tehtiin totisia valmistuksia uhkaavan hädän häätämiseksi. Melkein kaikkiin maamme seurakuntiin laitettiin apukomiteoita, joiden tarkoitus oli ko'ota ja jakaa vapaa-ehtoisia lahjoja. Kaikkiin kaupunkiin ja useihin maaseurakuntiin perustettiin sen ohessa köyhäinkotoja, joissa kuleksivat kerjäläiset saivat huoneen ja ruoan sitä velvollisuutta vastaan että toimittivat jotakin helpompaa työtä. Näihin köyhäinkotoihin karttui kuitenkin pian väkeä

ysten määrin, eikä ne siis voineet likimainkaan antaa turvapaikkaa kaikille niille tuhansille, jotka sitä tarvitsivat. Vaikka kaikki sekä yksityisten että valtion uhraukset olivat riittämättömät poistamaan hätää, taisivat ne kuitenkin suuressa määrässä sitä lieventää.

Koska iso joukko vapaa-ehtoisia lahjoja suoraa tietä lähetettiin yksityisille seurakunnille, ei voi niiden apujen suuruutta, jotka osittain omassa maassamme, osittain ulkomailla koottiin hädän lievittämiseksi, tarkemmin määrittää. Seuraavilla tiedoilla saataneen kuitenkin tästä jonkunmoinen käsitys. Vuosina 1866—1869 lähetettiin Oulun apukomitealle ja jaettiin sen kautta 203,187 markkaa 15 penniä sekä 170 tynnyriä jyviä, 149 mattoa ja 250 säkkiä jauhoja, 47 tynnyriä potaateja ja 110 $\frac{1}{2}$ tynnyriä suoloja. Apukomiteoille Waasan läänissä tuli vapaa-ehtoisia lahjoja vuonna 1866: 124,129 markkaa puhdasta rahaa sekä 279 tynnyriä jyviä, 60 mattoa ja 450 leiviskää jauhoja, paitsi erinäisiä määriä leipiä, herneitä, potaateja, ryynejä, papuja, suoloja y. m. Mitä seuraavina vuosina tuli ei ole ilmoitettu. Lääninhallitukselle Kuopiossa tuli vuosina 1867—1869 yksityisiltä henkilöiltä lahjoja 113,918 markkaa 96 penniä puhdasta rahaa sekä 150 mattoa jauhoja ja 160 tynnyriä kauruja. Ne yksityiset lahjat, jotka vuonna 1868 tulivat Mikkelin läänille ja määrättiin käytettäväksi kotiteollisuuden edistämiseen, tekivät 6,804 markkaa sekä 180 mattoa jauhoja ja 60 mattoa listimiä.

Koska, niinkuin jo mainittiin, iso joukko, kenties suurin osa vapaaehtoisia lahjoja suorastaan lähetettiin asianomaisille seurakunnille, antavat ylläseisovat numerot vaan epätäydellisen kuvan ko'ottujen apurahojen suuruudesta ja määrästä. Antajain tahtoa myöten käytettiin enimmäkseen apurahat lainoiksi työ-ansion valmistamiseksi hädän-alaiselle väestölle, sekä asetettiin kunnallishallitusten ja apukomiteain hoidettaviksi lääninhallitusten katsannon alle. Tämän johdosta löytyy pohjoisten läänien kunnissa isohkoja apurahastoja, jotka tarkoituksen mukaisesti hoidettuina tulevat kadon sattuessa olemaan suuresta hyödyistä. Näiden rahastoin yhteenlaskettu määrä teki nyt puheena-olevan viiden vuoden aikakautena:

Kuopion läänissä	473,353	markkaa	46	penniä,
Waasan „	119,914	„	—	„ ja
Oulun „	318,478	„	63	„ ynnä 922 tynnyriä jyviä.

Sen ohessa on monella kunnalla erityisiä apurahastoja, jotka ovat syntyneet vaivaiskassojen säästöistä. Hämeenlinnan läänissä teki säästö näissä kassoissa vastamainittuna aikana 69,780 markkaa.

Niiden rahojen summa, jotka Suomen valtiovarasto käytti hädän lieventämiseksi vuosina 1867 ja 1868, nousee yli 6,300,000 markan. Ainoastaan Syyskuusta 1867 Maaliskuun loppuun seuraavana vuonna annettiin allaseisovat raha-avut:

Yhteisiin töihin	503,060	markkaa	ja	10,824	tynnyriä	jyviä.
Lainaksi kunnille	192,500	„		125	„	„
Lainaksi tilalliselle väestölle . .	—	„		11,225	„	„
Lainaksi talletusta vastaan . . .	—	„		500	„	„
Lainaksi yksityisille työnantajille	175,000	„		—	„	„
Ilmaiseksi jaettavaksi	—	„		750	„	„
Sairashuoneiden ylläpitämiseksi .	7,500	„		624	„	„

Tähän tuli vielä melkoisia rahasummia, jotka olivat määrättyt Metsänhoitohallituksen ja tie- ja vesi-yhdistysten Ylihallituksen käytettäväksi. Avunonteomina voipi myöskin pitää rautatienrakennusta Pietarin ja Riihimäen

välillä, joka Teidän Keisarillisen Majesteettinne Armollisen käskykirjeen mukaan Suomen Kenraalikuvernöörille $\frac{17}{9}$ p:ltä Marraskuuta 1867 aljettiin aikaisin keväällä 1868 ja antoi saman-aikuista työtä 11,000 hengelle, vieläpä useammillekin.

Hallituksen tärkeimpiä huolia oli hankkia maanviljelijöille siementä kevääksi. Se vähäinen määrä jyviä, joka omasta maastamme saatiin, oli hallan panemaa ja siemeneksi kelpaamatonta. Saalis Itämeren maakunnissa oli sekin mennyt huonoksi, jonka tähden itäviä ohria enimmäksi osaksi täytyi ostaa Hollannista, Tanskanmaalta ja eteläisestä Ruotsista. Se määrä kevätsiementä, joka näin kaikkiaan oli hallituksen käytettävänä, teki 64,000 tynnyriä ohria ja 12,150 tynnyriä kuroja. Nämä jaettiin eri lääneille seuraavalla tavalla:

	T y n n y r i ä	
	Ohria.	Kuroja.
Uusmaan läänille	1,300	—
Turun ja Porin läänille	5,550	1,600
Hämeenlinnan ”	5,700	1,000
Wiipurin ”	500	—
Mikkelin ”	6,700	850
Kuopion ”	15,650	700
Waasan ”	15,200	7,000
Oulun ”	13,400	1,000

Avunteontointen joukossa saanemme lopuksi mainita sen yhdistyksen köyhien ja turvatonten lasten kasvattamiseksi, joka Teidän Keisarillisen Majesteettinne Armollisella luvalla perustettiin Helsingissä vuonna 1870 ja jonka esimiehenä on H. Ylh. Kenraalikuvernööri. Yhdistyksen toimi ei kuitenkaan kuulu tämän alamaisten kertomuksen aikaan.

Vankien hoito. Teidän Keisarillisen Majesteettinne Armollisen Asetuksen kautta vapausrangaistusten toimeen panemisesta 26 p:ltä Marraskuuta 1866, joka 1 p. Tammikuuta 1870 astui voimaan, on ajanmukainen vankelaitoksemme uudesta-järjestäminen aloitettu. Vankien siveellisen parannuksen edistämiseksi sekä kärsityn rangaistuksen jälkeen vapautettujen varjelemiseksi rikoksiin palautumasta, perustettiin 19 p. Tammikuuta 1870 vankiyhdistys Suomessa, jonka päätoimikunta sai asemansa Helsingissä ja apu-yhdistykset Porin, Nikolainkaupungin, Mikkelin, Hämeenlinnan, Oulun, Wiipurin, Lappeenrannan ja Turun kaupungeissa. Yhdistykselle, jonka säännöt Teidän Keisarillinen Majesteettinne 15 p. Syyskuuta 1869 arnessa vahvisti, on myönnetty oikeus vuosittain koko maassa kantaa kaksi kirkkokollehtia.

Kuvernöörien ilmoituksia myöten oli allamainituissa vankihuoneissa seuraava määrä henkiä pidetty vangittuna, vuosina:

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
Läänin-vankihuoneessa Helsingissä	154	153	155	145	128
Turun rangaistus-vankihuoneessa	423	501	587	466	452
Turun linnassa	492	652	1,778	1,089	651
Kihlakunnan-vankihuoneessa Kastelholmassa	8	25	27	17	12
Läänin-vankihuoneessa Hämeenlinnassa	44	64	97	124	71
Wiipurin läänin-vankihuoneessa	1,095	1,116	2,233	2,241	1,623
Käkisalmen tunnustuslaitoksessa	35	38	33	30	31
Kruunun-kehruhuoneessa Lappeenrannassa	213	224	232	297	355
Läänin-vankihuoneessa Mikkelissä	489	629	1,332	1,139	782
Väliaikaisessa rangaistus-vankihuoneessa Mikke- lissä	100	108	109	105	116
Waasan läänin-vankihuoneessa	1,630	1,308	2,386	1,822	1,394

Muista vankihuoneista puuttuu tietoja. Kruunun kustannukset vankien hoidosta ja kuljetuksesta tekivät tassa-
saisin markoin:

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
Uusmaan läänissä	45,430	49,506	73,203	73,033	58,888
Turun ja Porin läänissä	142,370	142,732	235,913	154,215	140,698
Wiipurin „	160,812	126,774	139,387	157,210	104,649
Mikkelin „	46,588	47,985	48,423	53,200	47,327
Kuopion „	11,567	69,623	43,774	91,341	104,391
Waasan „	31,745	43,064	74,621	37,592	32,385
Oulun „	32,311	37,672	48,197	57,511	42,544

Valtiovaraston menoja vangittujen henkien hoidosta, ylläpidosta ja kuljetuksesta Hämeenlinnan läänissä ei ole
ilmoitettu.

5. Uusia Kulkulaitoksia ja yleisiä rakennuksia.

Maantiet ja sillat. Puheena-olevan viiden vuoden aikakauden kuluessa on uusia maanteitä raken-
nettu osittain valtion, osittain kuntien kustannuksella noin 1,300 à 1,400 virstan yhteenlasketulta pituudelta. Seu-
raava taulu osoittaa näin lisäksi tulleiden teiden luvun ja likimääräisen pituuden, kuin myös kuhunkin lääniin lai-
tettuun uusien kestiekivarein lukumäärän.

	Uusia maanteitä.		Uusia kestikievareita.
	Lukumäärä.	Yhteenlaskettu pituus.	
Uusmaan läänissä	4	30	—
Turun ja Porin läänissä	17	110	—
Hämeenlinnan ”	10	190	2
Wiipurin ”	8	80	6
Mikkelin ”	7	120	6
Kuopion ”	8	180	?
Waasan ”	20	410	8
Oulun ”	16	252	13

Uusien teiden pituus on, joko kokonaan tahi joksikin osaksi, kartan avulla likimäärin laskettu kaikkien maiden läänien, paitsi Oulun läänin suhteen, josta täydelliset tiedot tässä asiassa on annettu. Viimeksimainitussa läänissä teki aikakauden alussa ennestään löytyvien teiden yhteenlaskettu pituus 3,898 virstaa, josta 2,445 virstaa oli yhteisiä maanteitä ja 1,453 virstaa kyläteitä.

Tärkeimmät sillanrakennukset, jotka tämän aikakauden kuluessa ovat valmistuneet, ovat olleet: Uusmaan läänissä: Gammelstadin silta Helsingin pitäjässä, joka maksoi 10,000 markkaa; Turun ja Porin läänissä: Halikon silta, joka maksoi 60,000 markkaa ja Karhoisten silta Ikaalisissa, joka maksoi 8,000 markkaa; Wiipurin läänissä: niinkutsuttu Turunsilta Wiipurin kaupungin luona, joka tulipalon jälkeen on uudesta rakennettu; Mikkelin läänissä: silta Tuustaipaleen kanavan ylitse Mäntyharjun pitäjässä, 6,380 markkaa; Waasan läänissä: kaksi siltaa Jalasjärven ja Kauhajoen kappalien välisellä tiellä sekä kolme siltaa Kivijärven ja Karstulan välisellä tiellä; sekä Oulun läänissä: kolme isoa siltaa, jotka maksoivat 200,000 markkaa, Oulun kaupungin luona Oulunjoen suiden poikki. Kaikki nämä rakennukset, paitsi viimeksimainittu, ovat toimitetut kuntien kustannuksella. Oulun sillanrakennukseen antoi valtiovarasto raha-apua 43,934 markkaa 99 penniä, kuin myös valmiiksi hakattuja kiviä 30,000 markan arvosta, jota paitsi 72,000 markan laina Suomen pankista annettiin sille yhtiölle, joka oli perustautunut sillanrakennuksen toimeen panemista varten.

Paitsi nyt lueteltuja sillanrakennuksia on koko joukko vähempiä yhtäläisiä toimitettu kaikissa lääneissä.

Hollikyytiä ovat, niinkuin ennenkin, toimittaneet osittain suorastansa kyyditykseen velvolliset maan-omistajat, osittain urakkamiehet. Wiipurin ja osaksi Uusmaan läänissä tapahtui suuri helpoitus tässä suhteessa, sittekun Helsingin ja Pietarin välinen rautatie avattiin kuljettavaksi. Hevosten lukumäärä kestikievareissa yhteisellä rantatiellä mainittuin kaupunkien välillä taidettiin myös tämän johdosta suuresti vähentää. Mitä sotaväenkuljetuskyyteihin tulee, eivät nämä ylipäänsä tämän viiden vuoden aikakauden kuluessa ole olleet rasittavia.

Rautatiet. Nyt puheena-olevan aikakauden kuluessa on tuo Suomen aineellisen edistymisen suhteen aivan tärkeä, 346 virstan pituinen rautatie, joka ulottuu Riihimäen pysäyspaikasta Helsingin—Hämeenlinnan rautatieltä Lahden ja Wiipurin kautta Pietarin kaupunkiin, aloitettu ja valmistettu. Kun maamme säädyt valtiopäivillä 1867 suostuivat Teidän Keisarillisen Majesteettinne tästä antamaan armolliseen esitykseen sekä ottivat vastataksensa 18 miljonan markan valtiolainasta työn toimittamista varten, niin Teidän Keisarillinen Majesteettinne $\frac{17}{9}$ p. Marraskuuta 1867 antoi armollisen käskyn että rautatienrakennus oli aloitettava. Samaan tarkoitukseen Teidän Keisarilli-

nen Majesteettinne sen ohessa antoi 10 miljoonaa markkaa eli 2,500,000 hopearuplaa Venäjän valtiovaroista, sillä ehdolla että kolmas osa rautatien tulojen puhtaasta säästöstä olisi maksettava Venäjän valtiorahastolle. Työ aljettiin 18 p. Helmikuuta 1868 ja toimitettiin niin joutuisasti, että koko rautatie 11 p. Syyskuuta 1870, Teidän Keisarillisen Majesteettinne korkeana nimipäivänä, voitiin avata kuljettavaksi. Noina taloudellisessa katsannossa kovina aikoina tämä rakennus tuotti työn-ansiota monelle tuhannelle hädän-alaiselle hengelle. Työvoima teki jo maaliskuussa 1868: 1,449 miestä ja nousi sittemmin yhtenänsä niin että se Lokakuussa samana vuonna oli 11,826 henkeä. Seuraavana vuonna työvoima vaihteli 11,899 miehestä 5,250 mieheen, sekä vuonna 1870 se keskimäärin oli noin 3,000 miestä. Kaikki rautatienrakennuksen kustannukset nousivat 27,525,280 markkaan 37 penniin eli 79,552 markkaan 83 penniin virstalta. Verrattuina Helsingin—Hämeenlinnan rautatien rakentamisen kustannuksiin, joka viimeksimainittu rautatie sentään on laitettu kahta jälkeä varten, ne olivat sangen vähäiset. Helsingin—Hämeenlinnan rautatie maksoi nimittäin 141,295 markkaa virstalta.

Alamaisimmasti liitettyihin tauluihin Litt. V ja W on pantu summittainen yhteenveto Suomen valtionrautateiden tuloista kunakin kuukautena aikakauden kuluessa, kuin myös niiden jokavuotisesta liikenteestä.

Koskenperkaukset, kanavat ja järvenlaskut. Tämänlaisista töistä, joita valtion tahi kuntien kustannuksella on toimitettu aikakauden kuluessa, ovat seuraavat olleet tärkeimmät: Uusmaan läänissä, Lohjan järven laskeminen, päätetty v. 1866; Turun ja Porin läänissä, erinäisiä virranperkauksia Wehmaan, Uudenkirkon, Laitilan, Normarkun ja Merikarvian pitäjissä, kuin myös Turun kaupungin halki kulkevan Aurajoen vuotinen ruoppaaminen; Hämeenlinnan läänissä, Walkiakosken kanava Sääksmäen pitäjässä, avattu yleisölle 1 p. Kesäkuuta 1870; Wiipurin läänissä, Tiuristen ja Ahvenitsan koskien perkaaminen Wuoksenvirrassa ja Kolinanjoen perkaaminen Antrean pitäjässä, Seppäsen järven laskeminen Räisälässä, kuin myös kaksi ennen aikakauden loppua päättämätöntä työtä, nimittäin Iijärven lasku Jaakkiman pitäjässä ja Torasjoen perkaus Walkealan pitäjässä; Mikkelin läänissä, Kyyveden ison järven lasku, joka aljettiin 1865 ja päätettiin 21 p. Joulukuuta 1868, kuin myös muutamien salmien perkaaminen Mikkelin kaupungin ja Saimaan kanavan välisessä kulkuväylässä; Kuopion läänissä, Nerkon kanava Lapinlahdessa, valmistunut 1869, Konnuksen ja Taipaleen kanavien laajentaminen ja syventäminen, joita tämän kautta isommatkin laivat nyt voivat kulkea, Kiurujoen perkaaminen Kiuruveden pitäjässä sekä Salahmin järven laskeminen Iisalmessa ja Juurikkajärven laskeminen Kiteen pitäjässä, paitsi useita muita aloitettuja mutta vielä päättämättömiä samanlaisia töitä; Waasan läänissä Hankikosken perkaaminen Kyröjoessa, Sahamylynkosken perkaaminen Konnunkylän joessa sekä Linnus puron perkaaminen Kokkolan pitäjässä; ja Oulun läänissä, Oulun ja Kemin jokien perkaaminen, Arkankelin maanselänteen ja Oulunjärven välisten vesien perkaaminen sekä erinäisten kanavien perkaaminen Pelson suossa, Merijärven ja Sähkajärven laskeminen Pyhäjoen pitäjässä, Kitkan ja Posion järvien laskeminen Kuusamossa, Nuasrehjän järven laskeminen Sotkamon pitäjässä, Ontojärven laskeminen Kuhmoniemen pitäjässä sekä Evijärven laskeminen Sievin pitäjässä, Kalajanjärven kuivaaminen Reisjärven kappelissa vesijättöisten maiden saavuttamiseksi, Kivijärven kuivaaminen Säresniemen pitäjässä y. m., kuin myös joukko vähempiä järvenlasku- ja joenperkaus-töitä.

Uusia rakennuksia. Isommista yleisistä rakennuksista, joita viiden vuoden aikakauden kuluessa on laitettu, ovat seuraavat etevimmät:

Uusi tiilikirkko kreikkalais-venäläiselle seurakunnalle, vihitty vuonna 1868 syksyllä;

Uusi nelikertainen laboratoriohuone tiilikivestä, Yliopiston rakentama, Helsingissä ja 1869 valmistunut.

Ylioppilashuone Helsingissä, tiilikivestä ja vihitty syksyllä 1870.

Kolmikertainen tiilihuone ali-alkeiskoulua varten Turussa.

Kirkko puusta Karjalan kappelissa Mynämäen pitäjässä.

Asuinhuoneita, ulkokuoneita ja makasiineja tullinvartioväkeä varten Koiviston, Sorranlahden, Pöllän ja Raja-joen tullipaikoissa.

Kirkko puusta Jäppilän uudessa kappelissa Mikkelin läänissä.

Kirkko puusta Anttolan rukoushuoneseurakunnassa Juvan pitäjässä.

Kirkko puusta Sotkamon pitäjässä.

Erinäisiä rakennuksia Jokisaaren maanviljelyskoulussa Muhoksen pitäjässä.

Kruununstationahuone Kultalassa Ivalojoella.

Tämän aikakauden kuluessa on Savonlinnan kaupungin vanha linna kaksi kertaa, 26 p. Elokuuta 1868 ja 3 p. elokuuta 1869, ollut tulipalon alaisena, joka tulipalo molemmat kerrat syntyi ohitse kulkevain höyrylaivain säkenistä. Tämä kaunis muistomerkki muinoisista ajoista on mainitusta syystä enimmältään palanut ylös ja sen muurit ovat osaksi rauenneet. Että kuitenkin linna suojeltuisi kokonaiselta hävitykseltä, on väli-aikaisia puukattoja laitettu palaneiden sijaan ja sen ohessa tarpeellisia korjaus- ja parannus-toita ehdoteltu.

TAULUJA.

TABLEAUX STATISTIQUES.

Yhteenvedo Suomen Suuriruhtinanmaan seura-

Population par âge et

a) Evankelis-Lutheri-

Läänit. Gouvernements.	Nuorisoa alle 15 vuoden. <i>Enfants et les jeunes gens au-dessous de 15 ans.</i>		Henkilöitä seuraavain ikävuosien välillä:									
			15—40 ikävuotta. <i>De 15 à 40 ans.</i>		40—60 ikävuotta. <i>De 40 à 60 ans.</i>		60—75 ikävuotta. <i>De 60 à 75 ans.</i>		75—90 ikävuotta. <i>De 75 à 90 ans.</i>		90—100 ikävuotta. <i>De 90 à 100 ans.</i>	
	Miehenpuolta. <i>Sexe masculin.</i>	Waimonpuolta. <i>Sexe féminin.</i>	Miehenpuolta. <i>Sexe masculin.</i>	Waimonpuolta. <i>Sexe féminin.</i>	Miehenpuolta. <i>Sexe masculin.</i>	Waimonpuolta. <i>Sexe féminin.</i>	Miehenpuolta. <i>Sexe masculin.</i>	Waimonpuolta. <i>Sexe féminin.</i>	Miehenpuolta. <i>Sexe masculin.</i>	Waimonpuolta. <i>Sexe féminin.</i>	Miehenpuolta. <i>Sexe masculin.</i>	Waimonpuolta. <i>Sexe féminin.</i>
Uudenmaan lääni	27,386	27,132	33,572	33,834	15,564	18,146	4,148	6,114	528	1,105	6	13
Turun ja Porin lääni	50,821	50,341	57,833	59,994	25,465	29,035	7,246	9,973	1,003	1,853	8	32
Hämeenlinnan lääni	32,079	32,007	35,997	37,724	16,856	18,713	4,707	6,127	628	1,040	5	17
Wiipurin lääni	38,859	38,826	47,612	49,767	25,020	27,478	6,619	7,943	593	950	2	7
Mikkelin lääni	24,382	23,996	30,330	31,925	15,807	17,848	4,270	5,191	573	762	1	9
Kuopion lääni	36,086	35,902	43,182	44,406	19,254	20,493	4,368	5,566	482	819	3	17
Waasan lääni	54,074	54,183	59,129	62,900	22,947	26,409	6,303	8,134	1,201	1,733	13	33
Oulun lääni	31,343	31,182	36,144	37,421	15,513	16,895	3,951	5,088	619	979	6	20
Yhteensä (Total)	295,030	293,569	343,799	357,971	156,426	175,017	41,612	54,136	5,627	9,241	44	148
<i>b) Kreikalais-Wenäläiset seurakunnat.</i>												
Uudenmaan lääni	97	86	116	117	47	41	12	12	1	3	—	—
Turun ja Porin lääni	17	15	18	17	9	4	7	2	1	—	—	—
Wiipurin lääni *)	4,438	4,481	6,095	6,067	2,681	2,768	736	855	139	128	9	14
Mikkelin lääni	6	10	5	16	1	6	1	2	—	2	—	—
Kuopion lääni	1,329	1,393	1,636	1,382	494	611	216	189	32	36	2	2
Waasan lääni	—	—	8	7	—	1	1	—	—	—	—	—
Yhteensä (Total)	5,887	5,985	7,878	7,606	3,232	3,431	973	1,060	173	169	11	16

*) Wäkiluku Wiipurin läänin useimmissa seurakunnissa on laskettu vuoden 1865 oloja myöten.

kuntien väkiluvuntauluista vuonna 1870.

par état civil en 1870.

läiset seurakunnat.

Henkilöitä yli 100 vuoden. <i>Au delà de 100 ans.</i>	Yhteensä. <i>Total par sexe.</i>		Koko väestö. <i>Total Général.</i>	Naineita ja naituja. <i>Mariés.</i>		Leskimiehiä ja leskivaimoja. <i>Veufs et veuves.</i>		Naimattomia yli 15 vuoden. <i>Célibataires au delà de 15 ans.</i>		Nuorisoa alle 15 vuoden. <i>Enfants au-dessous de 15 ans.</i>		Yhteensä. <i>Total par sexe.</i>		Koko väestö. <i>Total Général.</i>
	Miehenpuolta. <i>Sexe masculin.</i>	Waimonpuolta. <i>Sexe féminin.</i>		Miehenpuolta. <i>Sexe masculin.</i>	Waimonpuolta. <i>Sexe féminin.</i>	Miehenpuolta. <i>Sexe masculin.</i>	Waimonpuolta. <i>Sexe féminin.</i>	Miehenpuolta. <i>Sexe masculin.</i>	Waimonpuolta. <i>Sexe féminin.</i>	Miehenpuolta. <i>Sexe masculin.</i>	Waimonpuolta. <i>Sexe féminin.</i>	Miehenpuolta. <i>Sexe masculin.</i>	Waimonpuolta. <i>Sexe féminin.</i>	
— 1	81,204	86,345	167,549	26,929	26,975	4,375	9,637	22,514	22,601	27,386	27,132	81,204	86,345	167,549
— —	142,376	151,228	293,604	46,815	46,893	5,641	13,824	39,099	40,170	50,821	50,341	142,376	151,228	293,604
— —	90,272	95,628	185,900	30,506	30,560	3,946	9,008	23,741	24,053	32,079	32,007	90,272	95,628	185,900
— —	118,705	124,971	243,676	43,938	44,143	4,897	13,623	31,011	28,379	38,859	38,826	118,705	124,971	243,676
— —	75,363	79,731	155,094	26,268	26,270	3,342	7,704	21,371	21,761	24,382	23,996	75,363	79,731	155,094
— —	103,375	107,203	210,578	33,754	33,826	3,958	9,247	29,577	28,228	36,086	35,902	103,375	107,203	210,578
— —	143,667	153,392	297,059	47,645	47,663	5,726	12,969	36,222	38,577	54,074	54,183	143,667	153,392	297,059
— —	87,576	91,585	179,161	26,990	26,990	3,752	7,348	25,491	26,065	31,343	31,182	87,576	91,585	179,161
— 1	842,538	890,083	1,732,621	282,845	283,320	35,637	83,360	229,026	229,834	295,030	293,569	842,538	890,083	1,732,621
<i>läiset seurakunnat.</i>														
— —	273	259	532	101	85	8	27	67	61	97	86	273	259	532
— —	52	38	90	18	10	6	5	11	8	17	15	52	38	90
1 —	14,099	14,313	28,412	5,164	5,142	578	1,103	3,919	3,587	4,438	4,481	14,099	14,313	28,412
— —	13	36	49	6	11	—	4	1	11	6	10	13	36	49
— —	3,709	3,613	7,322	1,101	1,108	150	166	1,129	946	1,329	1,393	3,709	3,613	7,322
— —	9	8	17	7	7	1	1	1	—	—	—	9	8	17
1 —	18,155	18,267	36,422	6,397	6,363	743	1,306	5,128	4,613	5,887	5,985	18,155	18,267	36,422

Litt. B.

Ilmoitettu vuotisen elonsaaliin

Rendement des récol-

Läänit. Gouvernements.	W. 1866.					W. 1867.				
	Tynnyriä. Tonneaux.					Tynnyriä. Tonneaux.				
	Nisuja. Froment.	Rukitia. Seigle.	Ohria. Orge.	Kaurioja. Avoine.	Herneitä. Pois.	Nisuja. Froment.	Rukitia. Seigle.	Ohria. Orge.	Kaurioja. Avoine.	Herneitä. Pois.
Uudenmaan lääni	3,963	237,067	40,480	169,094	9,340	2,733	116,122	25,491	105,913	5,272
Turun ja Porin lääni	8,268	348,584	97,073	292,781	15,213	6,100	272,808	93,133	230,455	12,883
Hämeenlinnan lääni	—	153,360	54,950	77,930	17,255	—	107,600	37,840	51,260	10,950
Wiipurin lääni	—	274,503	111,099	260,942	—	—	169,995	75,198	140,601	—
Mikkelin lääni	32	252,673	106,257	133,308	1,361	16	153,077	47,615	62,829	425
Kuopion lääni	—	256,613	270,313	48,646	3,866	—	89,673	61,989	13,030	932
Waasan lääni	—	250,348	260,513	118,080	—	—	151,460	137,620	55,070	—
Oulun lääni	—	117,040	209,321	10,561	—	—	51,327	132,759	4,354	—
Yhteensä (Total)	12,263	1,890,188	1,150,006	1,111,342	47,035	8,849	1,112,062	611,645	663,512	30,462

määrä allamainituista viljanlajeista.

tes de la Finlande.

	W. 1868.					W. 1869.					W. 1870.				
	Tynnyriä. Tonneaux.					Tynnyriä. Tonneaux.					Tynnyriä. Tonneaux.				
	Nisuja. Froment.	Rukitia. Seigle.	Ohria. Orge.	Kaurioja. Avoine.	Herneitä. Pois.	Nisuja. Froment.	Rukitia. Seigle.	Ohria. Orge.	Kaurioja. Avoine.	Herneitä. Pois.	Nisuja. Froment.	Rukitia. Seigle.	Ohria. Orge.	Kaurioja. Avoine.	Herneitä. Pois.
	3,102	139,720	25,671	90,138	7,774	4,431	263,766	62,427	213,084	13,413	5,386	286,424	56,495	155,149	14,054
	10,365	378,188	103,268	230,472	18,163	10,706	399,391	127,235	311,359	20,344	13,078	438,275	120,183	290,516	21,484
	—	164,300	59,330	83,925	20,050	—	279,170	90,750	142,230	32,320	—	321,980	104,775	123,220	34,475
	—	189,204	60,061	157,664	—	—	322,576	110,310	255,486	—	—	278,910	113,479	252,023	—
	32	198,563	90,349	106,332	1,243	36	255,609	98,169	127,217	1,530	36	262,825	116,045	130,860	1,649
	—	318,019	254,398	44,383	3,915	—	305,604	236,115	54,743	7,713	—	329,218	282,917	58,056	3,621
	—	379,960	311,000	126,350	—	—	377,660	319,410	113,000	—	—	449,810	364,740	147,850	—
	—	143,764	227,086	4,785	—	—	130,182	262,150	5,956	—	—	148,960	290,092	7,929	—
	13,499	1,911,718	1,131,163	844,049	51,145	15,173	2,333,958	1,306,566	1,223,075	75,320	18,500	2,516,402	1,448,726	1,165,603	75,283

Wertaileva taulu jyvän sisääntuonnista ja

Table comparative de l'importation et de l'exportation

	Sisääntuonti. Importation.					Yhteensä näinä viitenä vuotena. Total pour la période quin- quennale.
	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	
a) Jauhmatonta viljaa. <i>a) Céréales non moulues.</i>						
Rukiita (<i>Seigle</i>) tynnyriä (<i>tonneaux</i>) . .	55,299	60,743	61,579	25,506	6,058	209,185
Ohria (<i>Orge</i>) " " . . .	12,097	29,289	67,324	8,189	3,215	120,114
Kauroja (<i>Avoine</i>) " " . . .	16,555	11,481	36,736	22,360	7,297	94,429
Nisuja (<i>Froment</i>) " " . . .	201	29	209	59	5	503
Herneitä (<i>Pois</i>) " " . . .	2,345	5,166	5,923	3,732	2,309	19,475
Muita viljanlajeja (<i>Céréales d'autres espèces</i>)	329	8	255	3	7	602
Yhteensä tynnyriä (<i>Total tonneaux</i>)	86,826	106,716	172,026	59,849	18,891	444,308
b) Jauhettua viljaa. <i>b) Céréales moulues.</i>						
Jauho-leiviskää	7,800,638	7,413,123	7,088,052	5,575,010	2,974,820	30,851,643
Kaikki vilja yhteensä, lukien 1 tynnyri = 12 leiviskää.						
Leiviskää	8,842,550	8,693,715	9,152,364	6,293,198	3,201,512	36,183,339

ulosviennistä Suomessa vuosina 1866—1870.

du blé, pour la période quinquennale de 1866 à 1870.

	Ulosvienti. Exportation.					Yhteensä näinä viitenä vuotena. Total pour la pé- riode quinquennale.	Tuoma- ja viemämäärän eroitus näinä viitenä vuonna. Merkki + luvun edellä tietää jälki- mäisen, merkki — edellisen enemmyyttä. <i>La différence entre l'importation et l'ex- portation. (Le signe + devant le nombre marque le surplus du dernier; le signe — marque celui du premier.</i>
	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.		
	4,700	22,677	4,514	22,546	37,371	91,808	— 117,377
	—	1,323	937	752	1,552	4,564	— 115,550
	29,306	64,562	24,659	79,188	175,744	373,459	+ 279,030
	12	—	—	—	50	62	— 441
	18	3	128	37	22	208	— 19,267
	4	—	—	—	33	37	— 565
	34,040	88,565	30,238	102,523	214,772	470,138	+ 25,830
	26,368	137,274	63,510	99,345	97,670	424,167	— 30,427,476
	434,848	1,200,054	426,366	1,329,621	2,674,934	6,065,823	— 30,117,516

Litt. D.

Talven yli ruokittujen eläinten lukumäärä Suomessa vuonna 1870.

Nombre des bestiaux en Finlande en 1870.

Läänit. <i>Gouvernements.</i>	Hevosia. <i>Chevaux.</i>	Sonnia ja härkiä. <i>Taureaux et boeufs.</i>	Lehmiä. <i>Vaches.</i>	Hiehoja. <i>Menu bétail.</i>	Lampaita. <i>Brebis.</i>	Sikoja. <i>Cochons.</i>	Vuohia. <i>Chevres.</i>	Peuroja. <i>Rennes.</i>
Uudenmaan lääni	25,065	8,636	55,212	22,895	73,903	16,184	1,365	—
Turun ja Porin lääni	37,316	15,165	85,988	41,486	166,114	18,803	3,958	—
Hämeenlinnan lääni	38,945	11,045	95,240	39,275	135,045	27,498	16,059	—
Wiipurin lääni *)	36,604	92,793		28,515	98,211	35,188	—	—
Mikkelin lääni	26,259	9,010	73,284	25,748	72,215	39,623	1,300	—
Kuopion lääni	24,640	7,670	93,130	26,635	86,510	24,150	880	—
Waasan lääni	46,709	8,043	126,886	34,036	188,641	25,377	6,822	—
Oulun lääni	19,282	4,591	74,363	18,314	101,106	3,503	255	59,622
Yhteensä (Total)	254,820	761,056		236,904	921,745	190,326	30,639	59,622

*) Ei ole eri tietoa lehmistä, jonka vuoksi tähän on otettu härät ja lehmät yhteensä.

Litt. E.

Petojen tappamia eläimiä vuosina 1866—1870.

Animaux domestiques tués par des bêtes féroces.

	Hevosia. <i>Chevaux.</i>	Sarvi- raavaita. <i>Bêtes à cornes.</i>	Lampaita ja Vuohia. <i>Brebis et chèvres.</i>	Sikoja. <i>Cochons.</i>	Poroja. <i>Rennes.</i>
Uudenmaan lääni	473	956	3,443	119	—
Turun ja Porin lääni	291	1,507	3,393	91	—
Hämeenlinnan lääni	144	318	511	42	—
Wiipurin lääni	684	1,717	3,944	1,061	—
Mikkelin lääni *)	10	233	172	35	—
Kuopion lääni	45	203	439	32	—
Waasan lääni	76	400	1,450	20	—
Oulun lääni	79	250	709	—	2,714
Yhteensä (<i>Total</i>)	1,802	5,584	14,061	1,400	2,714

*) Paitsi sitä Mikkelin läänissä 140 koti-eläintä.

Litt. F.

Taulu, joka osottaa kruununmetsien jaon ja pinnan-alan vuoden 1870 lopulla.

Tableau indiquant l'étendue des bois de l'état en Finlande à la fin de 1870.

	Luku <i>Nombre</i>		Pinnan-ala. <i>Surface.</i>			
	hoito- alueita. <i>de districts forestiers.</i>	valvonta- aloja. <i>de gardes forestières.</i>	Maata. <i>Terre.</i>	Wettä. <i>Les eaux.</i>	Summa tynnyrin- aloja. <i>Total tunland.</i>	Wastaavia neliö- virstoja. <i>Verst carrés.</i>
	Kemin hallintopiirissä	8	90	19,113,020	1,053,988	20,167,008
Iin hallintopiirissä	4	56	5,039,550	50,287	5,089,837	21,993,2
Kajaanin hallintopiirissä	3	31	1,463,007	50,000	1,513,007	6,537,7
Oulun hallintopiirissä	4	44	543,476	4,247	547,723	2,366,7
Waasan läntisessä hallintopiirissä	5	73	408,542	700	409,242	1,768,3
Waasan itäisessä hallintopiirissä	6	63	289,392	3,894	293,286	1,267,3
Kuopion läntisessä hallintopiirissä	4	49	401,226	8,763	409,989	1,771,6
Kuopion itäisessä hallintopiirissä	6	76	605,834	32,816	638,650	2,759,6
Impilahden ja Suistamon hallintopiirissä	2	9	123,140	8,829	131,969	570,2
Hämeenlinnan hallintopiirissä	4	40	82,551	1,076	83,627	361,4
Evon ja Wesijaon hallintopiirissä	1	7	17,684	855	18,539	80,1
Turun ja Porin hallintopiirissä	6	36	363,355	12,063	375,418	1,622,2
Yhteensä (<i>Total</i>)	53	574	28,450,777	1,227,518	29,678,295	128,239,9

Litt. Fa.

Taulu, joka osottaa kuinka paljo allamainituja metsäntuotteita on Suomesta viety ulos vuosina 1866—1870.

Exportation des produits des forêts pendant la période de 1866 à 1870.

	Hartsia. <i>Résine.</i>	Pihkaa. <i>Gomme de pin et de sapin.</i>	Potaska. <i>Potasse.</i>	Pikiä. <i>Poir.</i>	Tervaa. <i>Goudron.</i>	Halkoja. <i>Bois à brûler.</i>	Tukkeja. <i>Bois de char- pente.</i>	Rinkuja. <i>Vergues.</i>	Parruja. <i>Poutrelles.</i>	Mastopuita. <i>Mâts.</i>	Hirsiä. <i>Poutres.</i>	Ruoteita. <i>Lattes.</i>	Battensia.	Lautoja. <i>Planches.</i>	Palkkeja. <i>Madrives.</i>
	Leiviskää. = 8,5 kilogrammes.			Tynnyriä. <i>Tonneaux.</i>	Syitä. <i>Cordés.</i>	Kappaletta. <i>Pièces.</i>						Tolttia. <i>Douzaines.</i>			
W. 1866 . . .	18,238	6,826	36,930	*7,766	197,246	104,274	14,236	837	94,933	1,275	14,177	50,689	3,847	411,364	363,790
„ 1867 . . .	8,225	12,297	43,588	8,285	173,476	106,142	9,293	701	88,294	—	11,097	64,403	62,595	387,991	268,549
„ 1868 . . .	4,976	1,504	44,293	7,165	145,070	114,672	49,014	19,176	174,917	1	39,881	72,510	62,501	541,192	342,909
„ 1869 . . .	7,216	1,085	32,203	3,644	145,325	98,848	94,702	15,541	133,214	—	33,451	57,533	64,871	610,402	350,007
„ 1870 . . .	5,617	8,390	27,891	4,100	137,337	79,649	81,377	3,752	86,651	—	22,948	45,650	63,990	784,323	273,855
Yhteensä	44,272	30,102	184,905	30,960	798,454	503,585	248,622	40,007	578,009	1,276	121,554	290,785	257,804	2,735,272	1,599,110

*) Paitsi sitä 1,349 Lf.

Litt. G.

Tapettuja peto-eläimiä vuosina 1866—1870.

Bêtes féroces tués 1866 à 1870.

	Karhuja. <i>Ours.</i>	Susia. <i>Loups.</i>	Iiveksiä. <i>Lynx.</i>	Kettuja. <i>Renards.</i>	Näätiä ja kärppiä. <i>Martes et hermines.</i>	Osmia. <i>Gloutons.</i>	Saukkoja. <i>Loutres.</i>
Uudenmaan lääni	7	271	86	991	—	—	—
Turun ja Porin lääni*)	9	—	—	—	—	—	—
Hämeenlinnan lääni	17	477	50	295	—	—	—
Wiipurin lääni	141	597	56	2,617	—	1	5
Mikkelin lääni**).	41	41	—	2,039	—	—	—
Kuopion lääni	42	43	—	1,719	—	4	—
Waasan lääni	16	95	31	1,435	—	1	—
Oulun lääni	151	29	6	1,494	—	108	—
Yhteensä	424	1,553	229	10,590	—	114	5

*) Paitsi sitä 2,060 munta peto-eläintä.

**) Ei ole tietoa tullut Mikkelin läänistä.

Litt. G a.

Erinäisten metsästyksen ja kalastuksen tuotteen ulosvienti.

Exportation des produits de la chasse et de la pêche.

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
Lintuja, metsä-, paria	177 ^{a)}	122,014	152,538	151,812	72,649
Höyheniä ja untuvia, leiviskää.	366	66	70	46	13
Oravannahkoja, kappalta	— ^{b)}	4,000	50	—	2,833
Jänöksennahkoja „	—	33,998	23,921	99,758	101,268
Revonnahkoja „	—	5,537	3,370	3,968	3,107
Muita nahkoja „	—	55,785	91,427	250,921	54,598
Hylkeenrasvaa, leiviskää	2,481	2,690	2,857	3,666	5,239
Kaloja, eläviä ja tuoreita, leiviskää	11,803 ^{c)}	125,763	152,953	135,993	122,546
„ suolattua lohta, tynnyriä	1,396	978	964	1,249	786
„ suolattuja silakoita „	1	17,656	13,797	21,178	19,550
„ muita kaloja „	1,654 ^{d)}	252	763	1,125	724
Krapuja, tuhansittain	201 ^{e)}	1,572	1,467	1,839	2,406
Kravunlihaa, leiviskää.	26	102	39	34	19

a) sekä 433 L \mathcal{R} . b) 12,418 markan edestä. c) sekä 4,300 kappaletta. d) paitsi sitä 153,663 L \mathcal{R} . e) sekä 910 L \mathcal{R} .

Raudanvalmistus Suo-
Fabrication de fer

Vuonna.	Harkko- ja valinrautaa. <i>Fer coulé.</i>		Kankirautaa ja terästä. <i>Fer en barre et acier.</i>		Kimppu-, pultti- ja tehdasrautaa. <i>Fer manufacturé.</i>				
	Luku <i>Nombre de</i>		Valmis- tettu määrä. <i>Production.</i>	Luku runkkia. <i>Usines.</i>	Valmis- tettu määrä. <i>Production.</i>	Luku runkkia. <i>Usines.</i>	Luku pajastoja. <i>Marteaux.</i>		Valmis- tettu määrä. <i>Production.</i>
	<i>forges employants minerais des montagnes.</i>	<i>forges employants minerais des lacs et des marais.</i>					<i>suolatus-nunneja, jotka käytettiin parhaasta päästä järvi- ja suomalmieja.</i>	<i>suolatus-nunneja, jotka käytettiin parhaasta päästä vuori- malmieja.</i>	
1866	7	10	103,432	42	66,220	23	25	42	5,193
1867	7	9	80,754	39	66,404	23	27	40	4,980
1868	6	12	99,585	37	63,435	21	27	36	4,408
1869	5	13	114,032	40	77,402	22	25	39	3,790
1870	4	12	118,268	42	82,147	22	23	40	3,502
Yhteensä näinä viitenä vuotena	—	—	516,071	—	355,608	—	—	—	21,873
Yhteensä edellisinä vii- tenä vuotena	—	—	354,229	—	312,478	—	—	—	17,993

messa vuosina 1866—1870.
en Finlande 1866 à 1870.

Valmistaessa käytettyä <i>Materiel pour la fabrication</i>						Poltto-aineita on mennyt. <i>Emploi de bois à brûler et de charbon.</i>			Valmis- tetun rau- dan koko arvo. <i>Valeur brute de la production de fer en Finlande.</i>	Kotimaisten rauta- tuotetun arvo, sit- teknun koko arvosta rautamalmista, rau- dasta, kivihiiliä y. m. <i>Valeur de la pro- duction de fer, moins le paiement des mi- nerais de l'étranger, du fer, des houilles etc.</i>
malmia. <i>minerais.</i>		rautaa. <i>fer employé.</i>		Puita. <i>Bois à brûler.</i>	Sysiä. <i>Charbons de bois.</i>	Kivihiliä. <i>Houilles.</i>	Kuntio- sylvää. <i>Lästejä.</i>	Tynnyriä. <i>Tynnyriä.</i>		
Kippuntaa.		Kippuntaa.							Ulkomaan rautaa. <i>De l'étranger.</i>	Kotimaan rautaa. <i>De la Finlande.</i>
Suomen <i>Minerais de la Finlande</i>				Ulkomaan vuori- malmieja. <i>Minerais de l'étranger.</i>	Ulkomaan rautaa. <i>De l'étranger.</i>	Kotimaan rautaa. <i>De la Finlande.</i>	Markkaa.	Markkaa.		
<i>Ulkomaan vuori- malmieja. des montagnes.</i>	<i>Ulkomaan vuori- malmieja. des montagnes.</i>	<i>Ulkomaan vuori- malmieja. des montagnes.</i>	<i>Ulkomaan vuori- malmieja. des montagnes.</i>							
55,526	21,888	183,012	11,012	20,248	82,147	23,571	123,625	19,391	6,620,161	3,947,719
39,338	14,879	159,193	4,331	16,484	77,236	19,575	102,662	23,196	5,890,778	3,613,657
53,698	18,754	187,668	9,902	20,941	73,824	19,868	116,600	34,957	6,100,724	3,682,763
57,340	21,273	221,979	21,702	29,048	75,951	?	?	33,100	7,162,241	4,539,561
62,672	13,028	229,048	13,280	?	?	26,986	105,454	43,269	7,067,254	—
268,574	89,822	980,900	60,227	—	—	—	—	—	32,781,158	—
185,560	113,728	645,823	69,468	—	—	—	—	—	32,042,635	—

Litt. I.

Taulu, joka osottaa käymässä olevien vapriikien ja käsitehdaslaitosten lukumäärän Suomessa vuosina 1866—1870, kuin myös niissä työskenteleväin työntekijäin paljouden, teoksien koko arvon sekä kuinka paljon kaikkien näiden laitosten käyttämiseksi yhteisistä varoista annettuja lainoja vielä on ulkona.

Fabriques et manufactures en activité 1866 à 1870.

	Kaupunkien majistraatien alle kuuluvia. <i>Dans les villes.</i>		Kaupunkien majistraatien alle kuulumattomia. <i>à la campagne.</i>		Yhteensä. <i>Total.</i>		Laitosten käyttämiseksi yhteisistä varoista annettut ja vielä ulkona olevat lainamäärät. <i>Total des prêts, domies de fonds publics aux fabricants.</i>							
	Vapriikeja ja käsittelaita. <i>Nombre des fabriques.</i>	Työntekijöitä. <i>Nombre des ouvriers.</i>	Teosten arvo. <i>Valeur de la fabrication.</i>		Vapriikeja ja käsittelaita. <i>Nombre des fabriques.</i>	Työntekijöitä. <i>Nombre des ouvriers.</i>	Teosten arvo. <i>Valeur de la fabrication.</i>							
			Markkaa.	p.			Markkaa.	p.	Markkaa.	p.				
1866	325	7,098	22,172,518	—	106	860	2,116,267	17	431	7,958	24,287,685	17	2,464,975	—
1867	304	7,303	20,478,347	—	78	316	723,702	60	382	7,622	21,202,052	60	2,129,291	31
1868	300	7,399	20,921,034	—	62	544	963,496	55	359	7,943	21,884,530	55	2,274,758	89
1869	339	7,781	21,935,750	50	72	403	1,341,081	50	412	8,138	23,303,970	—	2,137,941	88
1870	360	9,272	25,837,361	87	45	269	911,143	—	405	9,541	30,173,285	87	1,801,161	34

Litt. J.

Wapriikit ja käsitehtaat kussakin kaupungissa vuonna 1870*).

Fabriques et manufactures dans chaque ville 1870.

	Vapriikien lukumäärä. <i>Nombre des fabriques.</i>	Työntekijäin lukumäärä. <i>Nombre des ouvriers.</i>						Teosten arvo. <i>Valeur de la fabrication.</i> Suom. Markkaa.	
		Mestareita.	Kisällejä, oppipoikia ja työmiehiä.	Yli 15 vuoden.		Alle 15 vuoden.			Summa.
				Suomalai- sia.	Ulkomaa- laisia.	Suomalai- sia.	Ulkomaa- laisia.		
Helsinki	88	49	1,221	1,152	86	31	1	1,270	5,278,199
Porvoo	10	9	46	45	—	10	—	55	199,734
Loviisa	4	1	8	7	1	1	—	9	18,640
Tammisaari	7	6	17	22	1	—	—	23	146,096
Turku	52	38	1,067	832	109	162	2	1,105	4,693,488
Naantali	2	2	—	2	—	—	—	2	19,563
Uusikaupunki	5	6	19	21	1	3	—	25	284,289
Rauma	7	7	14	21	—	—	—	21	21,499
Pori	11	5	281	166	—	120	—	286	212,842
Hämeenlinna	7	5	17	22	—	—	—	22	171,473
Tampere	23	38	3,499	2,520	16	1,001	—	3,537	7,843,326
Wiipuri	21	21	500	486	34	1	—	521	2,590,135
Hamina	3	—	12	12	—	—	—	12	12,400
Käkisalmi	1	1	1	2	—	—	—	2	54,939
Savonlinna	2	2	3	5	—	—	—	5	22,700
Kuopio	2	1	4	4	—	1	—	5	70,800
Joensuu	4	4	9	10	—	3	—	13	29,000
Nikolainkaupunki	9	8	384	333	4	55	—	392	1,179,767
Kaskinen	1	—	—	—	—	—	—	—	16,350
Kristiinankaupunki	3	3	9	12	—	—	—	12	56,600
Uusikaarlepyy	2	—	3	2	—	1	—	3	9,027
Pietarsaari	7	7	154	144	3	14	—	161	524,000
Kokkola	2	1	12	13	—	—	—	13	35,376
Jyväskylä	1	1	—	1	—	—	—	1	36,775
Oulu	11	10	37	47	—	—	—	47	149,793
Summa	285	225	7,317	5,881	255	1,403	3	7,542	23,676,811

*) Tähän tauluun ei ole otettu semmoisia maistraatien alle kuuluvia vapriikeja, jotka sijaitsevat maasendulla niin pitkän matkan päässä kaupungista että niitä ei käy lukeminen näiden paikallisteollisuuteen.

Eris-luettelo ilmoitetuista vapriikeista ja
Spécification des fabri-

	1866.				1867.			
	Luku Nombre		Teosten arvo.		Luku Nombre		Teosten arvo.	
	vapriikeja ja laitok- sia. des fabri- ques.	työnteki- jöitä. des ou- vriers.	Valeur de la fabrication.		vapriikeja ja laitok- sia. des fabri- ques.	työnteki- jöitä. des ou- vriers.	Valeur de la fabrication.	
			Markkaa.	piä.			Markkaa.	piä.
1. Wapriikeja raudan ja muiden metal- lien valmistuksia varten.								
Läksi- ja peltipajoja	1	?	675	—	1	**	—	—
Pronssi- ja messinki- valimoita	6	18	19,563	—	4	8	3,791	—
Lyijyhauti-vapriikeja	2	*2	13,900	—	1	**	—	—
Jalojen ja epäjalojen metallien valmistus- vapriikeja	12	56	72,461	—	13	55	56,591	—
Hienoin takeiden vapriikeja	1	20	44,000	—	1	21	30,000	—
Koneellisia pajoja	14	785	1,319,290	—	14	789	1,133,689	—
Järvimalmien puhdistusruukkeja	4	57	121,371	—	—	—	—	—
Naulatehtaita	3	15	65,400	—	3	15	81,115	—
Summa	43	953	1,656,660	—	37	888	1,305,186	—
2. Wapriikeja kaikellaisten nikkarinteok- sien, ajokalujen, maanviljelyskalujen, huone- kalujen y. m. tekoa varten.								
Wapriikeja rakennusten seinäis-kapineiden tekoa varten	1	13	3,539	—	1	22	4,528	—
Huonekaluvapriikeja	28	*196	126,991	—	25	146	101,499	—
Ajokapineiden vapriikeja	5	44	55,100	—	6	41	50,090	—
Karttavapriikeja	12	26	13,433	—	10	24	9,495	—
Leikkikaluvapriikeja	2	12	2,600	—	1	9	5,400	—
Ruumiinarkuntehtaita	5	*10	9,244	—	5	*10	8,098	—
Astiantekovapriiki	1	21	3,000	—	—	—	—	—
Wasu- ja olkihattutehdas	1	3	2,000	—	1	2	800	—
Taskukellovapriikeja	3	*5	5,850	—	3	*6	4,236	—
Soittoneuvoin vapriikeja	5	12	10,700	—	2	4	730	—
Kuvanveistosteosten vapriikeja	1	?	?	—	1	3	?	—
Summa	64	342	232,457	—	55	267	184,876	—

*) Waillinaisia tietoja.

**) Ei ole ollut liikkeellä.

käsätehdaslaitoksista allamainittuina vuosina.
ques et manufactures.

	1868.				1869.				1870.			
	Luku Nombre		Teosten arvo.		Luku Nombre		Teosten arvo.		Luku Nombre		Teosten arvo.	
	vapriikeja ja laitok- sia. des fabri- ques.	työnteki- jöitä. des ou- vriers.	Valeur de la fabrication.		vapriikeja ja laitok- sia. des fabri- ques.	työnteki- jöitä. des ou- vriers.	Valeur de la fabrication.		vapriikeja ja laitok- sia. des fabri- ques.	työnteki- jöitä. des ou- vriers.	Valeur de la fabrication.	
			Markkaa.	piä.			Markkaa.	piä.			Markkaa.	piä.
—	—	—	—	2	*1	*3,500	—	3	20	19,341	—	
4	10	7,150	—	4	11	11,674	—	4	12	15,490	90	
2	*1	6,668	—	2	*4	5,780	—	1	4	5,000	—	
15	51	48,893	—	13	*49	71,701	80	11	52	58,101	31	
1	25	15,000	—	1	1	351	59	—	—	—	—	
13	1,229	2,078,572	—	13	1,452	2,680,415	75	13	1,291	3,210,517	65	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	14	85,900	—	2	14	85,700	—	2	14	53,600	—	
37	1,330	2,242,183	—	37	1,532	2,859,123	14	34	1,393	3,362,050	86	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
21	112	71,486	—	28	141	95,278	38	26	141	107,200	51	
7	75	90,163	—	8	107	136,598	—	9	111	120,854	—	
9	19	8,654	—	8	15	8,910	—	7	9	4,089	—	
1	7	8,600	—	1	7	400	—	1	3	4,000	—	
3	7	6,582	—	3	7	6,532	—	3	7	11,479	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	1	737	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
3	*5	4,074	—	3	*4	5,991	—	4	7	4,526	—	
2	4	2,050	—	2	4	1,897	—	2	3	350	—	
1	?	8,000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
48	230	200,346	—	53	285	255,606	38	52	281	252,498	51	

Eris-luettelo ilmoitetuista vapriikeista ja
Spécification des fabri-

	1866.				1867.			
	Luku Nombre		Teosten arvo.		Luku Nombre		Teosten arvo.	
	vapriikeja ja laitok- sia. des fabri- ques.	työnteki- jöitä. des ou- vriers.	Valeur de la fabrication.		vapriikeja ja laitok- sia. des fabri- ques.	työnteki- jöitä. des ou- vriers.	Valeur de la fabrication.	
			Markkaa.	p:ää.			Markkaa.	p:ää.
3. Vapriikeja pumpuli-, pellava-, villa- ja hampukankaiden ja tavarain valmistelua ja tekoa varten.								
Pumpulikehrustoja	5	2,681	8,195,714	—	4	2,894	6,346,361	—
Pumpulikangastehtaita	3	**	**	—	2	**	**	—
Hattu- ja lakkivapriikeja	2	*3	5,636	—	1	?	800	—
Miehenvaatteiden vapriikeja	2	14	34,900	—	2	11	27,800	—
Werkavapriikeja	7	92	86,984	—	7	88	77,804	—
Pellavakehrustoja	1	745	2,100,000	—	1	896	3,200,000	—
Pellavakangastehtaita	1	**	**	—	1	**	**	—
Köydenpunostehtaita	2	12	10,464	—	2	12	20,402	—
Paitavapriikeja	—	—	—	—	—	—	—	—
Sukkavapriikeja	1	14	40,000	—	1	12	?	—
Trikoovapriikeja	1	37	112,640	—	1	39	66,403	—
Willakangastehtaita	} 6	46	31,130	—	6	44	17,297	—
Willakehrustoja								
Nyörimaakarinvapriikeja	—	—	—	—	1	3	2,000	—
Summa	31	3,644	10,617,468	—	29	3,999	9,758,867	—
4. Paperin ja paperiteosten valmistus- vapriikeja.								
Paperitehtaita	7	324	697,491	—	7	380	687,001	—
Puisen paperin ja paperiaineen valmis- tusvapriikeja	2	9	40,000	—	2	39	46,287	—
Tapettivapriikeja	3	71	165,970	—	2	88	218,443	—
Korttivapriikeja	2	14	18,846	—	2	11	18,041	—
Kotelo- ja kirjannitoustöiden vapriikeja	4	16	11,612	—	4	13	12,029	—
Summa	18	434	933,919	—	17	531	981,801	—

*) Waillinaisia tietoja.
**) Yhteydessä edellisten kanssa.

käsätehdaslaitoksista allamainittuina vuosina.
ques et manufactures.

	1868.				1869.				1870.			
	Luku Nombre		Teosten arvo.		Luku Nombre		Teosten arvo.		Luku Nombre		Teosten arvo.	
	vapriikeja ja laitok- sia. des fabri- ques.	työnteki- jöitä. des ou- vriers.	Valeur de la fabrication.		vapriikeja ja laitok- sia. des fabri- ques.	työnteki- jöitä. des ou- vriers.	Valeur de la fabrication.		vapriikeja ja laitok- sia. des fabri- ques.	työnteki- jöitä. des ou- vriers.	Valeur de la fabrication.	
			Markkaa.	p:ää.			Markkaa.	p:ää.			Markkaa.	p:ää.
	4	*2,282	*4,707,148	—	} 5	*2,567	*4,605,940	—	6	*3,844	8,198,494	—
	2	**	**	—				—	—	—	—	—
	1	9	26,000	—	2	19	74,500	—	3	*14	38,385	—
	5	42	33,720	—	4	31	34,415	—	4	29	30,290	—
	1	895	3,190,000	—	} 1	706	2,530,000	—	1	735	2,530,000	—
	1	**	**	—				2	10	20,000	—	3
	2	11	15,515	—	2	65	*3,000	—	2	99	69,000	—
	1	25	?	—	1	25	24,000	—	1	21	24,000	—
	1	39	82,627	—	1	44	82,670	—	1	46	93,355	—
	6	47	32,516	—	5	65	46,030	—	1	?	4,000	—
	1	3	2,000	—	1	6	17,000	—	1	5	18,000	—
	25	3,353	8,089,526	—	23	3,538	7,437,555	—	23	4,806	11,023,544	—
	6	375	678,646	—	7	*153	852,854	—	7	*163	994,562	—
	2	37	37,500	—	2	39	48,000	—	2	42	72,880	—
	2	80	225,446	—	2	87	277,449	—	2	106	348,754	—
	2	13	15,080	—	2	13	19,840	—	2	10	8,985	—
	4	13	13,051	—	4	14	11,121	—	4	12	13,815	65
	16	518	969,723	—	17	306	1,209,264	—	17	333	1,438,996	65

Eris-luettelo ilmoitetuista vapriikeista ja
Spécification des fabri-

	1866.				1867.			
	Luku Nombre		Teosten arvo.		Luku Nombre		Teosten arvo.	
	vapriikeja ja laitok- sia. <i>des fabri- ques.</i>	työnteki- jöitä. <i>des ou- vriers.</i>	<i>Valeur de la fabrication.</i>		vapriikeja ja laitok- sia. <i>des fabri- ques.</i>	työnteki- jöitä. <i>des ou- vriers.</i>	<i>Valeur de la fabrication.</i>	
			Markkaa.	piä.			Markkaa.	piä.
5. Teollis-kemiallisia vapriikeja, kaikenlais- ten metsäntuotteiden sievistystehtaita, valo- ainetten, väriainetten y. m. sekä värjä- rinteosten vapriikeja.								
Lyijymudan ja väriainetten valmistusteh- taita	1	2	8,880	—	1	2	5,740	—
Wäri- ja liitumyllyjä	1	9	14,000	—	1	9	10,790	—
Wärjäystehtaita	6	21	28,048	—	8	23	30,921	—
Metsäntuotteen sievistystehtaita	12	58	*130,050	—	8	*19	*42,475	—
Tulitikku-vapriikeja	13	378	212,862	—	10	264	131,136	—
Rikkihapon-vapriikeja	1	**	24,000	—	1	**	15,000	—
Kynttilä-, saipua- ja suopatehtaita	6	130	1,305,208	—	6	146	1,457,413	—
Walokaasun-vapriikeja	1	25	114,289	—	1	25	116,042	—
Öljymyllyjä	6	15	48,284	—	†5	11	27,172	—
Sinettilakan-vapriikeja	1	1	1,600	—	1	1	1,600	—
Lakkavernissan-vapriikeja	1	1	100	—	1	1	90	—
Teollis-kemiallisia vapriikeja	—	—	—	—	—	—	—	—
Luumyllyjä	2	10	34,500	—	2	9	27,500	—
Methyloxidin tisluslaitos	1	12	15,745	—	1	7	10,200	—
Puuhappo-tehtaita	1	3	5,600	—	1	1	2,500	—
Kruuntitehdas	—	—	—	—	—	—	—	—
Tervapolttimo	1	8	17,400	—	1	?	?	—
Summa	54	673	1,960,566	—	48	518	1,878,579	—
6. Wapriikeja lasi-, posliini-, fajansi- ja savenvalaus-löitä varten.								
Fajansi-, posliini-, kaakeli- ja ruukkuteh- taita	14	113	269,253	—	14	112	262,068	—
Lasi- ja posliiniteosten tahkous- ja maa- laustehtaita	2	*4	2,400	—	3	*5	4,339	—
Lasiruukkeja	20	*367	*669,085	—	13	254	446,349	—
Savipiippu-tehtaita	5	10	4,750	—	6	9	3,640	—
Peilivapriikeja	3	12	23,830	—	4	15	27,960	—
Kaakeli- ja saviastian-vapriikeja	2	5	2,750	—	3	6	4,450	—
Summa	46	541	972,068	—	43	401	748,806	—

*) Waillimaisia tietoja.

**) Harjoitetaan yhteydessä seuraavan kanssa.

†) Kaksi ei ole ollut työssä.

käsätehdaslaitoksista allamainittuina vuosina.
ques et manufactures.

	1868.				1869.				1870.			
	Luku Nombre		Teosten arvo.		Luku Nombre		Teosten arvo.		Luku Nombre		Teosten arvo.	
	vapriikeja ja laitok- sia. <i>des fabri- ques.</i>	työnteki- jöitä. <i>des ou- vriers.</i>	<i>Valeur de la fabrication.</i>		vapriikeja ja laitok- sia. <i>des fabri- ques.</i>	työnteki- jöitä. <i>des ou- vriers.</i>	<i>Valeur de la fabrication.</i>		vapriikeja ja laitok- sia. <i>des fabri- ques.</i>	työnteki- jöitä. <i>des ou- vriers.</i>	<i>Valeur de la fabrication.</i>	
			Markkaa.	piä.			Markkaa.	piä.			Markkaa.	piä.
1	?	6,435	—	1	?	14,080	—	1	3	3,878	40	
1	9	10,385	—	1	9	12,839	—	9	32	48,110	—	
8	22	26,324	40	9	26	29,784	—	1	2	900	—	
8	*22	*41,697	—	4	*8	*2,322	50	†7	14	34,577	—	
12	606	213,214	—	13	484	183,120	—	†8	333	157,575	—	
1	**	22,000	—	1	**	26,800	—	1	**	19,000	—	
5	147	1,475,696	—	5	*119	1,542,070	—	6	*117	1,636,390	—	
1	26	122,220	—	2	*26	*107,592	—	2	*26	*102,464	—	
5	*14	*33,276	—	6	*15	*81,486	—	6	*19	94,202	—	
1	1	800	—	1	1	1,000	—	1	1	1,300	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	?	5,014	—	1	1	1,000	—	1	?	5,000	—	
1	1	6,370	—	1	1	12,000	—	2	8	35,200	—	
1	9	56,000	—	1	9	62,100	—	1	9	56,000	—	
1	2	350	—	1	2	360	—	—	—	—	—	
1	12	27,500	—	1	12	48,150	—	1	12	30,000	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
48	871	2,047,281	40	48	713	2,124,703	50	47	576	2,224,596	40	
10	97	220,380	—	10	*89	167,538	36	10	98	128,498	—	
4	6	*2,775	—	4	10	3,927	60	6	19	7,151	40	
18	380	†774,822	—	18	*235	*471,320	30	14	206	384,471	—	
2	3	1,150	—	1	?	?	—	1	1	906	80	
3	9	6,790	—	3	9	17,900	—	1	3	4,250	—	
2	4	2,780	—	3	7	4,725	—	2	4	2,780	—	
39	499	1,008,697	—	39	350	665,411	26	34	331	528,057	20	

Eris-luettelo ilmoitetuista vapriikeista ja
Spécification des fabri-

	1866.				1867.			
	Luku Nombre		Teosten arvo.		Luku Nombre		Teosten arvo.	
	vapriikeja ja laitok- sia. des fabri- ques.	työnteki- jöitä. des ou- vriers.	Valeur de la fabrication.		vapriikeja ja laitok- sia. des fabri- ques.	työnteki- jöitä. des ou- vriers.	Valeur de la fabrication.	
			Markkaa.	pää.			Markkaa.	pää.
7. Vapriikeja kaikellaisten nauttimus- ja ylellisyys-tavara- ja teko- varten.								
Leipurin- ja sokerileipurin-vapriiki	—	—	—	—	—	—	—	—
Sokeriruukkeja	2	135	3,688,091	—	2	118	3,024,907	—
Sikuritehtaita	2	11	76,400	—	2	11	43,200	—
Portteri- ja etikkavapriikeja	†8	*12	*30,146	—	†9	*13	37,063	—
Oluttehtaita	52	*362	*1,071,833	57	48	*196	*546,728	60
Wäkiviinan-vapriikeja	9	14	301,519	—	12	*15	483,996	—
Wiinitehtaita	2	*3	2,900	—	1	3	1,100	—
Selteri- ja hiilihappo-veden tehtaita	2	7	12,174	—	2	7	11,120	—
Tupakka-, sikarri- ja nuuskavapriikeja	28	488	1,274,287	—	27	447	1,160,865	—
Kölin-veden vapriiki	1	4	29,000	—	—	—	—	—
Hajuainetten, öljyn y. m. valmistustehtaita	2	8	33,786	—	3	8	44,600	—
Summa	108	1,044	6,520,136	57	106	818	5,353,579	60
8. Säämyskän ja nahkatöiden tehtaita.								
Englantilaisia nahkatehtaita	34	*103	258,060	—	34	*103	256,290	—
Haavaläike-siteiden, henkselien y. m. val- mistustehtaita	1	3	3,695	—	1	3	1,380	—
Turkinahka-teoksien vapriiki	1	3	2,000	—	1	3	800	—
Jalkineiden vapriikeja	2	8	2,972	—	2	7	2,966	—
Hansikkavapriikeja	1	7	16,000	—	1	6	11,000	—
Satulamaakarinteosten valmistusvapriiki	1	2	2,060	—	1	3	2,253	—
Summa	40	126	284,787	—	40	125	274,689	—
9. Kaikenlaisia vapriikeja ja teollisuus- laitoksia.								
Tokka ynnä konepaja	—	—	—	—	—	—	—	—
Laivanveistämöitä	7	*87	*579,900	—	5	*67	*710,600	—
Sahalaitoksia	5	59	497,160	60	—	—	—	—
Kalkkiruukkeja	1	9	1,050	—	—	—	—	—
Tiiliruukkeja	9	57	16,228	—	—	—	—	—
Hevoiskengän-pajoja	1	?	?	—	—	—	—	—
Hevoismankeleita	1	5	85	—	1	5	60	—
Kivipaino	1	9	8,000	—	—	—	—	—
Tiilitorvien tehtaita	—	—	—	—	—	—	—	—
Sulatusuneja	1	—	—	—	—	—	—	—
Tulenkestävän ja vedentihän kattofilin valmistusvapriiki	1	5	7,200	—	—	—	—	—
Harjannitusvapriiki	—	—	—	—	1	3	5,009	—
Koristusmaalausta	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	27	231	1,109,623	60	7	75	715,669	—

†) Kolme harjoitetaan yhteydessä seuraavan kanssa.

*) Waillinaisia tietoja.

†) Kaksi ei ole ollut työssä.

käsiteldaslaitoksista allamainittuina vuosina.
ques et manufactures.

	1868.				1869.				1870.			
	Luku Nombre		Teosten arvo.		Luku Nombre		Teosten arvo.		Luku Nombre		Teosten arvo.	
	vapriikeja ja laitok- sia. des fabri- ques.	työnteki- jöitä. des ou- vriers.	Valeur de la fabrication.		vapriikeja ja laitok- sia. des fabri- ques.	työnteki- jöitä. des ou- vriers.	Valeur de la fabrication.		vapriikeja ja laitok- sia. des fabri- ques.	työnteki- jöitä. des ou- vriers.	Valeur de la fabrication.	
			Markkaa.	pää.			Markkaa.	pää.			Markkaa.	pää.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	124	3,626,396	—	2	124	3,398,960	—	5	13	20,094	75	
2	19	76,000	—	2	21	46,000	—	2	22	70,700	—	
†7	*14	*97,740	—	†8	*9	*12,700	—	7	*11	17,300	—	
36	*173	*442,265	15	50	354	905,377	—	43	362	990,995	—	
17	*27	*821,950	—	47	*84	*2,251,321	26	49	*181	3,069,688	84	
1	3	2,960	—	1	3	2,300	—	5	126	239,805	—	
2	5	14,240	—	3	10	*19,300	—	3	10	*22,700	—	
26	*498	1,250,640	—	27	*532	*1,340,470	42	26	*573	1,540,271	16	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	*20	98,542	—	4	*18	88,823	—	3	17	98,200	—	
94	883	6,370,733	15	143	1,155	8,065,251	68	145	1,439	10,028,994	75	
35	*116	*236,484	—	29	*82	173,018	91	26	83	*304,784	75	
1	2	3,230	—	1	2	775	—	1	2	880	—	
2	4	2,560	—	4	7	8,048	—	5	14	20,760	—	
2	6	1,719	—	3	15	6,310	20	3	16	9,135	50	
1	5	10,860	—	2	32	9,180	—	2	38	21,140	—	
2	6	6,218	—	2	7	6,560	—	4	10	10,119	—	
43	139	261,071	—	41	145	203,892	11	41	163	366,819	25	
1	42	94,832	—	1	42	81,169	93	1	31	82,755	25	
6	*71	*591,800	—	8	*67	*395,700	—	8	*169	*847,000	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	3	5,538	—	1	5	6,293	—	1	5	7,123	—	
1	4	2,800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
9	120	694,970	—	10	114	483,162	93	12	219	947,728	25	

††) Neljä harjoitetaan yhteydessä seuraavan kanssa.

Litt. N.

Summittainen luettelo hantvärkkäreistä ja niiden apulaisista sekä kaupungeissa että maalla vuosina 1866—1870.

Nombre d'artisans en Finlande 1866 à 1870.

	Kaupungeissa <i>Dans les villes</i>			Maalla <i>à la campagne</i>			Yhteensä kaupungeissa ja maalla <i>Total</i>		
	lukumäärä		Yhteensä. <i>Total.</i>	lukumäärä		Yhteensä. <i>Total.</i>	lukumäärä		Yhteensä. <i>Total.</i>
	mestareita. <i>maîtres de métier.</i>	kisällejä ja oppipoikia. <i>apprentis.</i>		mestareita. <i>maîtres de métier.</i>	kisällejä ja oppipoikia. <i>apprentis.</i>		mestareita. <i>maîtres de métier.</i>	kisällejä ja oppipoikia. <i>apprentis.</i>	
Vuonna 1866	1,611	3,938	5,549	9,936	2,482	12,418	11,547	6,420	17,967
„ 1867	1,538	3,312	4,850	9,474	2,307	11,781	11,012	5,619	16,631
„ 1868	1,494	2,724	4,218	8,907	1,733	10,640	10,401	4,457	14,858
„ 1869	1,454	2,998	4,452	8,448	1,706	10,154	9,902	4,704	14,606
„ 1870	1,418	2,948	4,366	8,335	1,603	9,938	9,753	4,551	14,304

Litt. M.

Erityinen luettelo ilmoitetuista hantvärkkilajeista vuosina 1866—1870.

Spécification des métiers des artisans.

	Hantvärkkilajien lukumäärä									
	1866.		1867.		1868.		1869.		1870.	
	Kaupungeissa. Dans les villes.	Maalla. à la campagne.	Kaupungeissa. Dans les villes.	Maalla. à la campagne.	Kaupungeissa. Dans les villes.	Maalla. à la campagne.	Kaupungeissa. Dans les villes.	Maalla. à la campagne.	Kaupungeissa. Dans les villes.	Maalla. à la campagne.
Leipojia	110	9	104	6	101	10	110	9	107	12
Läkkiseppiä	28	2	28	3	23	1	23	1	24	1
Plokki- ja tukkimaakareita	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—
Kirjannitojia ja kotelontekijöitä	59	4	55	5	53	6	51	2	51	2
Rakennusmestareita	3	—	3	—	2	—	2	—	3	—
Värjäreitä	93	159	96	159	85	155	89	147	85	160
Kultaajia	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nahkureita	95	376	93	364	94	357	91	355	89	349
Vaskenvalajia	30	6	31	9	29	6	27	5	22	6
Lasimestareita	14	52	13	52	14	54	13	53	11	45
Kulta- ja hopeaseppiä	67	3	64	3	60	3	59	—	54	—
Hattumaakareita	19	3	15	3	19	2	16	3	17	4
Hevoiskengittäjiä ja kuohareita	—	7	—	7	—	8	—	10	—	7
Kaluseppiä (soittimien)	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sam. (haavalääkityksen)	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kaakeli- ja ruukkumaakareita	33	23	32	19	30	15	29	23	27	22
Kammantekijöitä	5	1	4	—	5	1	4	—	5	1
Karttamaakareita	9	2	6	3	6	1	6	1	5	—
Kupariseppiä	57	10	48	8	55	7	51	8	46	8
Makkarantekijöitä	3	—	3	—	3	—	2	—	3	—
Turkitsijoita	13	—	13	1	12	1	12	—	11	1
Muurareita	61	309	62	302	61	278	50	253	49	267
Siirretään	704	966	671	944	653	905	636	870	610	885

	Hantvärkkilajien lukumäärä.									
	1866.		1867.		1868.		1869.		1870.	
	Kaupungeissa. <i>Dans les villes.</i>	Maalla. <i>à la campagne.</i>	Kaupungeissa. <i>Dans les villes.</i>	Maalla. <i>à la campagne.</i>	Kaupungeissa. <i>Dans les villes.</i>	Maalla. <i>à la campagne.</i>	Kaupungeissa. <i>Dans les villes.</i>	Maalla. <i>à la campagne.</i>	Kaupungeissa. <i>Dans les villes.</i>	Maalla. <i>à la campagne.</i>
Siirretään	704	966	671	944	653	905	636	870	610	885
Maalareita ja lakeeraajointa	91	145	94	132	92	124	90	127	89	124
Neulamaakareita	6	—	5	—	5	—	5	—	5	—
Paraplyn- ja parasollintekijöitä	1	—	1	—	1	—	1	—	—	—
Peruukimaakareita	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—
Plootuseppiä	4	—	3	—	2	—	1	—	2	—
Köydenpunojia	6	—	5	—	4	—	4	—	4	—
Satulamaakareita	76	56	73	51	68	54	67	54	65	48
Suutareita ja rajasuutareita	180	3,008	169	2,874	173	2,706	181	2,610	199	2,511
Takannuohoojia	16	—	16	—	15	—	11	—	15	—
Räätäleitä	126	2,999	120	2,861	122	2,654	113	2,518	106	2,452
Teurastajia	35	1	30	1	35	1	39	2	28	1
Seppiä	88	1,838	87	1,740	82	1,660	82	1,525	76	1,544
Nikkareita	98	721	95	677	86	629	78	570	86	600
Nyörimaakareita	2	—	2	—	2	—	1	—	2	—
Sokurileipojia	21	—	20	—	16	—	18	—	16	—
Kivenhakkaajia	5	—	4	—	3	—	3	—	2	—
Sorvareita	57	160	54	164	51	143	44	137	38	139
Säämyskä- ja hansikkamaakareita	9	—	9	—	8	—	8	—	6	—
Tapiseeraajointa	2	—	1	—	1	—	1	—	1	—
Tinanvalajia	1	—	2	—	2	—	2	—	—	—
Timmermestareita	12	—	11	—	10	—	8	—	7	—
Puutarhureita	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—
Astiantekijöitä	4	—	5	—	3	—	3	—	3	—
Kelloseppiä	46	23	42	16	41	23	43	25	42	22
Vaunu- ja pyörämaakareita	18	16	16	14	16	8	12	10	13	9
Kaitureita	1	1	1	—	1	—	1	—	1	—
Kankureita	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	1,611	9,936	1,538	9,474	1,494	8,907	1,454	8,448	1,418	8,335

Litt. N.

Summittainen taulu ilmoitettujen työntekijäin lukumäärästä
ja käsitehdaslaitoksissa Suomen-

Nombre des ouvriers des fabri-

Vuonna.	Kaupunkien maistraatein alle kuuluvissa vapriikeissa ja käsitehdaslaitoksissa. <i>Fabriques ressortissants au droit de ville.</i>											
	Mestareita. <i>Maitres.</i>	Kisälliä, oppipoikia ja muita työntekijöitä. <i>Apprentis et ouvriers.</i>	Suomalaisia. <i>Nombre des Finnois</i>			Ulkomaalaisia. <i>Nombre des étrangers</i>			Yhteensä mestareita ja työntekijöitä. <i>Total</i>			
			Yhteensä. <i>Total.</i>	alle 15 vuoden. <i>au-dessous de 15 ans.</i>	yli 15 vuoden. <i>de 15 ans.</i>	Yhteensä. <i>Total.</i>	alle 15 vuoden. <i>au-dessous de 15 ans.</i>	yli 15 vuoden. <i>de 15 ans.</i>	Yhteensä. <i>Total.</i>	alle 15 vuoden. <i>au-dessous de 15 ans.</i>	yli 15 vuoden. <i>de 15 ans.</i>	Yhteensä. <i>Total.</i>
1866	431	6,667	5,318	1,527	6,845	230	23	253	5,548	1,550	7,098	
1867	358	6,945	5,570	1,534	7,104	191	8	199	5,761	1,542	7,303	
1868	323	7,076	5,954	1,235	7,189	192	18	210	6,146	1,253	7,399	
1869	327	7,454	6,234	1,184	7,418	317	46	363	6,551	1,230	7,781	
1870	338	8,200	6,685	1,473	8,158	374	6	380	7,059	1,479	8,538	

kaikissa Tehtaaston-Johtokunnan alle kuuluvissa vapriikeissa
maassa vuosina 1866—1870.

ques en Finlande 1866—1870.

Vuonna.	Kaupunkien maistraatein alle kuuluvissa vapriikeissa ja käsitehdaslaitoksissa. <i>Fabriques à la campagne.</i>										Yhteensä koko maassa. <i>Total.</i>					
	Mestareita. <i>Maitres.</i>	Kisälliä, oppipoikia ja muita työntekijöitä. <i>Apprentis et ouvriers.</i>	Suomalaisia. <i>Nombre des Finnois</i>			Ulkomaalaisia. <i>Nombre des étrangers</i>			Yhteensä mestareita ja työntekijöitä. <i>Total</i>			Mestareita ja työntekijöitä. <i>Maitres et apprentis.</i>		Suomalaisia. <i>Finnois.</i>	Ulkomaalaisia. <i>Étrangers.</i>	
			Yhteensä. <i>Total.</i>	alle 15 vuoden. <i>au-dessous de 15 ans.</i>	yli 15 vuoden. <i>de 15 ans.</i>	Yhteensä. <i>Total.</i>	alle 15 vuoden. <i>au-dessous de 15 ans.</i>	yli 15 vuoden. <i>de 15 ans.</i>	Yhteensä. <i>Total.</i>	alle 15 vuoden. <i>au-dessous de 15 ans.</i>	yli 15 vuoden. <i>de 15 ans.</i>	Yhteensä. <i>Total.</i>	alle 15 vuoden. <i>au-dessous de 15 ans.</i>			yli 15 vuoden. <i>de 15 ans.</i>
1866	94	766	680	147	827	24	9	33	704	156	860	6,252	1,706	7,672	286	
1867	54	263	261	33	294	23	—	23	284	33	317	6,045	1,575	7,398	222	
1868	67	483	402	109	511	38	1	39	440	110	550	6,586	1,363	7,700	249	
1869	64	283	272	31	303	44	—	44	316	31	347	6,867	1,261	7,721	407	
1870	45	224	245	2	247	21	1	22	266	3	269	7,325	1,482	8,405	402	

Litt. O.

Yleis-silmäys kaupunkien väkilukuun ja kauppaliikkeesen vuonna 1870.

Aperçu de la population et du commerce des villes en 1870.

Lääni. <i>Gouvernement.</i>	Kaupunki. <i>Villes.</i>	Väkiluku. <i>Population.</i>	Luku kaup- piaita. <i>Nombre des commerçants.</i>	Kauppalaivaston suuruus. <i>Marine marchande.</i>		Arvo <i>Valeur de</i>		
				laivoja. <i>navires.</i>	lästejä. <i>last's.</i>	sisääntuon- nin. **) <i>l'importation.</i>	ulosvien- nin. **) <i>l'exportation.</i>	tullitulojen. <i>recettes de la douane.</i>
Uudenmaan. Turun ja Porin. Hämeen- linnan. Wiipurin. Mikkelin. Kuo- pion. Wasan. Oulun.	Helsinki *)	32,113	180	43	2,677	17,349,212	5,671,065	1,524,194
	Porvoo	3,478	33	18	2,729	1,849,591	999,773	342,395
	Loviisa	2,221	23	8	1,248	747,991	617,019	96,290
	Tammisaari.	1,366	23	1	6	88,907	1,000	36,053
	Turku *)	19,793	139	46	8,548	9,958,184	3,475,495	1,192,546
	Pori	6,959	79	33	4,899	1,535,581	1,299,632	263,669
	Rauma	2,909	70	30	3,733	263,222	223,730	56,903
	Uusikaupunki	3,495	101	42	7,668	438,384	297,979	75,371
	Naantali	447	6	—	—	—	—	—
	Maarianhamina	258	4	1	267	314,085	163,305	30,782
	Hämeenlinna	3,065	20	—	—	—	—	—
	Tampere	6,986	47	—	—	—	—	—
	Wiipuri *)	13,466	152	148	9,070	10,056,987	8,494,232	965,506
	Hamina	2,627	166	9	942	702,585	1,217,973	128,044
	Lappeenranta	1,103	76	—	—	—	—	—
Käkisalmi	1,242	17	12	495	—	—	—	
Sortavala	631	27	11	683	—	—	—	
Mikkeli	947	17	—	—	—	—	—	
Heinola	994	6	—	—	—	—	—	
Savonlinna	933	23	10	727	?	?	37,492	
Kuopio	5,600	45	24	982	1,389,957	1,144,902	101,975	
Joensuu	884	31	39	2,727	1,071,818	508,516	106,607	
Kokkola	1,977	36	15	2,147	833,659	773,159	129,247	
Pietarsaari	2,010	27	26	5,762	578,743	743,626	79,797	
Uusikaarlepyy	1,018	18	8	1,241	293,452	357,272	56,010	
Kristiinankaupunki	2,530	21	15	3,422	789,825	1,175,400	179,578	
Kaskinen	774	11	2	532	37,744	255,786	10,314	
Nikolainkaupunki	4,561	54	31	7,394	2,333,358	1,685,696	305,418	
Jyväskylä	1,331	36	—	—	—	—	—	
Oulu *)	7,288	80	33	7,203	1,896,512	2,153,595	246,902	
Raahenkaupunki	2,960	37	53	13,071	466,373	553,371	70,395	
Tornio	791	32	—	—	676,678	589,997	99,282	
Kajaani	656	3	—	—	—	—	—	

*) Väkiluku näissä kaupungeissa on ilmoitettu Maaliskuussa 1870 pidetyn väenlaskun mukaan.

**) Laskettu Suomen haminoissa käyvän hinnan mukaan.

Litt. P.

Yleis-silmäys Suomen ulkomaiseen kauppaan

Aperçu du commerce et de la naviga-

	Suomeen lastilla tulleita laivoja. <i>Navires venues en Finland avec chargement.</i>		Maahan tuotujen tavarain arvo. <i>Valeurs des marchandises entrées.</i>		Tullitulot sisääntuoduista tavaroista. <i>Revenus de la douane.</i>		Suomesta lastilla lähteneitä laivoja. <i>Navires partis de la Finlande avec chargement.</i>	
	Lukumäärä <i>Nombre.</i>	Lästiluku. <i>Lastes.</i>	Markkaa.	penniä.	Markkaa.	penniä.	Lukumäärä <i>Nombre.</i>	Lästiluku. <i>Lastes.</i>
Vuonna 1866	2,339	138,614	55,743,939	40	4,877,454	37	3,023	216,808
„ 1867	3,748	175,546	62,541,633	43	4,848,214	70	6,484	284,605
„ 1868	3,745	192,703	67,040,134	95	5,008,536	22	7,416	327,175
„ 1869	3,629	200,988	76,263,311	33	6,088,565	72	7,258	347,512
„ 1870	3,370	186,857	66,580,400	73	5,515,989	80	6,290	310,868

ja merenkulkuun vuosina 1866—1870.

tion de la Finlande en 1866—1870.

Maasta vietyjen tavarain arvo. <i>Valeurs des marchandises sorties.</i>		Tullitulot ulosviedyistä tavaroista. <i>Revenus de la douane.</i>		Lastilla tulleiden ja menneiden laivain yhteenlaskettu kantavuus. <i>La capacité totale des navires entrés et des navires sortis.</i>	Ulkomaan kanssa vaihdettuun tavarain koko arvo. <i>Les valeurs de l'importation et de l'exportation ensemble.</i>		Tullitulojen summa, johon, paitsi tullia tuoduista ja viedyistä tavaroista, myös kuuluu luotsi- ja majakkalaitoksen rahat, merenkulkumaksot y. m. <i>Total des recettes de douane, de phares etc.</i>	
Markkaa.	penniä.	Markkaa.	penniä.	Lästiluku. <i>Lastes.</i>	Markkaa.	penniä.	Markkaa.	penniä.
31,263,043	38	259,584	6	355,422	75,815,025	91	5,813,984	39
42,561,515	2	1,544	76	460,151	83,282,227	32	5,558,710	88
47,057,736	53	1,675	60	519,878	91,068,276	99	5,776,412	14
49,071,463	55	5,906	53	548,500	102,847,266	58	6,939,232	61
44,218,349	2	4,952	16	497,725	87,065,414	82	6,321,674	92

Litt. Q.

Taulu, joka osoittaa joka vuosi velottujen kruunun-ulostekojen

Table indiquant le montant des contributions directes au

	1866.				1867.			
	Kruunun-ulostekoja. <i>Contributions directes.</i>		Maksamattomia rästejä vuoden lopussa. <i>Restes.</i>		Kruunun-ulostekoja. <i>Contributions directes.</i>		Maksamattomia rästejä vuoden lopussa. <i>Restes.</i>	
	Markkaa.	piä.	Markkaa.	piä.	Markkaa.	piä.	Markkaa.	piä.
Uudenmaan lääni	868,158	43	23,675	7	951,585	36	206,991	37
Turun ja Porin lääni	1,823,356	18	177,022	20	1,912,257	28	511,151	41
Siimeenmaan lääni	871,915	35	45,127	19	875,584	38	258,975	62
Viipurin lääni	792,529	73	26,898	19	786,432	83	104,335	3
Mikkelin lääni	482,225	80	26,122	97	491,755	3	87,425	75
Kuopion lääni	536,140	48	195,361	97	533,283	55	288,002	56
Waasan lääni	961,418	41	382,630	33	971,848	6	952,454	24
Oulun lääni	678,614	45	255,643	31	616,262	59	342,398	55
Summa	7,014,358	83	1,132,481	23	7,139,009	8	2,751,734	53

sekä maksamatonten rästien summat vuosina 1866—1870.

profit de l'État et les restes pendant les années 1866—1870.

	1868.				1869.				1870.			
	Kruunun-ulostekoja. <i>Contributions directes.</i>		Maksamattomia rästejä vuoden lopussa. <i>Restes.</i>		Kruunun-ulostekoja. <i>Contributions directes.</i>		Maksamattomia rästejä vuoden lopussa. <i>Restes.</i>		Kruunun-ulostekoja. <i>Contributions directes.</i>		Maksamattomia rästejä vuoden lopussa. <i>Restes.</i>	
	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.
	924,305	95	197,150	11	902,125	32	53,378	90	936,484	12	20,024	7
	1,839,019	74	172,329	29	1,730,065	1	51,400	61	1,721,721	24	24,620	51
	866,585	31	151,969	21	960,844	71	45,167	72	947,461	90	17,950	43
	818,414	73	69,320	27	832,878	76	40,280	14	729,876	51	42,568	68
	497,777	36	36,997	84	488,374	47	27,160	32	485,345	34	18,830	84
	494,244	66	116,714	92	541,878	47	129,802	63	553,802	49	109,681	81
	964,769	36	346,081	54	952,349	55	85,601	35	863,787	30	29,932	69
	631,578	36	236,632	52	649,160	90	202,856	82	719,174	54	175,338	87
	7,036,695	47	1,327,195	70	7,057,677	19	635,648	49	6,957,653	44	439,147	90

Litt. B.**Veroja maasta ja tiloista maalla.****Impôt foncier.**

	1866.		1867.		1868.		1869.		1870.	
	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.
Uudenmaan lääni	633,683	64	650,902	15	651,149	44	651,218	23	647,831	8
Turun ja Porin lääni	1,493,460	78	1,522,617	80	1,514,220	50	1,428,234	26	1,435,564	15
Hämeenlinnan lääni	664,129	56	684,234	36	685,734	31	762,926	55	753,829	87
Wiipurin lääni	276,872	59	270,114	97	258,957	34	294,061	5	250,086	6
Mikkelin lääni	327,016	42	334,352	76	335,286	62	332,466	23	331,840	47
Kuopion lääni	383,133	16	368,967	4	336,304	77	390,680	34	394,774	91
Waasan lääni	689,894	28	695,248	32	701,501	30	692,753	62	701,031	84
Oulun lääni	517,105	49	461,450	32	479,081	45	498,759	21	525,201	26
Yhteensä	4,985,295	92	4,987,887	72	4,962,235	73	5,051,099	49	5,040,159	64

Litt. B a.

Yleis-silmäys Suomen tullituloihin vuosina 1866—1870.

Revenues de la Douane 1866—1870.

	1866.		1867.		1868.		1869.		1870.	
	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.
Uudenmaan lääni	1,771,595	40	1,686,834	39	1,892,427	97	2,264,005	95	1,998,932	79
Turun ja Porin lääni	1,863,144	52	1,601,900	86	1,484,257	36	1,877,224	17	1,659,544	8
Wiipurin lääni	911,608	10	1,084,593	6	1,080,152	80	1,173,309	78	1,094,530	89
Mikkelin lääni	9,300	45	12,173	70	24,867	—	48,531	13	37,492	30
Kuopion lääni	128,197	75	137,839	99	177,715	59	258,592	9	208,582	46
Waasan lääni	692,767	21	622,754	91	639,798	48	810,145	76	760,365	14
Oulun lääni	343,821	85	335,497	22	374,536	35	427,663	92	416,578	60
Tullitoimitus Pietarissa	93,549	11	77,116	75	102,656	59	79,759	81	145,645	66
Yhteensä	5,813,984	39	5,558,710	88	5,776,412	14	6,939,232	61	6,321,671	92

Taulu, joka osoittaa suostuntaveron

Montant de la sub-

	1866.								1867.							
	Suostuntaveroa <i>Subvention payée par</i>				Ylimääräis- tä ja elin- keinoon suostunta- veroa. <i>Subvention extra- ordinaire.</i>	Yhteensä. <i>Total.</i>	Suostuntaveroa <i>Subvention payée par</i>				Ylimääräis- tä ja elin- keinoon suostunta- veroa. <i>Subvention extra- ordinaire.</i>	Yhteensä. <i>Total.</i>				
	Suomen kansalai- silta. <i>les citoyens de la Fin- lande.</i>		Muilta kuin Suomen kansalai- silta. <i>les étran- gers.</i>				Suomen kansalai- silta. <i>les citoyens de la Fin- lande.</i>		Muilta kuin Suomen kansalai- silta. <i>les étran- gers.</i>							
	M:kaa.	p.	M:kaa.	p.	M:kaa.	p.	M:kaa.	p.	M:kaa.	p.	M:kaa.	p.	M:kaa.	p.		
Uudenmaan lääni	115,851	5	3,162	40	36,982	5	155,995	50	108,410	50	1,791	—	27,468	85	137,670	35
Turun ja Porin lääni	98,608	20	3,028	—	28,150	70	129,786	90	89,719	20	3,067	60	27,882	60	120,669	40
Hämeenlinnan lääni	33,897	80	745	20	2,930	—	37,573	—	26,604	40	552	80	2,730	—	29,887	20
Wiipurin lääni	84,925	40	8,782	80	17,196	85	110,905	5	76,684	80	7,491	60	17,543	35	101,719	75
Mikkelin lääni	25,075	60	1,362	20	1,651	80	28,119	60	24,721	20	652	80	2,075	85	27,449	85
Kuopion lääni	33,607	80	624	80	1,650	—	35,882	60	30,692	60	192	80	2,834	—	33,719	40
Waasan lääni	49,818	60	156	—	8,705	60	58,680	20	43,775	80	231	80	5,971	—	49,978	60
Oulun lääni	39,545	60	236	80	5,160	—	44,942	40	35,130	20	235	20	4,543	—	39,908	40
Suomen virkamiehet Pietarissa	4,698	80	—	—	—	—	4,698	80	4,857	40	—	—	—	—	4,857	40
Yhteensä	486,028	85	18,098	20	102,457	—	606,584	5	440,596	10	14,215	60	91,048	65	545,860	35

määrän Suomessa vuosina 1866—1870.

vention en 1866 à 1870.

	1868.								1869.								1870.							
	Suostuntaveroa <i>Subvention payée par</i>				Ylimää- räästä ja elinkeinoon suostunta- veroa. <i>Subvention extra- ordinaire.</i>	Yhteensä. <i>Total.</i>	Suostuntaveroa <i>Subvention payée par</i>				Ylimää- räästä ja elinkeinoon suostunta- veroa. <i>Subvention extra- ordinaire.</i>	Yhteensä. <i>Total.</i>	Suostuntaveroa <i>Subvention payée par</i>				Ylimää- räästä ja elinkeinoon suostunta- veroa. <i>Subvention extra- ordinaire.</i>	Yhteensä. <i>Total.</i>						
	Suomen kansalai- silta. <i>les citoyens de la Fin- lande.</i>		muilta kuin Suomen kansalai- silta. <i>les étran- gers.</i>				Suomen kansalai- silta. <i>les citoyens de la Fin- lande.</i>		muilta kuin Suomen kansalai- silta. <i>les étran- gers.</i>				Suomen kansalai- silta. <i>les citoyens de la Fin- lande.</i>		muilta kuin Suomen kansalai- silta. <i>les étran- gers.</i>									
	M:kaa.	p.	M:kaa.	p.	M:kaa.	p.	M:kaa.	p.	M:kaa.	p.	M:kaa.	p.	M:kaa.	p.	M:kaa.	p.	M:kaa.	p.						
114,245	—	1,913	80	26,570	90	142,729	70	118,096	—	2,227	80	24,289	90	144,613	70	111,581	60	3,979	20	22,306	66	137,867	46	
78,094	—	2,663	80	17,495	—	98,252	80	74,599	60	1,980	—	12,463	—	89,042	60	73,043	20	2,190	80	13,340	—	88,574	—	
21,323	40	627	—	2,160	—	24,110	40	32,476	40	1,367	60	3,690	—	37,534	—	38,222	—	1,585	—	4,000	—	43,807	—	
74,715	20	5,150	4	13,184	20	93,049	44	77,682	80	4,118	40	17,437	55	99,238	75	83,539	—	5,786	60	20,723	25	110,048	85	
22,737	60	384	80	1,732	15	24,854	55	23,129	—	624	—	1,880	—	25,633	—	24,706	80	3,578	—	2,610	—	30,894	80	
22,147	20	369	60	2,442	50	24,959	30	26,388	—	863	20	4,035	—	31,286	20	28,600	—	171	60	3,475	—	32,246	60	
42,821	—	191	20	5,455	45	48,467	65	46,410	20	225	60	6,571	75	53,207	55	47,585	—	239	20	8,395	—	56,219	20	
32,986	60	231	—	3,280	—	36,497	60	36,170	40	148	80	3,164	—	39,483	20	35,963	80	77	60	3,800	—	39,841	40	
5,029	—	—	—	—	—	5,029	—	4,562	—	—	—	4,562	—	—	—	5,336	60	—	—	—	—	5,336	60	
414,099	—	11,531	24	72,320	20	497,950	44	439,514	40	11,555	40	73,531	20	524,601	—	448,578	—	17,608	—	78,649	91	544,835	91	

Litt. T.

Taulu, joka osoittaa Suomen Hypoteekki-yhdistyksestä ulkona-olevien kaan 31 p. Joulukuuta

Table indiquant le montant des prêts de la Société

	1866.			1867.		
	Ulkonaolevien lainain lukumäärä.	Lainain yhteenlaskettu suuruus markeissa.	Kunkin lainan keskimäärä.	Ulkonaolevien lainain lukumäärä.	Lainain yhteenlaskettu suuruus markeissa.	Kunkin lainan keskimäärä.
	<i>Nombre des prêts.</i>	<i>Montant total des prêts.</i>	<i>Moyenne des prêts.</i>	<i>Nombre des prêts.</i>	<i>Montant total des prêts.</i>	<i>Moyenne des prêts.</i>
Uudenmaan lääni	179	2,983,200	16,665	179	2,961,500	16,544
Turun ja Porin lääni	142	2,395,100	16,866	143	2,399,100	16,776
Hämeenlinnan lääni	140	2,224,100	15,886	140	2,224,100	15,886
Wiipurin lääni	77	2,113,000	27,441	81	2,330,000	28,765
Mikkelin lääni	292	1,869,500	6,402	295	1,876,700	6,361
Kuopion lääni	540	2,960,400	5,482	545	2,986,000	5,478
Waasan lääni	596	2,670,900	4,481	606	2,689,850	4,438
Oulun lääni	249	1,039,300	4,173	248	1,037,700	4,184
Yhteensä	2,215	18,255,500	8,241	2,237	18,504,950	8,272

lainain lukumäärän sekä näiden yhteenlasketun pää-oman, olojen muallamainittuina vuosina.

Hypothécaire données aux agriculteurs.

	1868.			1869.			1870.		
	Ulkonaolevien lainain lukumäärä.	Lainain yhteenlaskettu suuruus markeissa.	Kunkin lainan keskimäärä.	Ulkonaolevien lainain lukumäärä.	Lainain yhteenlaskettu suuruus markeissa.	Kunkin lainan keskimäärä.	Ulkonaolevien lainain lukumäärä.	Lainain yhteenlaskettu suuruus markeissa.	Kunkin lainan keskimäärä.
	<i>Nombre des prêts.</i>	<i>Montant total des prêts.</i>	<i>Moyenne des prêts.</i>	<i>Nombre des prêts.</i>	<i>Montant total des prêts.</i>	<i>Moyenne des prêts.</i>	<i>Nombre des prêts.</i>	<i>Montant total des prêts.</i>	<i>Moyenne des prêts.</i>
	178	2,961,500	16,637	176	2,902,800	16,493	175	2,897,000	16,554
	143	2,399,100	16,776	142	2,399,000	16,894	142	2,395,050	16,866
	140	2,219,100	15,850	137	2,187,100	15,964	137	2,187,600	15,968
	81	2,330,000	28,765	81	2,330,000	28,765	81	2,323,000	28,679
	295	1,876,700	6,361	290	1,851,900	6,386	290	1,846,700	6,368
	544	2,967,650	5,455	542	2,961,200	5,463	538	2,943,200	5,471
	614	2,683,060	4,369	636	2,657,960	4,179	643	2,629,360	4,089
	247	1,036,100	4,194	243	1,020,500	4,200	243	1,012,900	4,168
	2,242	18,473,210	8,239	2,247	18,310,460	8,149	2,249	18,234,810	8,142

Litt. U.

Summittainen luettelo Suomen yleisissä sairaanhoitolaitoksissa hoidetuista sairaista 1866—1870.

Nombre des malades traités dans les hôpitaux publics en 1866—1870.

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
Hulluinhoitolaitoksissa (<i>Les hôpitaux des aliénés</i>)	304	309	315	327	341
Sotamiesten sairashuoneissa (<i>Les hôpitaux militaires</i>)	190	152	278	150	136
Läänin-sairashuonetten lasaretin-osastoissa (<i>Les hôpitaux des préfectures</i>) . .	6,115	6,366	7,759	5,188	4,539
„ kuppataudin-osastoissa*) (<i>Les hôpitaux des vénériens</i>)	5,528	6,328	6,312	7,235	8,629
Väli-aikaisissa sairashuoneissa (<i>Les hôpitaux provisionnels</i>)	1,084	205	9,772	150	—
Vanki-, oikaisu- ja kehruhuoneen lasareteissa (<i>Les prisons</i>)	1,215	1,499	3,891	1,410	1,111
Kuumetaudin-lasareteissa (<i>Les hôpitaux des fièvres</i>)	473	1,049	1,011	576	320
Kasvatustaloksessa Wiipurin luona (<i>La maison d'orphelins à Wibourg</i>) . . .	15	21	34	15	—
Rautatien-lasareteissa (<i>Les hôpitaux des chemins de fer</i>)	—	—	—	—	119
Yhteensä	14,924	15,929	29,372	15,051	15,195

*) Tähän on luettu myöskin ylimääräisissä kuppataudihuoneissa vuosina 1869 ja 1870 hoidetut sairaat.

Litt. V.

Summittainen taulu liikkeestä Suomen Waltionrautateilla vuosina 1866—1870.

Les chemins de fer de l'État. Le Mouvement.

Vuonna.	Matkustajien lukumäärä. <i>Nombre des voyageurs.</i>					Kuninka monta peninkulmaa kukin matkustaja kelimää- rin on kulkenut. <i>Työtet mojen parcouru par les voyageurs.</i>	Rahtitava- roita. <i>Marchan- dises.</i>	Pikatava- roita. <i>Bagages.</i>	Summa tavaroita. <i>Total.</i>	Eläimiä. <i>Animaux.</i>		
	1 luokassa.	2 luokassa.	3 luokassa.	Sotaväkeä. <i>Militaires.</i>	Yhteensä. <i>Total.</i>		Penin- kulmaa.	Centneriä (= 100 naulaa).			Raa- vaita. <i>Bestiaux.</i>	Hevosia. <i>Che- vaux.</i>
1866	1,601	15,632	46,500	1,801	65,534	5,01	1,122,858	7,926,1	1,130,784,1	150	103	325
1867	1,237	12,955	37,423	5,489	57,104	5,45	1,037,206,5	5,937,1	1,043,143,6	202	141	278
1868	877	12,181	36,445	5,361	54,864	5,64	1,221,899,5	7,291,3	1,229,190,8	107	101	298
1869	883	13,755	41,363	6,909	62,910	5,41	1,833,661	8,470,9	1,842,131,9	210	151	296
1870	14,323	122,310	262,715	4,684	404,032	4,23	3,080,948,5	17,407	3,098,355,5	1,185	575	1,536

Litt. W.

Suomen Waltionrautateiden tulot joka kuukaudelta vuosina 1866—1870*).

Les chemins de fer de l'État. Recettes par mois.

Kuukausi.	1866.		1867.		1868.		1869.		1870.			
	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.	Ruplaa.	kop.
Tammikuu	29,888	81	23,976	43	22,271	83	20,874	92	30,107	55	—	—
Helmikuu	31,256	4	20,515	49	22,640	52	19,814	70	32,492	5	3,532	10
Maaliskuu	30,850	25	29,520	20	27,364	11	25,024	34	48,913	6	8,388	49
Huhtikuu	30,147	4	26,990	23	27,617	42	27,167	69	60,254	32	8,481	30
Toukokuu	38,777	36	27,057	40	43,295	69	45,413	62	68,615	26	10,814	23
Kesäkuu	63,325	52	49,740	95	51,898	91	51,410	26	87,272	23	21,597	59
Heinäkuu	54,514	57	53,254	2	45,844	53	58,225	4	96,410	92	24,426	34
Elokuu	44,251	15	46,531	2	41,474	19	59,051	50	85,206	80	20,351	97
Syyskuu	49,275	22	50,501	87	50,817	10	57,580	91	118,022	27	18,098	82
Lokakuu	37,523	21	40,708	22	42,846	1	54,746	11	123,877	6	20,429	86
Marraskuu	27,341	25	29,007	68	38,768	30	48,270	54	92,701	56	17,273	92
Joulukuu	18,523	78	23,645	44	22,247	65	31,826	87	87,898	6	17,197	2
Yhteensä	455,674	20	421,448	95	437,086	26	499,406	50	931,771	14	170,591	64

*) Tässä taulussa on kysymys ainoastaan varsinaisista liiketuloista, ei semmoisista, jotka „kaikenlaisten tulojen“ nimellä ovat lähteneet huoneenvuoroista, arennista, heinänteosta y. m.

Suomenmaan virallinen Tilasto

ulostulee vihkottain. Joka vihko luetaan sisältönsä mukaan vissin numeron alle. Niin sisältää

- N:o I. Kauppaa ja merenkulkua.
- „ II. Suomen taloudellista tilaa itsekunakin viiden vuoden aikakautena.
- „ III. Maanviljelystä ja Karjanhoitoa.
- „ IV. Warallisuuden suhteita ja suostuntaveron tuloja.
- „ V. Ilman lämpö määränsuhteita.
- „ VI. Wäkiluvun-tilastoa.
- „ VII. Säästöpankin-tilastoa.

Teksti kuhunkin vihkoon, missä tekijän nimi ei ole erittäin mainittu, on Tilastollisen Toimiston esimiehen kirjoittama. Mitä nitomiseen koskee, voidaan eri vihkot yhteenpanna joko jaksoihin, joista jokainen käsittää noin viiden vuoden aikakauden, taikka myös numeron mukaan, siten että esim. Kauppa- ja merenkulku tilastosta tulee yksi vihko, Wäkiluvun tilastosta yksi vihko j. n. e.

Seuraavat vihkot ovat tähän saakka julkaistut:

Ensimmäistä jaksoa (joka ylimalkain käsittää ajan 1861—1865, vaikka muutamilla poikkeuksilla).

- II. Yhteenveto Kuvernöörien viisivuotis-kertomuksista vuosilta 1861—1865. Helsingissä 1868.
- III. Aineita Suomen maanviljelys-tilastoon. Helsingissä 1869.
- IV. Warallisuuden suhteita. Kertomus Suomenmaan suostuntaverosta vuonna 1865. Helsingissä 1869.
- VI. Wäkiluvun-tilastoa. Ensimmäinen vihko. Suomen väestö Joulukuun 31 p. 1865. Helsingissä 1870.
Sam. Toinen vihko. Syntyneet, Wihityt ja Kuolleet vuosina 1865—1868 ynnä katsahdus väkiluvun muutoksiin vuodesta 1812 alkaen. Helsingissä 1871.

Toista jaksoa (1866—1870).

- I. Katsaus Suomen ulkomaiseen merenkulkuun ja kauppaan vuosina 1866—1870. Helsingissä 1872.
- VI. Wäkiluvun-tilastoa. Wäenlasku Maaliskuussa 1870 Helsingin, Turun, Wiipurin ja Oulun kaupungeissa. Helsingissä 1874.
- VII. Säästöpankit Suomessa vuosina 1870—1872. Helsingissä 1874..